

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π3.1.3

*Μεθοδολογία και διαδικασίες ανάπτυξης εκπαιδευτικών σεναρίων στα
Γλωσσικά μαθήματα*

**Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή
σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία
της γλώσσας και λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση:
στο πλαίσιο του τυπικού γραμματισμού, για διαθεματικές
διδακτικές πρακτικές, για ημιτυπικές και άτυπες σχολικές
πρακτικές, με διαδραστικούς πίνακες και φορητούς υπολογιστές.**

Συντάκτες¹:

Σωφρόνης Χατζησαββίδης, Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και
Εκπαίδευσης Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Μαρία Αλεξίου, Φιλολόγος, Μ.Δ.Ε. Θεωρητικής Γλωσσολογίας

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2012

¹ Στη σύνταξη της παρούσας έκθεσης συνέβαλαν και οι *Δημήτρης Κουτσογιάννης*, Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και *Κώστας Ντίνας*, Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, τους οποίους θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε από αυτήν τη θέση.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.1.3 *Μεθοδολογία και διαδικασίες ανάπτυξης εκπαιδευτικών σεναρίων στα Γλωσσικά μαθήματα*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
1. Εισαγωγή: ο διαμεσολαβητικός ρόλος της διδασκαλίας.....	6
2. Μορφές διδασκαλίας.....	8
2.1. Μορφές διδασκαλίας σχετικές με τα εμπλεκόμενα πρόσωπα.....	8
2.2. Μορφές διδασκαλίας σχετικές με τον χαρακτήρα της πορείας που ακολουθείται	10
2.3. Μορφές διδασκαλίας σχετικές με τους πόρους διδασκαλίας	11
3. Η διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας και οι ΤΠΕ.....	13
4. Διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας και ΤΠΕ.....	25
4.1. Οι ΤΠΕ στην ελληνική εκπαίδευση: σύντομη επισκόπηση	25
4.2. Τα Π.Σ. της τελευταίας δεκαετίας	29
4.2.1. Τα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ.	30
4.2.2. Τα Προγράμματα Σπουδών του 2011	33
4.3. Τα εκπαιδευτικά λογισμικά του Π. Ι. και τα σχολικά εγχειρίδια.....	38
4.3.1. Τα εκπαιδευτικά λογισμικά του Π. Ι.....	38
4.3.2. Οι ΤΠΕ στα σχολικά εγχειρίδια της νέας ελληνικής γλώσσας	39
4.3.3. Οι ΤΠΕ στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων του Δημοτικού.....	54
4.4. Συμπεράσματα.....	61
5. Σενάρια και δραστηριότητες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.....	63
5.1. Το εκπαιδευτικό σενάριο.....	64
5.1.1. Ορισμός	64
5.1.2. Δομή του εκπαιδευτικού σεναρίου	68
5.2. Η εκπαιδευτική δραστηριότητα	89
5.2.1. Ορισμός	89

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

5.2.2. Δομή της εκπαιδευτικής δραστηριότητας	91
5.3. Το σενάριο και η δραστηριότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση	92
6. Παραδείγματα σεναρίου και δραστηριότητας	96
6.1. Παράδειγμα εκπαιδευτικού σεναρίου για Δ' Τάξη Δημοτικού	96
6.1.1. Ταυτότητα του σεναρίου	96
6.1.2. Σύντομη περιγραφή.....	97
6.1.3. Στόχοι-σκεπτικό.....	97
6.1.4. Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης.....	99
6.1.5. Φύλλα εργασίας.....	106
6.1.6. Παρατηρήσεις.....	109
6.1.7. Βιβλιογραφία.....	110
6.2. Παράδειγμα δραστηριότητας για ΣΤ' Τάξη Δημοτικού.....	110
6.2.1. Ταυτότητα της δραστηριότητας.....	110
6.2.2. Στόχοι-σκεπτικό.....	111
6.2.3. Λεπτομερής παρουσίαση.....	112
6.2.4. Παρατηρήσεις.....	119
ΠΗΓΕΣ	120
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	123
ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ	126

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη έχει ως αντικείμενο την αποτύπωση των βασικών αξόνων στους οποίους θα στηριχτεί η ανάπτυξη σεναρίων και δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό σχολιάζεται κατ' αρχάς ο διαμεσολαβητικός ρόλος της διδασκαλίας (ενότητα 1) και παρουσιάζονται οι κυριότερες μορφές της (ενότητα 2), κατηγοριοποιημένες με βάση τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, τον χαρακτήρα της ακολουθούμενης πορείας και το είδος των πόρων που αξιοποιούνται. Στη συνέχεια (ενότητα 3) γίνεται επισκόπηση της γλωσσοδιδακτικής αξιοποίησης των Τεχνολογιών Επικοινωνίας και Πληροφόρησης (στο εξής: ΤΠΕ), με εστίαση στις παιδαγωγικές θεωρίες και τις συναφείς διδακτικές πρακτικές που επηρέασαν κατά το παρελθόν και επηρεάζουν σήμερα το εύρος και τον τρόπο εφαρμογής των νέων τεχνολογιών στα μαθήματα της γλώσσας και της λογοτεχνίας. Στην ενότητα 4 εξετάζεται η φιλοσοφία και ο βαθμός ένταξης των ΤΠΕ στη διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπως αποτυπώνονται στην επισκόπηση της εισαγωγής τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ. του 2003, στα πιλοτικά προγράμματα σπουδών του 2011, στα εκπαιδευτικά λογισμικά του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και στα τρέχοντα σχολικά εγχειρίδια μαθητή και εκπαιδευτικού. Η ενότητα 5 αφορά τα σενάρια και τις δραστηριότητες: δίνεται ο ορισμός τους και παρουσιάζονται αναλυτικά τα βασικά χαρακτηριστικά της δομής που είναι σκόπιμο να έχουν τα σενάρια και οι δραστηριότητες που αφορούν τα μαθήματα της γλώσσας και της λογοτεχνίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Τέλος, στην ενότητα 6 δύο παραδείγματα, ένα για σενάριο και ένα για δραστηριότητα, ολοκληρώνουν με ενδεικτικές πρακτικές

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

εφαρμογές τις θεωρητικές επιστημάνσεις που έγιναν στις προηγούμενες ενότητες της μελέτης.

1. Εισαγωγή: ο διαμεσολαβητικός ρόλος της διδασκαλίας

Η διδασκαλία, σύμφωνα με έναν απλό και όχι αυστηρά επιστημονικό ορισμό, είναι μια διαδικασία άλλοτε συστηματική και άλλοτε μη συστηματική που στοχεύει στη μεταφορά γνώσεων και δεξιοτήτων στον αποδέκτη της διδασκαλίας και παράλληλα στη διαμόρφωση της ταυτότητάς του και των ψυχοσωματικών του χαρακτηριστικών. Από την άλλη, η διδασκαλία είναι μια μορφή επικοινωνίας όπου στη θέση του πομπού βρίσκεται ο διδάσκων και στη θέση του δέκτη ο διδασκόμενος². Και ως μορφή επικοινωνίας έχει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που διέπουν την επικοινωνία, όπως η ανταλλαγή μηνυμάτων, η διεπίδραση, η συμμετοχικότητα κλπ.

Σε τελευταία ανάλυση η διδασκαλία, όπως και σε μεγάλο βαθμό η επικοινωνία, είναι μια διαμεσολάβηση μεταξύ των οντοτήτων, ιδεών και γνώσεων που θεωρούνται πραγματικές από το διαμεσολαβούν υποκείμενο και των αντίστοιχων οντοτήτων, ιδεών και γνώσεων που επιδιώκεται να διαμορφωθούν στους αποδέκτες. Η ιδιαιτερότητα της διαμεσολάβησης στη διδασκαλία έγκειται στο ότι το διαμεσολαβούν υποκείμενο, δηλαδή ο δάσκαλος, είναι επιστημονικά και διδακτικά περισσότερο καταρτισμένος από ό,τι οι αποδέκτες και στοχεύει όχι στην απλή ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και ιδεολογικών μορφωμάτων κάποιων οντοτήτων αλλά στη μεταφορά γνώσεων, απόψεων και δεξιοτήτων που ο αποδέκτης δεν κατέχει. Σε αντίθεση λοιπόν με την απλή επικοινωνία, η οποία είναι συνήθως ισότιμη μεταξύ των συμμετεχόντων, η διδασκαλία είναι ένα

² Όπου γίνεται αναφορά στο αρσενικό μόνο πρόσωπο (π.χ. διδάσκων, μαθητής κλπ.) υπονοείται και το αντίστοιχο θηλυκό (π.χ. διδάσκουσα, μαθήτρια κλπ.).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

είδος μη ισότιμης επικοινωνίας, της οποίας το ένα μέλος, δηλαδή ο δάσκαλος, κατέχει κατά κανόνα το προς μετάδοση προϊόν (γνώσεις, απόψεις, δεξιότητες κλπ.), ενώ το άλλο μέλος, ο μαθητής, δεν το κατέχει και καλείται να το κατακτήσει και να το αφομοιώσει.

Η διαμεσολαβημένη αυτή διαδικασία που ονομάζεται *διδασκαλία* έχει, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου, είτε έναν συστηματικό είτε έναν μη συστηματικό χαρακτήρα. Μη συστηματικό χαρακτήρα έχει η διδασκαλία στην καθημερινή ζωή, έξω από εκπαιδευτικούς θεσμούς, μέσα στην οικογένεια, στις φιλικές παρέες, σε μορφωσιογόνες δραστηριότητες, όπως επισκέψεις σε μουσεία, ταξίδια, εμπλοκή σε δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με τα κοινά, με τον αθλητισμό κλπ. Με δύο λόγια θα λέγαμε πως η μη συστηματική διδασκαλία είναι αυτή που γίνεται σε φυσικές συνθήκες και προσφέρεται κατά κανόνα από μεγαλύτερης σε μικρότερης ηλικίας άτομα χωρίς όμως μια συγκεκριμένη μεθοδολογία, χωρίς ιδιαίτερους θεσμοθετημένους στόχους και χωρίς μια συγκεκριμένη διαδικασία αξιολόγησης των επιδιωκόμενων στόχων. Αντίθετα, η συστηματική διδασκαλία αποτελεί μια διαμεσολαβημένη διαδικασία που γίνεται στο πλαίσιο εκπαιδευτικών θεσμών (σχολεία, ιδρύματα κλπ.), διέπεται από τις αρχές μιας εκπαιδευτικής πολιτικής και ορίζεται συνήθως στο πλαίσιο του οργανωμένου κράτους, έχει συγκεκριμένους σκοπούς και στόχους και ιδίως επιχειρείται να βρεθεί η καλύτερη και αποτελεσματικότερη μέθοδος για την επίτευξη των στόχων, η οποία θα αναβαθμίζει και την αξία της διαμεσολάβησης που γίνεται από τον εκπαιδευτικό-διαμεσολαβητή.

Γι' αυτόν τον λόγο αναπτύχθηκαν πολλές θεωρίες και τάσεις στο πλαίσιο της παιδαγωγικής, οι οποίες είχαν και έχουν ως σκοπό τη διαμόρφωση πλαισίων για τη συστηματοποίηση της διδασκαλίας. Αυτά τα πλαίσια συνηθίζεται στη γλώσσα της παιδαγωγικής να ονομάζονται *μορφές διδασκαλίας*. Προκειμένου να φτάσουμε στο προτεινόμενο διδακτικό πλαίσιο που διέπει τη διδασκαλία του μαθήματος της νέας ελληνικής και της λογοτεχνίας με αξιοποίηση των ΤΠΕ και

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

προκειμένου να γίνει κατανοητή η προτίμηση αυτή, θεωρούμε αναγκαίο να ανατρέξουμε εν συντομία στις διάφορες μορφές διδασκαλίας σε σχέση με διάφορες παραμέτρους (εκπαιδευτικός-μαθητής, βιβλίο-όχι βιβλίο κλπ.), που παρουσιάστηκαν κατά καιρούς.

2. Μορφές διδασκαλίας

Μια κατηγορία μορφών διδασκαλίας είναι αυτή που έχει να κάνει με το είδος και τον αριθμό των εμπλεκόμενων προσώπων στη διδασκαλία καθώς και τις σχέσεις που διαμορφώνουν μεταξύ τους τα εμπλεκόμενα πρόσωπα. Μια άλλη κατηγορία είναι αυτή που έχει σχέση με την πορεία της διδασκαλίας, αν δηλαδή και κατά πόσο είναι κατευθυνόμενη ή ελεύθερη. Τέλος, μια τρίτη κατηγορία που μπορεί να υπάρξει είναι αυτή που έχει σχέση με τους πόρους που παρέχονται για τη διεξαγωγή της διδασκαλίας και το κατά πόσο είναι εξαρτημένη η διδασκαλία από τους διατιθέμενους πόρους ή όχι.

2.1. Μορφές διδασκαλίας σχετικές με τα εμπλεκόμενα πρόσωπα

Ο διδάσκων σε μια τάξη είναι ο κυρίαρχος και ο οργανωτής της διδασκαλίας. Αυτή η κυριαρχία όμως υλοποιείται με διάφορες διαβαθμίσεις, οι οποίες εξαρτώνται από την παιδαγωγική θέση εκκίνησης του διδάσκοντα και το γενικότερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή υλοποιείται. Έτσι είναι δυνατό ο διδάσκων κατά τη διδασκαλία του να χρησιμοποιεί συνεχή μονόλογο είτε περιγραφικό είτε παραστατικό με σκοπό να μεταφέρει στους μαθητές του τις γνώσεις και τις δεξιότητες που θέλει. Πρόκειται για τη *μονολογική μορφή διδασκαλίας*, της οποίας η αξία έχει αμφισβητηθεί προ πολλού από την παιδαγωγική.

Μια άλλη μορφή που ξεκινά πάλι από τον διδάσκοντα είναι η διδασκαλία μέσω ερωτήσεων, οι οποίες έχουν σκοπό είτε να εκμαιεύσουν από τους μαθητές

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

κάποιες απαντήσεις, οι οποίες θα βοηθήσουν στην προώθηση του μαθήματος, είτε έχουν σκοπό να προκαλέσουν εγρήγορση στους μαθητές, ώστε να μην παραμένουν παθητικοί δέκτες, είτε ακόμη να λειτουργήσουν ως ερέθισμα για δημιουργία συζήτησης μεταξύ των συμμετεχόντων (μαθητών και διδάσκοντος) στη διαδικασία της διδασκαλίας. Αυτή η μορφή διδασκαλίας ονομάζεται *διδασκαλία με ερωτήσεις*, δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της αμφισβήτησης κατά κάποιον τρόπο της μονολογικής διδασκαλίας και για την αποτελεσματικότητά της έχουν εκφραστεί και θετικές και αρνητικές απόψεις.

Μια άλλη μορφή διδασκαλίας είναι αυτή που γίνεται με διάλογο και συζήτηση, η οποία προκαλείται κατά κανόνα από ένα ερώτημα που θέτει ο διδάσκων στους μαθητές και ζητά να εκφράσουν τις απόψεις τους και –αν χρειαστεί– να αντιπαρατεθούν με τις απόψεις των συμμαθητών τους και του διδάσκοντα.

Τέλος, μια μορφή διδασκαλίας, η οποία έχει να κάνει βέβαια με τα εμπλεκόμενα σε μια διαδικασία διδασκαλίας πρόσωπα και τις σχέσεις που η μορφή αυτή διαμορφώνει, είναι η διδασκαλία σε ομάδες ή *ομαδοσυνεργατική διδασκαλία* (Ματσαγγούρας 2000). Η μορφή αυτή δημιουργήθηκε ήδη από τον 19^ο αι. στις Η.Π.Α. και στη Γερμανία ως αντίδραση στη μορφή της *μετωπικής διδασκαλίας* και υποστηρίχτηκε από προοδευτικά παιδαγωγικά κινήματα διεθνώς. Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια γίνεται συχνά σε θεωρητικό επίπεδο λόγος για τη διδασκαλία σε ομάδες, η οποία συχνά εφαρμόζεται στην τάξη ως μία από τις μορφές διδασκαλίας που θεωρείται ότι αναπτύσσει τη συνεργατική μάθηση και διευκολύνει την αφομοίωση των διδασκόμενων αντικειμένων από τους μαθητές και δημιουργεί προϋποθέσεις για ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών στη διδασκαλία. Μια προχωρημένη μορφή διδασκαλίας είναι η *εξατομικευμένη διδασκαλία*, η οποία στοχεύει στην απόκτηση του μαθησιακού προϊόντος από άτομα που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν μορφές διδασκαλίας που απευθύνονται στο σύνολο της τάξης.

Εννοείται ότι όλες οι παραπάνω μορφές διδασκαλίας στην πράξη συνδυάζονται

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

και παράγουν μεικτές μορφές.

2.2. Μορφές διδασκαλίας σχετικές με τον χαρακτήρα της πορείας που ακολουθείται

Στη διδασκαλία, όσο απλή και να είναι, ακολουθούνται αναγκαστικά από τον διδάσκοντα κάποιες φάσεις που περιλαμβάνουν σε γενικές γραμμές τον σχεδιασμό, τη διεξαγωγή στην τάξη και τον έλεγχο των αποτελεσμάτων. Η παιδαγωγική επιστήμη επιχειρήσε και επιχειρεί να προτείνει μέσα στα πλαίσια αυτών των φάσεων διάφορα βήματα που πρέπει να ακολουθούν οι διδάσκοντες, ώστε να γίνει πιο αποτελεσματική η μάθηση. Αυτές οι προτάσεις δίνουν την εντύπωση μιας τάσης της παιδαγωγικής να κατευθύνει τη διδασκαλία με πολύ συγκεκριμένα βήματα και φάσεις. Αυτή όμως είναι μια φαινομενική όψη. Στην πραγματικότητα, οι τάσεις που επικρατούν είναι δύο: η *κατευθυνόμενη πορεία διδασκαλίας* και η *μη κατευθυνόμενη*. Με την πρώτη ο διδάσκων στη φάση του σχεδιασμού αποφασίζει για τους στόχους που θέλει να πετύχει, καθώς και για τη λεπτομερή και αυστηρή εφαρμογή των βημάτων που θα ακολουθήσει αλλά και τη χρονική διάρκεια κάθε βήματος, ώστε να καταστεί η φάση του ελέγχου των αποτελεσμάτων ευχερής.

Με τη δεύτερη ο διδάσκων αποφασίζει κατά τη φάση του σχεδιασμού τους στόχους που θέλει να πετύχει, τους τρόπους και τις μεθόδους με τις οποίες θα διδάξει, καθώς και το περιεχόμενο του μαθήματος που θα επιλέξει, αλλά δεν ακολουθεί στη διεξαγωγή μια προκαθορισμένη πορεία, δίνοντας στους μαθητές τη δυνατότητα να αυτενεργήσουν. Αυτονόητο είναι πως σε όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής έχει κατά νου την επίτευξη των στόχων που έχει προαποφασίσει στη φάση του σχεδιασμού.

Εννοείται ότι και στις μορφές τις σχετικές με τον χαρακτήρα της πορείας της διδασκαλίας υπάρχουν και ενδιάμεσες μορφές λιγότερο ή περισσότερο

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

κατευθυνόμενες, οι οποίες έχουν να κάνουν είτε με τη φύση του μαθήματος είτε και με τα χαρακτηριστικά των μαθητών της τάξης και του διδάσκοντα.

2.3. Μορφές διδασκαλίας σχετικές με τους πόρους διδασκαλίας

Κάθε διαδικασία διδασκαλίας στηρίζεται σε κάποιο περιεχόμενο, γύρω από το οποίο κινείται και με βάση το οποίο διεξάγεται η διδασκαλία. Το περιεχόμενο της διδασκαλίας υπάρχει σε πηγές, τις οποίες ονομάζουμε *πόρους διδασκαλίας*. Αυτοί μπορεί να είναι είτε ένα σχολικό και μοναδικό εγχειρίδιο είτε διάφορες ιστορικές και άλλες πηγές είτε κείμενα (γραπτά, προφορικά, ψηφιακά) και εικόνες που υπάρχουν στο περιβάλλον είτε ακόμη ταινίες μορφωτικού περιεχομένου κλπ.

Επειδή, παρά την ύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού πόρων διδασκαλίας, το σχολικό εγχειρίδιο παραμένει στη σχολική πράξη ως κύριος πόρος, έχει διαμορφωθεί μια τάση χρήσης του σχολικού εγχειριδίου ως μοναδικού πόρου για τη διδασκαλία και ως μοναδικού εργαλείου με βάση το οποίο ελέγχεται η μάθηση. Πρόκειται για τη *βιβλιοκεντρική* μορφή διδασκαλίας, η οποία συνήθως συνδυάζεται με παραδοσιακές μορφές διδασκαλίας, όπως είναι η *μονολογική* και η *κατευθυντική*. Μια άλλη μορφή διδασκαλίας που διαφέρει κατά πολύ από την προηγούμενη είναι αυτή κατά την οποία χρησιμοποιούνται διάφοροι πόροι για τη συγκρότηση του περιεχομένου, στους οποίους δίνεται η δυνατότητα να προσφεύγουν οι μαθητές και, αν κριθεί απαραίτητο, να χρησιμοποιούνται και μέσα στην τάξη για την προώθηση της διδασκαλίας. Η χρήση διάφορων πόρων δίνει τη δυνατότητα να διεξάγεται ένα μάθημα με δραστηριοποίηση και αυτενέργεια των μαθητών. Επιτρέπει δηλαδή τη διδασκαλία με δραστηριότητες.

Η τελευταία αυτή τάση δημιούργησε διεθνώς τη *διδασκαλία της γλώσσας με δραστηριότητες* (Markee 1997, 95-96). Είναι μια μορφή διδασκαλίας που εμπλέκει μαθητές και διδάσκοντες σε κάποια κοινή επιλογή από μια ποικιλία γνωστικών και επικοινωνιακών διαδικασιών και τους *κατευθύνει σε έναν στόχο*,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

έχει ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα και δίνεται έμφαση στην ανταλλαγή νοημάτων και όχι στην παραγωγή συγκεκριμένων γλωσσικών μορφών» (Willis 1996, 36). Στη διδασκαλία με δραστηριότητες υπάρχουν στόχοι επικοινωνιακοί, κοινωνικοπολιτιστικοί, αυτονόμησης και καθαρά γλωσσικοί, υπάρχουν διδακτικοί πόροι που μπορεί να είναι διάφορες επιστολές, ιστορίες, φωτογραφίες, διάφορα φυλλάδια, εφημερίδες, σημειώσεις και όποιο άλλο υλικό μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο γλωσσικής επεξεργασίας.

Για να θεωρείται μια διδασκαλία με δραστηριότητες πετυχημένη, πρέπει μεταξύ άλλων να προωθεί την επικοινωνία και τη συνεργασία, να εκμαιεύει ιδέες και τρόπους επίλυσης προβλημάτων από τους μαθητές, να είναι κριτική, δομημένη, ευμετάβλητη, οργανωμένη στον χρόνο, εστιασμένη στις ανάγκες και το επίπεδο των μαθητών, να είναι ανοικτή με δυνατότητα επέκτασης και να εξυπηρετεί τη διαφοροποίηση.

Τα τελευταία τριάντα χρόνια εισήχθη δυναμικά στη διαδικασία της διδασκαλίας και η έννοια των *Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών* (ΤΠΕ), οι οποίες διαμόρφωσαν ένα νέο πεδίο στον χώρο της διδασκαλίας και της παιδαγωγικής γενικά, με αποτέλεσμα να προτείνονται νέες μέθοδοι και νέες μορφές διδασκαλίας, οι οποίες συγκροτήθηκαν στη βάση μορφών που είχαν προταθεί από την παιδαγωγική και παλαιότερα και είχαν χρησιμοποιηθεί σε μικρό ή μεγάλο βαθμό στο σχολείο. Η χρήση αυτών των μορφών ακολούθησε και αυτήν την τριακονταετία μια πορεία από τις περισσότερο παρωχημένες στις πιο σύγχρονες τρόπων τινά μορφές. Για παράδειγμα, κινήθηκαν από τη *μονολογική* στην *ομαδοσυνεργατική*, από την *κατευθυντική* στη *μη κατευθυντική* και από τη *βιβλιοκεντρική* στη *διδασκαλία με δραστηριότητες*. Αυτήν την εξέλιξη όμως θα την παρακολουθήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο με την ευκαιρία της εξέτασης της σχέσης ανάμεσα στη γλωσσική διδασκαλία και τις ΤΠΕ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

3. Η διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας και οι ΤΠΕ

Για σχέση της διδασκαλίας της γλώσσας και της λογοτεχνίας με τις ΤΠΕ μπορούμε να μιλάμε μόνο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, όταν ο ανταγωνισμός των τότε επονομαζόμενων δύο μεγάλων δυνάμεων του κόσμου, των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, οδήγησε σε επενδύσεις στην τεχνολογία αλλά και σε βαθιές αλλαγές στον προσανατολισμό της εκπαιδευτικής πολιτικής των ΗΠΑ καταρχάς και όλου του δυτικού κόσμου στη συνέχεια, στο πλαίσιο της οποίας εξέχουσα θέση είχε η εκμάθηση ξένων γλωσσών (Hawischer et al. 1996). Το επιστημολογικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αρθρώθηκε παιδαγωγικός και διδακτικός λόγος την εποχή αυτή ήταν το συμπεριφοριστικό ψυχολογικό μοντέλο και το δομιστικό γλωσσολογικό μοντέλο. Ο συμπεριφορισμός ορίζει τη μάθηση ως αλλαγή στη συμπεριφορά του μαθητή, η οποία προκαλείται μέσω του σχήματος ερέθισμα-αντίδραση-ενίσχυση. Το ερέθισμα παρέχεται από τον δάσκαλο και η επιθυμητή αντίδραση του μαθητή ενθαρρύνεται μέσω θετικής ενίσχυσης ώστε να επαναληφθεί στο μέλλον κάτω από τις ίδιες συνθήκες, ενώ η μη επιθυμητή αποθαρρύνεται μέσω αρνητικής ενίσχυσης και η διαδικασία επαναλαμβάνεται ώσπου να επιτευχθεί η επιθυμητή συμπεριφορά. Ο δομισμός στη γλωσσολογία αντιμετωπίζει τη γλώσσα ως δομημένο σύστημα, η περιγραφή του οποίου ξεκινάει από το επίπεδο της φωνολογίας και ολοκληρώνεται στο επίπεδο της πρότασης, μια προσέγγιση που υιοθετήθηκε και στη γλωσσοδιδασκτική. Τα δυο αυτά μοντέλα διαμόρφωσαν και μια μορφή διδασκαλίας που έδινε έμφαση στη μάθηση μέσω ερεθίσματος-αντίδρασης, που στη διδακτική πράξη υλοποιείται μέσω της ερώτησης-απάντησης, μέσω μιας αυστηρά προγραμματισμένης και κατευθυνόμενης διδασκαλίας προσκολλημένης σε συγκεκριμένο υλικό που υπήρχε σε συγκεκριμένους διδακτικούς πόρους, οι οποίοι αντιπροσωπεύονταν είτε από ένα συγκεκριμένο διδακτικό εγχειρίδιο ή από κάποιο (ή κάποια) φυλλάδιο. Η τεχνολογία της εποχής, που περιοριζόταν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

στο μαγνητόφωνο, συνέβαλε απλώς μέσω της ακρόασης προμαγνητοφωνημένων κειμένων με ερωτήσεις στις οποίες καλούνταν οι μαθητές ή να επαναλάβουν κάποιες προτάσεις ή να δώσουν κάποιες απαντήσεις. Σκοπός της διαδικασίας ήταν η κατάκτηση των δομών και της μεταγλώσσας της διδασκόμενης γλώσσας τόσο στον γραπτό (με βιβλία ή φυλλάδια) όσο και στον προφορικό λόγο (χρήση μαγνητοφώνου), αποπλαισιωμένων από τα επικοινωνιακά συμφραζόμενα της γλωσσικής παραγωγής. Ο ίδιος σκοπός επιχειρούνταν με ανάλογη μεθοδολογία και ανάλογες μορφές διδασκαλίας να επιτευχθεί όχι μόνο στο μάθημα της διδασκαλίας των ξένων αλλά και της μητρικής γλώσσας. Στο επίπεδο της παραγωγής του γραπτού λόγου ακολουθούνταν η διαδικασία του σχεδιασμού του κειμένου, του γραψίματος και του επανελέγχου (μοντέλο των τριών σταδίων), ενώ ο εκπαιδευτικός ήταν ο κύριος κριτής του τελικού προϊόντος, με κριτήρια αξιολόγησης που εξαντλούνταν στον βαθμό γνώσης των γλωσσικών δομών και των κανόνων ορθογραφίας και στίξης. Και από την άποψη αυτή η μορφή της διδασκαλίας ήταν μετωπική.

Το συμπεριφοριστικό μοντέλο σε συνδυασμό με το δομιστικό και με τις μορφές διδασκαλίας που αναφέρθηκαν παραπάνω έμειναν κυρίαρχα έως και τη δεκαετία του 1960 και επηρέασαν πολύ βαθιά την επινόηση και τον σχεδιασμό των πρώτων λογισμικών, που άρχισαν να δημιουργούνται τότε για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Ο Η/Υ και συνακολούθως και τα λογισμικά που είχαν επινοηθεί είχαν ως στόχο να διαδραματίσουν τον ρόλο του υπομονετικού δασκάλου, ο οποίος απευθύνει ερωτήσεις προς τον μαθητή, διορθώνει τη λάθος απάντηση και επιβραβεύει τη σωστή, προσφέρει ασκήσεις για συμπλήρωση που ελέγχονται πάλι από τον Η/Υ. Κυριαρχεί δηλαδή και σε αυτήν την περίπτωση η μορφή διδασκαλίας της ερωταπόκρισης. Πρόκειται λοιπόν για μια κυρίαρχη τάση στη διδασκαλία της γλώσσας μέσω Η/Υ, η οποία ονομάστηκε διεθνώς *Διδασκαλία της γλώσσας με τη βοήθεια του Η/Υ* και στα αγγλικά είναι γνωστή με τα αρχικά CALL (Computer Assisted Language Learning). Η τάση αυτή, που

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

επικράτησε έως και τις αρχές της δεκαετίας του 1970, ενώ επιδράσεις της συναντούμε μέχρι σήμερα σε λογισμικά διδασκαλίας της γλώσσας (βλ. 4.3.1.), εξασφαλίζει διδακτικά τον συγκεκριμένο ρόλο του εκπαιδευτικού και του μαθητή, ο οποίος είναι περιορισμένος.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 η επιστήμη γενικότερα και ιδιαίτερα η γλωσσολογία αποκτούν μια περισσότερο ολιστική αντίληψη για την προσέγγιση του αντικειμένου τους. Η στροφή αυτή αντανακλά στα αντικείμενα μελέτης των νέων γλωσσολογικών κλάδων που αναπτύσσονται την περίοδο αυτή: η κοινωνιογλωσσολογία μελετά τη γλώσσα από την άποψη της ποικιλότητας, η κειμενογλωσσολογία τη διερευνά σε επίπεδο κειμένου και η πραγματολογία και η ανάλυση λόγου σε επίπεδο λόγου. Στο πλαίσιο αυτό η εξέταση της γλώσσας ως αντικειμένου εγκαταλείπει την εμμονή στο μικροεπίπεδο και στρέφεται προς το μακροεπίπεδο. Από την εξέταση των δομών της πρότασης προσανατολίζεται στην προσέγγιση του κειμένου και του συγκεκριμένου και της σχέσης τους με τον παραγωγό του. Παράλληλα, στον χώρο της ψυχολογίας εγκαταλείπεται σταδιακά ο κυρίαρχος έως τα τέλη της δεκαετίας του 1960 συμπεριφορισμός. Η γλώσσα τώρα αλλά και η διδασκαλία της προσεγγίζονται ολιστικά. Η όλη αυτή στροφή πηγάζει ιδιαίτερα από τη συνεισφορά του Hymes, ο οποίος υποστήριξε ότι η κατοχή και η αποτελεσματική χρήση της γλώσσας εξαρτάται όχι μόνο από την κατάκτηση του γλωσσικού συστήματος της δεδομένης γλώσσας αλλά και από τη γνώση και συνειδητοποίηση των παραμέτρων που καθορίζουν μια κατάσταση επικοινωνίας (Hymes 1962, 1971). Ο συνδυασμός αυτός της κατοχής του γλωσσικού συστήματος σε συνδυασμό με τη γνώση και τη συνειδητοποίηση των επικοινωνιακών παραμέτρων μέσα στις οποίες παράγεται το κάθε εκφώνημα ονομάστηκε *επικοινωνιακή ικανότητα* (communicative competence), προς την κατάκτηση της οποίας από τους μαθητές δόθηκε έμφαση στη διδασκαλία της γλώσσας.

Στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 οι επιστημονικές αναζητήσεις στη

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

διδασκτική της γλώσσας επηρεάζονται σημαντικά από δύο κινήματα: τη *Γλώσσα ως όλο* και το *Γράψιμο ως διαδικασία*. Η *Γλώσσα ως όλο* (Whole language) θεωρεί ότι η γλώσσα αποτελεί ένα αδιάσπαστο σύνολο, η διδασκαλία του οποίου δεν πρέπει να γίνεται με κατάτμηση σε επιμέρους επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης αλλά ολιστικά, με τη μελέτη και παραγωγή αυθεντικών κειμένων. Το *Γράψιμο ως διαδικασία* (Writing as process) εστιάζει στην παραγωγή γραπτού λόγου και αμφισβητεί τη γραμμική χρονική αλληλουχία των τριών σταδίων (σχεδιασμός, γράψιμο, επανέλεγχος), θεωρώντας ότι κατά τη διαδικασία του γραψίματος τα στάδια αλληλοδιαπλέκονται. Στόχος της διδασκαλίας του γραπτού λόγου είναι η παροχή βοήθειας και συμβουλών στους μαθητές και κατά τη διάρκεια της παραγωγής γραπτού λόγου, καθώς και η ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων που να τους βοηθούν να βελτιώνουν οι ίδιοι τα κείμενά τους.

Η διδασκαλία λοιπόν της γλώσσας πέρασε από την οικειοποίηση των γλωσσικών δομών εκ μέρους των μαθητών στην οικειοποίηση των επικοινωνιακών κανόνων που διέπουν την επικοινωνία. Αυτή η μεταστροφή ήταν επόμενο να επιφέρει αλλαγές και στη χρήση των μορφών διδασκαλίας με τις οποίες θα επιδιώκεται η κατάκτηση των σκοπών. Τέτοιοι σκοποί δεν θα ήταν δυνατό να επιτευχθούν με δασκαλοκεντρικές, απόλυτα κατευθυνόμενες και απόλυτα βιβλιοκεντρικές μορφές διδασκαλίας. Έτσι οι μορφές διδασκαλίας άρχισαν να γίνονται περισσότερο μαθητοκεντρικές, με κυρίαρχη τη διαλογική μορφή, ημικατευθυνόμενες και πολύ λίγο έως καθόλου βιβλιοκεντρικές. Η προσέγγιση που κυριάρχησε λοιπόν τις δεκαετίες του 1970 και 1980 στη διδασκαλία κατ' αρχάς των ξένων γλωσσών και στη συνέχεια της μητρικής είναι η επονομαζόμενη *επικοινωνιακή*. Το διδακτικό τοπίο που διαμορφώθηκε γύρω από την επικοινωνιακή προσέγγιση τη δεκαετία τουλάχιστον του 1970 ήταν προσανατολισμένο προς την κατάκτηση επικοινωνιακών κανόνων που είναι συχνοί στην καθημερινή ζωή και εξυπηρετούν καθημερινές επικοινωνιακές ανάγκες. Προς την κατεύθυνση αυτή προσανατολίστηκαν και τα λογισμικά που

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

παρήχθησαν την εποχή αυτή αλλά και το γενικότερο πνεύμα στη διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη γλωσσική διδασκαλία, το οποίο έγινε γνωστό ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 στις Η.Π.Α. με τον όρο *Υπολογιστές και σύνθεση* (Computers and composition). Το πνεύμα αυτό δίνει έμφαση στη χρήση ανοιχτών λογισμικών και αντιμετωπίζει τον Η/Υ όχι πια ως δάσκαλο αλλά ως περιβάλλον εργασίας, μέσω του οποίου θα επιτευχθεί διττό αποτέλεσμα: η επικοινωνία με άλλα μέλη της σχολικής και εξωσχολικής κοινότητας από τη μια και η κατάρκτηση της επικοινωνιακής ικανότητας από την άλλη. Ο όλος αυτός προβληματισμός εκπορεύεται φυσικά από τις συναφείς με τη γλωσσοδιδασκτική επιστήμες, παιδαγωγική, γλωσσολογία, ψυχολογία, κοινωνιολογία, στην κοινωνική διάσταση της εκπαίδευσης.

Σε ανάλογο, όπως είδαμε προηγουμένως, προσανατολισμό οδηγήθηκαν και οι μορφές διδασκαλίας που άρχισαν να αναπτύσσονται και οι οποίες ευνοούν τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών αλλά και μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών μέσα σε όσο το δυνατόν πιο πραγματιστικά περιβάλλοντα επικοινωνίας. Άρχισαν λοιπόν να χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία κυρίως προγράμματα επεξεργασίας κειμένου για την καλλιέργεια του γραπτού λόγου και αργότερα το διαδίκτυο. Παράλληλα συνέχισαν να αναπτύσσονται λογισμικά κλειστού τύπου, τα οποία όμως είχαν μια βασική και μεγάλη διαφορά σε σχέση με τα λογισμικά της προηγούμενης περιόδου: λειτουργούσαν όχι ως δάσκαλοι αλλά υποστηρικτικά για τον μαθητή και ως προγράμματα προσομοίωσης, δηλαδή προγράμματα που δίνουν κάποιο ρόλο –συνήθως επαγγελματία, π.χ. υπάλληλου τραπεζίης, κουρέα, χωροφύλακα κλπ.– στον μαθητή και τον οδηγούν να παραγάγει γραπτό λόγο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 έγινε κατανοητό από τη γλωσσοδιδασκτική ότι η *επικοινωνιακή ικανότητα* δεν μπορεί να είναι μια λίστα γλωσσικών πράξεων που ζει ο χρήστης μιας γλώσσας, αλλά μια δυναμική επιλογή των κατάλληλων στρατηγικών, με τις οποίες πλαισιώνεται επικοινωνιακά ο λόγος. Έτσι, οι γλωσσολογικές έρευνες της δεκαετίας του 1990, οι οποίες ασχολούνταν με την

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ανάλυση λόγου (discourse analysis) και τα κειμενικά είδη (genres), τονίζουν την αναγκαιότητα εμπλοκής και ενασχόλησης των μαθητών με θεσμικά οριοθετημένες μορφές λόγου και με μορφές κειμένων που παράγονται μέσα σε συγκεκριμένες κοινωνικοπολιτισμικές ή γλωσσικές ομάδες. Γι' αυτό ο σκοπός της διδασκαλίας της γλώσσας επεκτείνεται πέρα από την απόκτηση εκ μέρους των μαθητών της *επικοινωνιακής ικανότητας* και δίνει έμφαση στην καλλιέργεια της ικανότητας επιλογής των συμβάσεων του ανάλογου *κειμενικού είδους*, ώστε να επιτευχθούν οι κοινωνικοί σκοποί που θέτουν οι μαθητές σε κάθε τομέα δράσης. Αυτού του είδους η έμφαση στη διδασκαλία και μάθηση της γλώσσας φέρνει στο κέντρο της γλωσσικής διδασκαλίας την έννοια του *γραμματισμού* (literacy), μιας κοινωνικής δηλαδή πρακτικής που δεν είναι στατική και σταθερή, αλλά που επαναπροσδιορίζεται κάθε φορά σε σχέση με το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο λαμβάνει χώρα. Σήμερα ο όρος *γραμματισμός* δεν σημαίνει μόνο την ικανότητα του ατόμου να κατανοεί ένα κείμενο, αλλά και την ικανότητα να κατανοεί, να ερμηνεύει και να αντιμετωπίζει κριτικά τους διάφορους τύπους λόγου, να είναι σε θέση να παράγει μια γκάμα *ειδών λόγου* και γενικά να ελέγχει τη ζωή και το περιβάλλον του διά του λόγου. Με την ευρύτερη έννοια ο *γραμματισμός* αποτελεί έναν κοινωνικό θεσμό, ένα περίπλοκο φαινόμενο που συνδυάζει πολλαπλές πολιτισμικές, κοινωνικές, ιστορικές και γνωστικές πλευρές.

Στο πλαίσιο αυτής της παιδαγωγικής έχουν διαμορφωθεί διάφορες διδακτικές προτάσεις, οι οποίες συγκροτούν και τις αρχές της εν λόγω παιδαγωγικής και οι οποίες σε γενικές γραμμές είναι οι εξής (Χατζησαββίδης 2010):

- α) εφαρμογή μέσα στην τάξη διδακτικών πρακτικών που συνδέονται με *γραμματισμούς* που μπορεί να συναντήσουν ή και συναντούν οι μαθητές στην οικογένειά τους και στο ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον,
- β) λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικές γλωσσικές αφετηρίες *γραμματισμού* από τις οποίες ξεκινούν οι μαθητές ως κοινωνικά υποκείμενα,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

γ) διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους μαθησιακές στρατηγικές διευρύνουν τη γλωσσική και κοινωνική ανάπτυξη προς τις κατευθύνσεις που ορίζει ο *γραμματισμός*,

δ) ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη μάθηση των *γραμματισμών*,

ε) ενασχόληση με κείμενα που έχουν νόημα για τη ζωή και αποτελούν παρεμβάσεις στην κοινωνική ζωή,

στ) δίνεται έμφαση στην έννοια του *είδους λόγου*, το οποίο προσεγγίζεται ως κοινωνική πράξη ενταγμένη κάθε φορά μέσα σε ένα κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον, το οποίο το διαμορφώνει και για το οποίο διαμορφώνεται.

Η οικονομική όμως και κοινωνική πραγματικότητα που είχε διαμορφωθεί από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 στις χώρες του δυτικού κόσμου δημιούργησε ένα περιβάλλον (γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία κοινωνιών, εξάπλωση της σύγχρονης τεχνολογίας, κυριαρχία των ΜΜΕ, πολυτροπικότητα κειμένων κλπ.), το οποίο δημιούργησε μια συνεχώς αυξανόμενη απαίτηση για απόκτηση δεξιοτήτων απαραίτητων για την κατανόησή του, γεγονός που είχε αναμφίβολα επίπτωση στην εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό έγινε κατανοητό ότι η *παιδαγωγική του γραμματισμού* δεν ήταν πλήρης και επαρκής, για να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να προσεγγίσουν την ανθρώπινη επικοινωνία στο σύνολό της, τις διάφορες διαστάσεις της και τα διάφορα είδη κειμένου που αυτή περιλαμβάνει. Έπρεπε να συμπληρωθεί, ώστε να δοθεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα ήταν δυνατή διδακτικά η προσέγγιση του σύγχρονου περιβάλλοντος και ιδίως των λόγων μέσω των οποίων εκφράζεται αυτό. Το νέο πλαίσιο είναι αυτό που ονομάζεται *πολυγραμματισμοί* (multiliteracies), μέσω του οποίου αναδεικνύεται η αναγκαιότητα ανάπτυξης ικανοτήτων και δεξιοτήτων απαραίτητων για την κατανόηση κειμένων που συνδυάζουν διαφορετικά σημειωτικά μέσα για την παραγωγή νοήματος (γλωσσικός, οπτικός, ηχητικός) και λόγων που παράγονται σε πολυμορφικά και πολυπολιτισμικά κοινωνικά περιβάλλοντα.

Βασικές παραδοχές της *παιδαγωγικής των πολυγραμματισμών* είναι η ύπαρξη πολυμορφίας στα σύγχρονα κείμενα και στον σύγχρονο κόσμο και η συχνή και ταχύτατη αλλαγή του περιβάλλοντος κόσμου μέσα στον οποίο κινείται ο σύγχρονος άνθρωπος. Γι' αυτό η μάθηση για την παιδαγωγική των πολυγραμματισμών αποτελεί μια πολύμορφη και πολυτροπική διαδικασία, με την οποία το άτομο αναδιαμορφώνει συνεχώς τον ίδιο του τον εαυτό, και μια πράξη συνεχούς δημιουργίας και μετασχηματισμού των σημείων και των κειμένων ανάλογα με τα υφιστάμενα στον περιβάλλοντα μαθησιακό και κοινωνικό χώρο δεδομένα και ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις προσδοκίες των εμπλεκόμενων στη μαθησιακή διαδικασία (εκπαιδευτικοί και μαθητές). Σκοπός του σχολείου είναι να φέρει τους μαθητές σε επαφή και με άλλες πηγές νοήματος εκτός της γλωσσικής. Τέτοιες πηγές είναι οι οπτικές, οι ηχητικές, οι αρχιτεκτονικές κλπ. Η παιδαγωγική των πολυγραμματισμών προτείνει διδακτικές αρχές που αποσκοπούν στον εκπαιδευτικό πλουραλισμό, στη διεύρυνση των οριζόντων των μαθητών, στην καλλιέργεια αξιοποίησης όλων των πηγών νοήματος, ώστε να είναι σε θέση να συνδέονται με άλλους κόσμους ζωής. Με αυτήν την έννοια η παιδαγωγική των πολυγραμματισμών δεν αναιρεί καμιά από τις διδακτικές πρακτικές της παιδαγωγικής του γραμματισμού, αλλά τις συμπληρώνει επιχειρώντας να εμβυθίσει τους μαθητές σε καθημερινές πρακτικές παραγωγής νοήματος χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα και μεθόδους. Γι' αυτό οι διάφορες διδακτικές προτάσεις που συγκροτούνται στο πλαίσιο των *πολυγραμματισμών* διατηρούν τις αρχές της παιδαγωγικής του *γραμματισμού*, όπως παρουσιάστηκαν παραπάνω, αλλά υιοθετούν και άλλες, συμπληρωματικές αρχές με τις οποίες υλοποιείται η εν λόγω παιδαγωγική. Οι αρχές αυτές είναι οι εξής (Χατζησαββίδης 2010):

- α) προσέγγιση των κειμένων ως πολυεπίπεδων, πολυτροπικών και πολύσημων σημειωτικών προϊόντων,
- β) στόχος της διδασκαλίας είναι η απόκτηση δεξιοτήτων που θα επιτρέψουν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

στους μαθητές να κινηθούν στη μελλοντική ζωή τους ενεργά και συνειδητά,
γ) δίνεται έμφαση στην εμπύθιση των μαθητών στην κοινωνική τους εμπειρία και η με βάση αυτήν κατασκευή του νοήματος.

Η έννοια του γραμματισμού και των πολυγραμματισμών σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των πολιτισμικών σπουδών οδήγησαν σε ένα ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο γίνεται η προσέγγιση του μαθήματος της γλώσσας. Το πλαίσιο αυτό ονομάζεται *κριτικός γραμματισμός* και δημιουργήθηκε από τις αντιλήψεις που εκφράστηκαν από γλωσσολόγους, κυρίως μαθητές του M.A.K. Halliday (1994), σύμφωνα με τις οποίες τα γλωσσικά φαινόμενα συνδέονται πολύ στενά με τα κοινωνικά φαινόμενα. Η γλωσσική χρήση καθορίζεται κάθε φορά από τις σχέσεις εξουσίας που διέπουν τους επικοινωνούντες, τις επαγγελματικές, κοινωνικές και άλλες σχέσεις. Καθορίζεται επίσης από την κοινωνική δραστηριότητα στο πλαίσιο της οποίας λαμβάνει χώρα, τους σκοπούς και την ιδεολογία των επικοινωνούντων. Για τον *κριτικό γραμματισμό* (critical literacy) ο *λόγος* (discourse) είναι ένας κοινωνικά αποδεκτός συνδυασμός ανάμεσα σε τρόπους που χρησιμοποιούμε τη γλώσσα, που σκεφτόμαστε, αισθανόμαστε, πιστεύουμε, αξιολογούμε και δρούμε. Οι τρόποι αυτοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να προσδώσουν σε κάποιον την ταυτότητα του μέλους μιας κοινωνικά σημαντικής ομάδας ή ενός κοινωνικού δικτύου ή να επισημάνουν ότι κάποιος διαδραματίζει έναν κοινωνικό ρόλο με σημασία (Gee 1990).

Γι' αυτό η εκπαίδευση, σύμφωνα με τις αρχές του *κριτικού γραμματισμού*, θα πρέπει να δημιουργεί πολίτες με κριτικό πνεύμα, ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν τον κόσμο αλλά και να παρεμβαίνουν στην κοινωνία και να τη διαμορφώνουν. Μέσα στο πλαίσιο αυτό η παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού στηρίζεται στις εξής αρχές (Χατζησαββίδης 2010):

- α) απώτερος σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας είναι η συνδιαμόρφωση των μαθητών σε κριτικά υποκείμενα,
- β) δίνει έμφαση στην καλλιέργεια του τρόπου που η γλώσσα δομεί ποικίλα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

κείμενα αλλά και στην ανάδειξη των πρακτικών μέσω των οποίων διαπραγματευόμαστε τα κείμενα,

γ) στόχος είναι η συνεργασία όλων των μελών της σχολικής κοινότητας στην παραγωγή και τη διαπραγμάτευση νοημάτων που την αφορούν,

δ) δίνεται έμφαση στη διεύρυνση της δημιουργικότητας των μαθητών μέσω της εμπλοκής τους με ποικίλες κειμενικές πρακτικές.

Ο *κριτικός γραμματισμός* λοιπόν δέχεται ως αυτονόητη την έννοια της *επικοινωνίας* και της *καλλιέργειάς* της, την οποία όμως αντιμετωπίζει ως ένα δυναμικό, μεταλλασσόμενο ανάλογα με τις κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες φαινόμενο και τη γειώνει περισσότερο από τις προηγούμενες προσεγγίσεις στο κοινωνικό γίνεσθαι, το οποίο βλέπει ως ένα δυναμικό, ποικιλόμορφο και πολύμορφο μόρφωμα. Γι' αυτό προκρίνει ως πιο σημαντική στρατηγική κατάκτησης της γλώσσας, εκτός από την κριτική διερεύνηση των λόγων που τη διαμορφώνουν, τα *κείμενα* και την *αναστοχαστική προσέγγιση* και *διαπραγμάτευση* των παραγόμενων μέσα στην τάξη προφορικών και γραπτών κειμένων.

Επικοινωνία, λοιπόν, *κείμενο* και *κοινωνία* αποτελούν στον *κριτικό γραμματισμό* τους τρεις πυλώνες πάνω στους οποίους στηρίζεται η μεθοδολογία διδασκαλίας της γλώσσας.

Μέσα στο πλαίσιο του *κριτικού γραμματισμού* έχει αναπτυχθεί ένα επιστημονικό ρεύμα που συνδέει τις ΤΠΕ με την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα που τις δημιούργησε και τις εξελίσσει με κυρίαρχο δημιούργημα στον τομέα αυτόν το διαδίκτυο, το οποίο αποτελεί στη σύγχρονη πραγματικότητα έναν τεχνολογικό πόλο ενσωματωμένο σε όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες και αναδεικνύει και την *πολυτροπικότητα* σε μεγάλο βαθμό, στοιχεία από τους πολυγραμματισμούς και νέες έννοιες για το κείμενο (πβ. υπερκείμενο). Το διαδίκτυο συν τοις άλλοις γίνεται για τη σχολική μάθηση γενικότερα και για τη γλωσσική καλλιέργεια ειδικότερα ένας σημαντικός και σχεδόν μη πεπερασμένος

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ποσοτικά πόρος, που αναγκαστικά λειτουργεί ως πηγή πληροφοριών με αποτέλεσμα να προάγει μη βιβλιοκεντρικές μορφές διδασκαλίας. Παράλληλα, το ίδιο το διαδίκτυο αλλά πολύ περισσότερο τα νέα ψηφιακά περιβάλλοντα web2.0 απαιτούν εκ των πραγμάτων νέες μορφές διδασκαλίας, περισσότερο μαθητοκεντρικές, ομαδοσυνεργατικές και λιγότερο κατευθυντικές. Το τοπίο λοιπόν που διαμορφώνεται στο πλαίσιο της διδασκαλίας της γλώσσας με τις ΤΠΕ διαμορφώνει νέους, πιο φιλελεύθερους τρόπους διδασκαλίας, οι οποίοι παίρνουν νέες μορφές, τις οποίες ονομάζουμε *σενάριο* και *δραστηριότητα*, τα χαρακτηριστικά των οποίων θα αναλυθούν παρακάτω (ενότητα 5).

Πριν όμως κλείσουμε το κεφάλαιο αυτό, καλό είναι να δούμε ποια είναι η πραγματικότητα που κυριαρχεί σήμερα στη διδασκαλία της γλώσσας με τις ΤΠΕ. Αυτό θα γίνει με βάση την παρουσίαση των Προγραμμάτων Σπουδών ορισμένων αντιπροσωπευτικών χωρών στην έκθεση με αριθμό Πράξης 3.1.1. (βλ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας 2011), που εκπονήθηκε από συνεργάτες του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας στο πλαίσιο του έργου «*Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση. Αναλυτικές μελέτες που αποτυπώνουν τις διεθνείς επιστημονικές αναζητήσεις στον τομέα της αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*». Σύμφωνα λοιπόν με τις διαπιστώσεις τις οποίες κάνει η έκθεση αυτή, οι ΤΠΕ θεωρούνται κατά κανόνα «*παιδαγωγικά μέσα υποστήριξης της διδασκαλίας*» (Κουτσογιάννης 2011β, 696). Η κυρίαρχη όμως αντίληψη είναι αυτή που αντιλαμβάνεται τις ΤΠΕ «*ως μέσα για άντληση πληροφοριών, ως μέσα για δημιουργία πραγματικών περιστάσεων επικοινωνίας και ως μέσα άντλησης αυθεντικού υλικού, ως μέσα δημοσίευσης των μαθητικών εργασιών, ως μέσα αναζήτησης πληροφοριών και επικοινωνίας*» (Κουτσογιάννης 2011β, 697) και ακόμη, σε ορισμένες περιπτώσεις, «*ως μέσα που θα φέρουν τα παιδιά σε επαφή με τη γλώσσα και τον πολιτισμό της μητρικής τους γλώσσας ή άλλων πολιτισμών*» (Κουτσογιάννης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

2011β, 697). Ως κυρίαρχο εργαλείο για όλες αυτές τις χρήσεις αναδεικνύεται το διαδίκτυο, το οποίο «αποτελεί έναν διάμεσο μεταξύ των ενδοσχολικών πρακτικών και του εξωσχολικού πραγματικού χρόνου» (Κουτσογιάννης 2011β, 697). Το εργαλείο αυτό με την τεράστια γκάμα θεμάτων, κειμένων και πληροφοριών που περιέχει αλλά και τον δυναμικό χαρακτήρα που έχει εκ των πραγμάτων, καθώς και άλλα περιβάλλοντα πρακτικής γραμματισμού (προγράμματα επεξεργασίας κειμένων, φυλλομετρητές, προγράμματα παρουσίασης κλπ.) και περιβάλλοντα επικοινωνίας (προγράμματα κοινωνικής δικτύωσης, προγράμματα ηλεκτρονικών μηνυμάτων κλπ.) δεν αποτελεί απλώς περιβάλλον ενεργοποίησης των μαθητών αλλά και περιβάλλον που προσθέτει νέους τρόπους και δρόμους στην επικοινωνία, που την εξελίσσουν και τη διαμορφώνουν και ταυτόχρονα διαμορφώνουν και νέα κειμενικά είδη, που συγκροτούν μια νέα γλωσσική και κειμενική πραγματικότητα, με την οποία καλείται να έρθει σε επαφή ο μαθητής και να κατακτήσει δεξιότητες προσέγγισης, κατανόησης και παραγωγής πτυχών αυτής της πραγματικότητας, με άλλα λόγια να κατακτήσει αυτό που αποκαλείται *νέος γραμματισμός*.

Η καλλιέργεια και η απόκτηση του νέου γραμματισμού προϋποθέτει και τη δημιουργία των διδακτικών όρων που διευκολύνουν την κατάκτησή του. Ένας από τους όρους σε διδακτικό επίπεδο είναι και οι μορφές διδασκαλίας μέσω των οποίων θα μεταδοθούν τα στοιχεία του νέου γραμματισμού. Σε γενικές γραμμές οι μορφές διδασκαλίας θα πρέπει να έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- α) να διέπονται από μαθητοκεντρισμό,
- β) να καλλιεργούν το ομαδοσυνεργατικό πνεύμα,
- γ) να ενέχουν τη δυναμικότητα,
- δ) να μην είναι αυστηρά κατευθυντικές,
- ε) να μην είναι γραμμικές.

Τα χαρακτηριστικά αυτά ενσωματώνονται στα σενάρια και τις δραστηριότητες, στις οποίες θα αναφερθούμε αναλυτικά στην ενότητα 5.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

4. Διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας και ΤΠΕ

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι αντιλήψεις για τις ΤΠΕ, η προσέγγιση και ο βαθμός ένταξής τους στη διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπως απορρέουν από τα προγράμματα σπουδών (στο εξής: Π.Σ.), τα τρέχοντα σχολικά εγχειρίδια και τα προτεινόμενα εκπαιδευτικά λογισμικά. Προκειμένου να δοθεί μια σαφής και σφαιρική εικόνα του ζητήματος, ερευνήθηκαν τα Π.Σ. της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας του 2003 και του 2011 της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και τα αντίστοιχα σχολικά εγχειρίδια και λογισμικά που παρήχθησαν το διάστημα αυτό από το Υπουργείο Παιδείας για την ίδια βαθμίδα. Η έρευνα για τα Π.Σ., τα βιβλία και τα λογισμικά στηρίχτηκε στο υλικό για το μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας του Δημοτικού που βρίσκεται διαδικτυακά αναρτημένο στην πλατφόρμα του «Ψηφιακού Σχολείου» (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/>). Ας σημειωθεί ότι το υλικό αυτό ανήκει σε διαφορετικές χρονικές περιόδους: τα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ ισχύουν από το 2003, τα βιβλία από το 2006 με εξαίρεση το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε' και Στ' Δημοτικού που υπάρχει στα σχολεία από το 2001, τα λογισμικά δεν έχουν χρονολόγηση, ενώ τα Π.Σ. του 2011 μετά την περίοδο πιλοτικής εφαρμογής τους για το τρέχον σχολικό έτος και τις αλλαγές που θα προκύψουν από αυτήν, θα εφαρμοστούν στα Δημοτικά Σχολεία από τον Σεπτέμβριο του 2012.

4.1. Οι ΤΠΕ στην ελληνική εκπαίδευση: σύντομη επισκόπηση

Οι πρώτες προσπάθειες ένταξης των ΤΠΕ στην εκπαίδευση άρχισαν να γίνονται στην Ελλάδα κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990, αφορούσαν όμως

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αποκλειστικά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Την ίδια περίοδο γίνονται και οι πρώτες απόπειρες εισαγωγής Η/Υ στην ελληνική εκπαίδευση, οι οποίες στόχευαν αποκλειστικά στην εξυπηρέτηση του μαθήματος της πληροφορικής και των δεξιοτήτων που έπρεπε να αποκτήσουν οι μαθητές στο πλαίσιο αυτού του μαθήματος. Μια πρώτη –ανεπιτυχής όμως– προσπάθεια σύνδεσης των ΤΠΕ με μαθήματα πέραν της πληροφορικής, ανάμεσα στα οποία και η διδασκαλία της νέας ελληνικής, καταγράφεται την περίοδο 1992-1995, αλλά εξαντλείται πάλι στη δημιουργία υπολογιστικών υποδομών στην ίδια βαθμίδα. Κατά το χρονικό διάστημα 1995-1999 υλοποιήθηκε πρόγραμμα στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ, που περιλάμβανε δημιουργία υποδομών σε Γυμνάσια, ανάπτυξη εκπαιδευτικού δικτύου, δημιουργία λογισμικού, επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μεταπτυχιακά προγράμματα για εκπαιδευτές. Το πρόγραμμα αυτό ωστόσο αποδείχτηκε ότι δεν λάμβανε υπόψη του τις ιδιαιτερότητες του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας και εξελισσόταν παράλληλα με Π.Σ. τα οποία δεν έκαναν καμιά αναφορά στις ΤΠΕ και τη διδακτική τους αξιοποίηση. Η μόνη προσπάθεια σύνδεσης του μαθήματος της νέας ελληνικής με τις ΤΠΕ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σημειώνεται με τη δημιουργία του λογισμικού «Λογομάθεια» (1993), το οποίο απευθυνόταν κυρίως σε μαθητές μονοθέσιων σχολείων ακριτικών περιοχών.

Το πρόγραμμα «Οδύσσεια» (1996-2001) (<<http://odysseia.cti.gr/>>) αποτέλεσε μια πιο οργανωμένη σε σχέση με τις προηγούμενες απόπειρα ανάπτυξης και αξιοποίησης υπολογιστικών και δικτυακών υποδομών σε σχολεία, δικτύωσης μεταξύ σχολείων, δημιουργίας και προσαρμογής εκπαιδευτικού λογισμικού, καθώς και εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και υποστήριξης εκπαιδευτικών. Και αυτό όμως το πρόγραμμα απευθυνόταν κυρίως σε εκπαιδευτικούς και μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ οι δράσεις που απευθύνονταν ειδικά στην πρωτοβάθμια ήταν περιορισμένες («Νησί των Φαιάκων»/ <http://odysseia.cti.gr/e15_faiakes/e15_faiakes.htm>).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Κατά το χρονικό διάστημα 2002-2008 αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» μια ευρείας κλίμακας επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε όλη την Ελλάδα, η οποία υλοποιήθηκε στα επονομαζόμενα «Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης (ΚΣΕ)». Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος επιμορφώθηκαν περίπου 120.000 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όλων των ειδικοτήτων σε βασικές δεξιότητες ΤΠΕ (Επιμόρφωση ΤΠΕ Α΄ Επιπέδου), ενώ από το 2007 και με ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2013 υλοποιείται η κατά ειδικότητα επιμόρφωση εκπαιδευτικών στην εκπαιδευτική αξιοποίηση ΤΠΕ στη διδακτική πράξη (Επιμόρφωση ΤΠΕ Β΄ Επιπέδου).

Προς την κατεύθυνση της εισαγωγής και αξιοποίησης των ΤΠΕ στο σχολείο κινούνται και δράσεις επιδότησης των μαθητών της Α΄ Γυμνασίου κατά τη σχολική χρονιά 2009-2010 για αγορά φορητού Η/Υ καθώς και η προώθηση, από τον Σεπτέμβριο του 2010, του εξοπλισμού των σχολείων με διαδραστικούς πίνακες.

Την πιο πρόσφατη προσπάθεια αξιοποίησης των ΤΠΕ στο σχολείο αποτελεί το πλαίσιο «Ψηφιακό Σχολείο» (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/manuals/sxoleio.php>), μια σειρά δράσεων που βρίσκονται σε φάση εξέλιξης στο πλαίσιο του «Νέου Σχολείου» και έχουν στόχο την ένταξη των ΤΠΕ στην ελληνική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι δράσεις που υλοποιούνται στο πλαίσιο του «Ψηφιακού Σχολείου» οργανώνονται, όπως ρητά αναφέρεται στο «Εισαγωγικό Σημείωμα», σε πέντε βασικούς άξονες, που είναι οι εξής:

- «Ενίσχυση των υποδομών δικτύου και του ηλεκτρονικού εξοπλισμού των σχολείων με στόχο τη δημιουργία της **ψηφιακής τάξης**. Η ψηφιακή τάξη έχει γρήγορη σύνδεση με το διαδίκτυο, είναι εξοπλισμένη με διαδραστικά συστήματα διδασκαλίας (π.χ. διαδραστικούς πίνακες), ενώ ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές αλληλεπιδρούν με δυναμικό τρόπο με τη χρήση όλων των σύγχρονων εργαλείων των ΤΠΕ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Πλούσιο, διαδραστικό και αντιστοιχισμένο με τα προγράμματα σπουδών **ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο** (e-books) για όλες τις τάξεις και τα μαθήματα.
- **Επιμόρφωση** των εκπαιδευτικών στην εκπαιδευτική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών.
- Ολοκληρωμένο σύστημα **ηλεκτρονικής διοίκησης της εκπαίδευσης** και διαχείρισης εκπαιδευτικών δεδομένων.
- **Οριζόντιες υποστηρικτικές δράσεις».**

Η σύντομη αναφορά στο ιστορικό της εισαγωγής των ΤΠΕ στο ελληνικό σχολείο που έγινε προηγουμένως δείχνει ότι την τελευταία τριακονταετία έγιναν προσπάθειες για την ένταξη των ΤΠΕ στο ελληνικό σχολείο, οι οποίες όμως κατά κανόνα απευθύνονταν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μόνον τα τελευταία χρόνια άρχισε να γίνεται μια στροφή και προς την πρωτοβάθμια. Αυτές οι προσπάθειες έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990 κινούνταν στο πλαίσιο της *απομονωμένης τεχνικής προσέγγισης* των ΤΠΕ (Κουτσογιάννης 2010, 15-17), δηλαδή της εφαρμογής των ΤΠΕ μόνον στο πλαίσιο του μαθήματος της πληροφορικής. Μετά το 1990 επιχειρήθηκε να ακολουθηθεί η *πραγματολογική προσέγγιση* (Κουτσογιάννης 2010, 15-17), η χρήση δηλαδή των ΤΠΕ σε όλα σχεδόν τα μαθήματα του Π.Σ., χωρίς όμως να γίνονται ουσιαστικές αλλαγές στο ίδιο το Π.Σ. Αναπτύχθηκαν υποδομές στα σχολεία, που συνδέθηκαν μεταξύ τους με την ευρύτερη δικτυακή υποδομή του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου. Στο πλαίσιο της παιδαγωγικής αξιοποίησης της υποδομής αυτής δημιουργήθηκαν πρωτότυπα ή προσαρμόστηκαν ήδη υπάρχοντα ευρωπαϊκά και αμερικανικά εκπαιδευτικά λογισμικά, κατά κύριο λόγο *κλειστού τύπου* (βλ. <<http://www.e-yliko.gr>>). Προκειμένου να λειτουργήσει το σύστημα αυτό (υποδομές-λογισμικά) στα σχολεία, θεωρήθηκε απαραίτητη η επιμόρφωση όσο το δυνατόν περισσότερων εκπαιδευτικών στη χρήση και την παιδαγωγική φιλοσοφία τους. Ωστόσο, ούτε η δημιουργία υποδομών ούτε η επιμόρφωση κατάφεραν να

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ανατρέψουν την εργαλειοκλή λογική της ένταξης των ΤΠΕ στην εκπαίδευση, και ειδικά στη διδακτική της νέας ελληνικής και της λογοτεχνίας που μας ενδιαφέρουν εδώ. Ο Κουτσογιάννης (2011γ, 44) παρατηρεί: *«Κατά βάθος, οι περισσότερες από αυτές τις πρωτοβουλίες δίνουν μεγάλη βαρύτητα στη δύναμη του μέσου και κατά προέκταση στις ποικίλες υποδομές, υποτιμώντας τον συστημικό και βαθύτατα πολιτικό ρόλο της εκπαίδευσης».*

Για να ανατραπεί αυτή η λογική, απαιτούνται ουσιαστικές αλλαγές στη δομή και τη φιλοσοφία του εκπαιδευτικού συστήματος. Οι πρόσφατες δράσεις που υλοποιούνται στο πλαίσιο του «Ψηφιακού Σχολείου» φαίνεται να κινούνται προς μια ουσιαστική αλλαγή και προς την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης προσέγγισης των ΤΠΕ (Κουτσογιάννης 2010, 15-17), προσπάθεια δηλαδή με την οποία επιχειρείται να αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ στην ανανέωση των Π.Σ., τις πιλοτικές εκδοχές των οποίων θα μελετήσουμε στην υποενότητα 4.2.2., και στην προσπάθεια σχεδιασμού και ανάπτυξης νέων διδακτικών πρακτικών, μέρος των οποίων αποτελεί η παρούσα μελέτη.

4.2. Τα Π.Σ. της τελευταίας δεκαετίας

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν τα Π.Σ. που δημοσιεύτηκαν την τελευταία δεκαετία και αφορούν τη διδασκαλία της νέας ελληνικής στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα προγράμματα αυτά είναι τα εξής:

α) το επονομαζόμενο «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.)» και το «Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ.)» που δημοσιεύτηκαν το 2003 σε έντυπη και σε ηλεκτρονική μορφή στον ιστότοπο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (www.pi-schools.gr) και με βάση τα οποία έγινε η προκήρυξη συγγραφής των σχολικών εγχειριδίων, από τα οποία ένα μεγάλο μέρος κυκλοφόρησε και εισήχθη στα σχολεία τη σχολική χρονιά 2006-2007, ενώ τα υπόλοιπα κυκλοφόρησαν σταδιακά έως και το 2011.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

β) τα Π.Σ. του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας που συντάχθηκαν στο πλαίσιο του «Νέου Σχολείου» από ομάδες εμπειρογνομόνων και δημοσιοποιήθηκαν στον ιστότοπο του «Ψηφιακού Σχολείου» (<<http://digitalschool.minedu.gov.gr/>>) το φθινόπωρο του 2011.

Στην ενότητα αυτή θα εστιάσουμε περισσότερο στην εξέταση των Π.Σ. του 2011 για το μάθημα της νέας ελληνικής και της λογοτεχνίας του Δημοτικού, γιατί αποτυπώνουν τη νέα παιδαγωγική φιλοσοφία και τις προοπτικές του εκπαιδευτικού σχεδιασμού και κατά συνέπεια, παρά τον πιλοτικό χαρακτήρα που έχουν σήμερα, αποτελούν το πλαίσιο που πρέπει να ληφθεί υπόψη στον σχεδιασμό των σεναρίων. Ωστόσο, θα αναφερθούμε σύντομα και στα παλαιότερα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ., για δύο λόγους: γιατί αφενός διατηρούν σήμερα τη θεσμική τους ισχύ και αφετέρου η σύντομη παρουσίαση των βασικών τους χαρακτηριστικών θα βοηθήσει να αναδειχτούν οι καινοτομίες των Π.Σ. του 2011.

4.2.1. Τα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ.

Μια αναλυτική εξέταση των Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. σε συνδυασμό με τα σχολικά εγχειρίδια του μαθητή και του δασκάλου και τα εκπαιδευτικά λογισμικά του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για το γλωσσικό μάθημα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης έγινε από την Μπατσίδου (βλ. Μπατσίδου 2011) στην έκθεση του Κ.Ε.Γ. με αριθμό Πράξης 3.1.1. (βλ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας 2011). Εδώ μας ενδιαφέρουν τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας, καθώς και οι επισημάνσεις του Κουτσογιάννη (2011γ) από την ίδια έκθεση αναφορικά με τους βασικούς γλωσσοδιδακτικούς προσανατολισμούς των Δ.Ε.Π.Π.Σ. και των Α.Π.Σ. και τη θέση που προβλέπουν για τις ΤΠΕ στο μάθημα της γλώσσας.

Στα Π.Σ. αυτά από τη μια δίνεται έμφαση στη μετάδοση μεταγλωσσικών γνώσεων (λόγος του αναγνωριστικού γραμματισμού) και από την άλλη τίθεται ως βασικός στόχος της διδασκαλίας της νέας ελληνικής η επικοινωνιακή-

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

λειτουργική προσέγγιση της γλώσσας και η εξοικείωση των μαθητών με την ποικιλία των κειμενικών ειδών σε όσο το δυνατόν αυθεντικότερες περιστάσεις επικοινωνίας. Πουθενά σε αυτά τα Π.Σ. δεν γίνεται αναφορά στην έννοια των πολυγραμματισμών, ενώ οι αναφορές στην κριτική επεξεργασία της γνώσης και των πληροφοριών, χωρίς να απουσιάζουν παντελώς, είναι τόσο σποραδικές και περιθωριακές, ώστε να μην μπορούμε να μιλάμε για στοιχειώδη έστω προσανατολισμό προς τον κριτικό γραμματισμό, ο οποίος αποτελεί το σημείο αιχμής στα Π.Σ. του 2011. Η λογοτεχνία αντιμετωπίζεται ως μέρος του γλωσσικού μαθήματος και εν πολλοίς ως μέσο επίτευξης των στόχων του. Τα λογοτεχνικά κείμενα αντιμετωπίζονται ρητά ως ποικιλία των κειμενικών ειδών που διδάσκονται στο μάθημα της νέας ελληνικής. Η αξιολόγηση αποσκοπεί στην ανατροφοδότηση και την παιδαγωγική και γνωσιακή ενίσχυση των μαθητών και μπορεί να έχει τις μορφές ολιγόλεπτων ή ωριαίων γραπτών δοκιμασιών, προφορικών ή γραπτών ερωτήσεων κατανόησης, σύντομης απάντησης ή κρίσης, σύμπτυξης περιεχομένου ή ανάπτυξης σύντομου γραπτού δοκιμίου και συνθετικών δημιουργικών εργασιών.

Με όλα αυτά διαπιστώνεται ότι ο σχολικός χωροχρόνος διατηρεί τις παραδοσιακές του διαστάσεις και προάγονται μορφές διδασκαλίας που σχετίζονται με τον βιβλιοκεντρισμό (βλ. 2.3.), καθώς το σχολικό εγχειρίδιο παραμένει ουσιαστικά η αποκλειστική πηγή κειμένων, αφού επιτρέπεται μεν η χρήση κειμένων από άλλες πηγές, αλλά μόνον ως το 25% του συνόλου των κειμένων του βιβλίου – μια παράμετρος που, όπως θα δούμε παρακάτω, ανατρέπεται στα Π.Σ. του 2011. Οι ΤΠΕ αντιμετωπίζονται ως μέσα άντλησης πληροφοριών και σε περιορισμένο βαθμό ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Συγκεκριμένα, στην ενότητα «Ειδικοί Σκοποί» του Α.Π.Σ. (σελ. 18) αναφέρεται ότι ο μαθητής επιδιώκεται:

«- Να εξοικειωθεί με την τεχνολογία των ηλεκτρονικών υπολογιστών έτσι ώστε:

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- α) να αποκτήσει ευχέρεια πρόσβασης στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του διαδικτύου και των πολυμέσων και
- β) να μπορεί να επεξεργάζεται στοιχειωδώς κείμενα σε Η/Υ».

Η «Διαχείριση Πληροφοριών» αποτελεί έναν από τους γνωστικούς άξονες του Α.Π.Σ. και δομείται κατά ζευγάρια τάξεων. Στους στόχους του άξονα αυτού αναφέρεται ότι οι μαθητές πρέπει να μάθουν να εντοπίζουν και να αξιολογούν πληροφορίες χρησιμοποιώντας γλωσσικές και μη γλωσσικές πηγές πληροφόρησης. Στις ενδεικτικές δραστηριότητες προτείνεται, μεταξύ άλλων, η εξοικείωσή τους στη χρήση Η/Υ και εκπαιδευτικού λογισμικού-CD Rom (Γ'-Δ', Ε'-Στ'), η αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο «*με επιστασία*», η επεξεργασία απλού κειμένου, η επιλογή και αποθήκευση πληροφορίας σε Η/Υ και η παρουσίαση γλωσσικής πληροφορίας με συμπληρωματικό οπτικό υλικό (Ε'-Στ'), δραστηριότητες που ανταποκρίνονται επακριβώς στους ειδικούς σκοπούς του Α.Π.Σ. που είδαμε παραπάνω.

Ο Κουτσογιάννης (2011γ) παρατηρεί ότι, παρότι τα Π.Σ. επιχειρούν να απομακρυνθούν από το πρότυπο του αναγνωριστικού γραμματισμού και να συνδέσουν τις γλωσσικές δομές με την επικοινωνιακή πραγματικότητα, δεν καθιστούν σαφείς τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να γίνει αυτό, με αποτέλεσμα στα εγχειρίδια του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας να διατηρείται ο αναγνωριστικός γραμματισμός, κυρίως με την προσέγγιση της γραμματικής ως ύλης που πρέπει να διδαχτεί αθροιστικά.

Σε υποσημείωση στην ενότητα «Διαχείριση Πληροφοριών» (σελ. 39) αναφέρεται επίσης ότι:

«Η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών εισάγεται, εφόσον εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις υγιεινής, χώρου, συσκευών και διδακτικής επάρκειας του προσωπικού. *Η διαχείριση της πληροφορίας αποτελεί κατεξοχήν «οριζόντιο στόχο» του Προγράμματος. Γι' αυτό δεν περιορίζεται στο γλωσσικό μάθημα.*»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Αυτή η «πραγματολογική» προσέγγιση των ΤΠΕ στις φράσεις που είναι γραμμένες με πλάγια στοιχεία στο πρωτότυπο φαίνεται να επιχειρεί να δικαιολογήσει το συμπέρασμα στο οποίο αβίαστα καταλήγουμε σχετικά με τη θέση των ΤΠΕ στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: ότι αφενός δεν αγνοούνται, αφετέρου δεν κατέχουν κεντρική θέση στον σχεδιασμό τους. Αυτή η αντίληψη, όπως θα δούμε παρακάτω, ανατρέπεται πλήρως στα Π.Σ. του 2011.

4.2.2. Τα Προγράμματα Σπουδών του 2011

Τα Π.Σ. του 2011 έχουν δημοσιευτεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Φ.Ε.Κ. Β' 2334/3-10-2011) και παράλληλα αναρτήθηκαν στον ιστότοπο του Ψηφιακού Σχολείου. Σύμφωνα με το «Εισαγωγικό Σημείωμα» που αναφέρεται στα Π.Σ. όλων των γνωστικών αντικειμένων (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>), τα Π.Σ. αυτά θα εφαρμοστούν πιλοτικά για το σχολικό έτος 2011-2012 σε 188 σχολικές μονάδες, μεταξύ των οποίων και σε 99 Δημοτικά. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός αυτών των Π.Σ. της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση γίνεται με την πεποίθηση ότι μεταξύ της πιλοτικής και της γενικευμένης εφαρμογής τους δεν θα αλλάξει ουσιαστικά η φιλοσοφία τους. Με αυτήν την έννοια μπορούν να αποτελέσουν ένα πλαίσιο που πρέπει να ληφθεί υπόψη στον σχεδιασμό δραστηριοτήτων και σεναρίων που αφορούν το μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας.

Τα κείμενα που παρουσιάζονται εδώ είναι τα δύο βασικά κείμενα: «*Πρόγραμμα Σπουδών για τη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας & της Λογοτεχνίας, της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας & Γραμματείας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση*» (στο εξής Π.Σ. ΝΕΓ & ΛΟΓ & ΑΕΓ 2011) και «*Πρόγραμμα Σπουδών για τη Διδασκαλία*

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

της Νεοελληνικής Γλώσσας & της Λογοτεχνίας στο Δημοτικό Σχολείο» (στο εξής Π.Σ. ΝΕΓ & ΛΟΓ/ΔΗΜ 2011). Τα κείμενα αυτά συνοδεύονται από Οδηγούς Εκπαιδευτικού για τη νέα ελληνική γλώσσα και τη λογοτεχνία στην ελληνική υποχρεωτική εκπαίδευση.

Σε σχέση με τα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. του 2003 τα Π.Σ. του 2011 για το μάθημα της νέας ελληνικής στο Δημοτικό παρουσιάζουν μια σειρά από καινοτομίες που αφορούν όλο το φάσμα του εκπαιδευτικού σχεδιασμού και εμπλέκουν τις ΤΠΕ σε όλο το εύρος και τα επίπεδα της μαθησιακής διαδικασίας στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού, με βάση τον οποίο είναι δομημένα (Π.Σ. ΝΕΓ & ΛΟΓ/ΔΗΜ, 2011, 8):

«Για όλους τους παραπάνω λόγους το Π.Σ. που ακολουθεί είναι ένα πρόγραμμα που στηρίζεται στις αρχές του κριτικού γραμματισμού, σύμφωνα με τον οποίο κάθε πολιτισμικό προϊόν (και στην περίπτωσή μας η γλώσσα και η λογοτεχνία), προσεγγίζεται μαθησιακά ως ένα πολυεπίπεδο αποτέλεσμα ιδεολογικών, κοινωνικών και τεχνολογικών διεργασιών, οι οποίες στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού είναι –και πρέπει να είναι– διερευνήσιμες και ερμηνεύσιμες».

Σε επίπεδο περιεχομένου, πέρα από την καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων, το γλωσσικό μάθημα επιδιώκεται να μορφώσει κριτικούς και υποψιασμένους πολίτες, κοινωνικά υποκείμενα που θα είναι σε θέση να κατανοούν πώς λειτουργούν οι γλώσσες στα οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικοπολιτισμικά και ιδεολογικά τους συμφραζόμενα και αντίστοιχα να αναγνωρίζουν την πολυπλοκότητα των διαδικασιών νοηματοδότησης των λογοτεχνικών κειμένων (Π.Σ. ΝΕΓ & ΛΟΓ. & ΑΕΓ 2011, 5-6). Αλλάζει η ίδια η αντίληψη για τη γλώσσα, η οποία αντιμετωπίζεται σε τριπλό ρόλο «ως το βασικό μέσο επικοινωνίας ανάμεσα στους ανθρώπους, ως το μέσο που αντικατοπτρίζει με τη μεγαλύτερη πιστότητα τον ανθρώπινο νοη και ως μηχανισμός κατασκευής ή/και αναδόμησης στάσεων, αξιών, κοινωνικών τάσεων και ιδεολογίας» (Π.Σ. ΝΕΓ & ΛΟΓ/ΔΗΜ 2011, 7), αλλά

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

όχι ως η αποκλειστική πηγή κατασκευής νοήματος: αναγνωρίζεται η σημασία και άλλων σημειωτικών συστημάτων, όπως τα οπτικά σύμβολα, ενσωματώνοντας έτσι στη διδακτική του γλωσσικού μαθήματος στοιχεία των πολυγραμματισμών (βλ. ενότητα 3). Λαμβάνεται επίσης υπόψη η νέα κειμενική πραγματικότητα που δημιουργεί η ευρεία κοινωνική διάδοση των ΤΠΕ: πέρα από τις γενικές κατηγορίες των προφορικών και των γραπτών κειμενικών ειδών εισάγεται και η κατηγορία των υβριδικών κειμενικών ειδών και αναγνωρίζεται η ιδιαιτερότητα του λόγου των κειμένων που παράγονται στο πλαίσιο των ΤΠΕ και των πολυμέσων ως στοιχείο με το οποίο οι μαθητές πρέπει να εξοικειωθούν.

Τα Π.Σ. του 2011, στα οποία αναφερόμαστε εδώ, είναι ανοικτού τύπου, εφόσον δεν περιέχουν τους περιορισμούς των προηγούμενων ως προς τις επιλογές στο εκπαιδευτικό υλικό. Οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν από μια μεγάλη ποικιλία κειμενικών ειδών και τύπων το υλικό που θεωρούν κατάλληλο για το επίπεδο και τα ενδιαφέροντα της τάξης τους. Υποστηρίζεται επίσης η εφαρμογή των αρχών της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής στη διδασκαλία: ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει διαφορετικά κείμενα για ομάδες της ίδιας τάξης, που διαφοροποιούνται ως προς τις μαθησιακές ανάγκες, προκειμένου να πετύχει κοινούς γενικούς στόχους για την τάξη αλλά και ειδικότερους για κάθε ομάδα ανάλογα με τις ανάγκες της. Η επιλογή των κειμένων γίνεται από διάφορες πηγές έντυπου, ηλεκτρονικού και προφορικού λόγου, που παράγεται σε ποικίλες συνθήκες επικοινωνίας και προσκομίζεται στην τάξη είτε από τον εκπαιδευτικό είτε από τους μαθητές. Το σχολικό εγχειρίδιο παύει να αποτελεί την πρωταρχική και δεσμευτική πηγή άντλησης εκπαιδευτικού υλικού.

Σε επίπεδο διδακτικών πρακτικών και ταυτοτήτων υποστηρίζονται μαθητοκεντρικές ομαδοσυνεργατικές πρακτικές που στηρίζονται στη δραστηριότητα (βλ. ενότητα 2). Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές αναλαμβάνουν σε ομάδες σχέδια δράσης (projects) με στόχο αφενός τη διερευνητική μάθηση μέσω χρήσης στρατηγικών και αφετέρου την απόκτηση γνώσης και εκτός τάξης, μέσω

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

της διεπίδρασης και της χρήσης της γλώσσας. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι να συντονίζουν και να συνομιλούν ισότιμα με τους μαθητές κατά τη διδασκαλία και τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων. Ο χρόνος διεκπεραίωσης των δραστηριοτήτων και των θεματικών εξαρτάται από το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των μαθητών.

Στον τομέα της αξιολόγησης ο στόχος εντοπίζεται στη διερεύνηση του βαθμού αποτελεσματικής χρήσης των αποκτημένων γνώσεων σε νέες καταστάσεις. Προς την κατεύθυνση αυτή ως πιο αποτελεσματικές προτείνονται εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης, όπως ο φάκελος εργασιών (portfolio), η συστηματική παρατήρηση, η αξιολόγηση μέσω των σχεδίων εργασίας και η αυτοαξιολόγηση και αλληλοαξιολόγηση.

Στο πεδίο της λογοτεχνίας βασικός στόχος αναδεικνύεται «η κριτική αγωγή στον σύγχρονο πολιτισμό» (Π.Σ. ΝΕΓ & ΛΟΓ/ΔΗΜ 2011, 22). Η λογοτεχνία αντιμετωπίζεται από τη σκοπιά του κριτικού γραμματισμού ως ένα σύνθετο πολιτισμικό φαινόμενο, που δίνει στον άνθρωπο εργαλεία να κατανοήσει τον κόσμο και να συγκροτήσει την υποκειμενικότητά του. Στο επίκεντρο της νέας προσέγγισης της λογοτεχνίας βρίσκεται η ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων, μαζί με κείμενα που μπορούν να αντληθούν από τα Ανθολόγια και με ποικιλίες κειμένων που οριακά μπορούν να θεωρηθούν λογοτεχνικά αλλά μπορούν να ασκήσουν τους μαθητές στους νέους γραμματισμούς, όπως κόμικς, κινηματογραφικές ταινίες και τραγούδια, χωρίς να επιβάλλονται συγκεκριμένα κείμενα. Μονάδα οργάνωσης του Π.Σ. είναι η διδακτική ενότητα, που μπορεί να αφορά ομοειδή ή ομόθεμα κείμενα. Για κάθε τάξη προτείνονται τρεις διδακτικές ενότητες με σαφή οργάνωση και στοχοθεσία και με τη μορφή σχεδίου εργασίας (project) διάρκειας 2-3 μηνών. Η αξιολόγηση προκύπτει από τις ατομικές εργασίες και τη συμμετοχή στις ομαδικές εργασίες.

Η εμπλοκή των ΤΠΕ στα νέα Π.Σ. για το μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας είναι ουσιαστική. Αναγνωρίζεται η συμβολή τους στη

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

διαμόρφωση νέων πρακτικών έκφρασης και επικοινωνίας. Θεωρούνται πηγές μαθησιακών πόρων, φορείς γνώσης και πληροφόρησης, αλλά και περιβάλλοντα παραγωγής νέων κειμενικών ειδών και μορφών, όπου η γλώσσα δεν αποτελεί τη μοναδική σημειωτική πηγή κατασκευής νοημάτων. Αποτελούν περιβάλλοντα και μέσα πρακτικής γραμματισμού με τα οποία οι μαθητές πρέπει να εξοικειωθούν, ώστε να τα χρησιμοποιούν για να μαθαίνουν και να επικοινωνούν, ενώ η τυχόν προηγούμενη εμπειρία τους στις ΤΠΕ πρέπει να αξιοποιείται στο σχολείο. Στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού είναι επίσης απαραίτητο να γίνει σαφής ο διαμεσολαβητικός (και άρα όχι ουδέτερος) ρόλος των νέων τεχνολογιών στη μεταφορά και μετάδοση μηνυμάτων. Έμφαση δίνεται στα εργαλεία του ιστού δεύτερης γενιάς (web2.0), τα οποία αντιμετωπίζονται ως περιβάλλοντα γραμματισμού που μπορούν να λειτουργήσουν υποβοηθητικά στην καλλιέργεια της νέας ελληνικής. Οι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες (wikis), οι ιστοσελίδες και τα ιστολόγια (weblogs/blogs), τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social networking), οι ψηφιακές πλατφόρμες που φιλοξενούν λογισμικά και δραστηριότητες αποτελούν ψηφιακές εφαρμογές διδασκαλίας και χρήσης της γλώσσας. Από αυτά τα εργαλεία οι μαθητές πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν εκείνα που επιθυμούν για να επικοινωνήσουν, ώστε η γλωσσική διδασκαλία να αποτελέσει επικοινωνιακή πράξη.

Τα νέα Π.Σ. για τα μαθήματα της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στο Δημοτικό Σχολείο φιλοδοξούν να δημιουργήσουν νέες προοπτικές στην προσέγγιση και τη διδασκαλία των μαθημάτων αυτών. Αναφορικά με τον ρόλο των ΤΠΕ στην εκπαίδευση υιοθετούν τις αντιλήψεις του κριτικού και του νέου γραμματισμού, όπως αναπτύχθηκαν στην ενότητα 3. και με τον τρόπο που τις είδαμε να ενσωματώνονται στα σύγχρονα Π.Σ. που μελετήθηκαν στο πλαίσιο της έκθεσης του Κ.Ε.Γ. με αριθμό Πράξης 3.1.1. (βλ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας 2011). Η παρουσίαση των βασικών πτυχών των Π.Σ. του 2011 και η αντιπαραβολή τους με τα προηγούμενα στην ενότητα αυτή έχει στόχο να

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

υπογραμμίσει πόσο η ανατροπή των παλαιότερων γλωσσοδιδασκτικών αντιλήψεων καθιστά απαραίτητο τον προσεκτικό σχεδιασμό των σεναρίων και των δραστηριοτήτων που θα πλαισιώσουν τη νέα πρόταση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στη χώρα μας.

4.3. Τα εκπαιδευτικά λογισμικά του Π. Ι. και τα σχολικά εγχειρίδια

4.3.1. Τα εκπαιδευτικά λογισμικά του Π. Ι.

Τρία λογισμικά είναι αναρτημένα στο Ψηφιακό Σχολείο ως συνοδευτικό υλικό των σχολικών εγχειριδίων, ένα για την Α' και Β' Δημοτικού, ένα για την Γ' και Δ' και ένα για την Ε' και Στ'. Όπως δηλώνεται στην περιγραφή τους, στηρίζονται «στο περιεχόμενο του Αναλυτικού Προγράμματος για το γλωσσικό μάθημα και του ΔΕΠΠΣ όσον αφορά το σχεδιασμό, την επιλογή περιεχομένων, τη στοχοθεσία, τις προτεινόμενες δραστηριότητες» (<http://www.elyiko.gr/lists/List40/synod_bibl.aspx>). Η δόμησή τους σε θεματικές ενότητες απαιτεί γραμμική εφαρμογή, τόσο στην ακολουθία των εννοιών όσο και στη σειρά των υποεννοιών στο εσωτερικό της καθεμιάς. Περιλαμβάνουν παραδοσιακής λογικής ασκήσεις ως επί το πλείστον κλειστού τύπου, που αξιολογούνται από το λογισμικό παρέχοντας με τον τρόπο αυτό, όπως δηλώνεται, ανατροφοδότηση και ενισχύοντας την αυτοαξιολόγηση του μαθητή. Οι ανοικτού τύπου δραστηριότητες είναι λίγες και αξιολογούνται από τον δάσκαλο, ενώ οι δημιουργικού τύπου δραστηριότητες είναι ελάχιστες και δεν σχετίζονται απαραίτητα με τη γλώσσα.

Όπως φαίνεται από την περιγραφή τους, πρόκειται για κατά βάση κλειστά προγράμματα τύπου Tutorials που προσφέρουν καθοδηγούμενη μάθηση και στηρίζονται στις αρχές του συμπεριφορισμού και στη δομιστική αντίληψη για τη γλώσσα, παραπέμποντας σε παραδοσιακούς γλωσσοδιδασκτικούς λόγους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Πρεσβεύουν περισσότερο την τάση CALL που παρουσιάστηκε στην ενότητα 3. και αξιοποιούν ελάχιστα τον Η/Υ ως περιβάλλον γραμματισμού.

4.3.2. Οι ΤΠΕ στα σχολικά εγχειρίδια της νέας ελληνικής γλώσσας

Τα ισχύοντα σχολικά εγχειρίδια για το μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας εισήχθησαν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση κατά τα σχολικά έτη 2006-2007 (Α', Γ', Ε', Στ' τάξεων) και 2007-2008 (Β', Δ' τάξεων). Το διδακτικό πακέτο κάθε τάξης περιλαμβάνει Βιβλίο Μαθητή (στο εξής: Β.Μ.) τριών τευχών (στην Α' Δημοτικού τα τεύχη είναι δύο), Τετράδιο Εργασιών (στο εξής: Τ.Ε.) δύο τευχών και Βιβλίο Δασκάλου (στο εξής: Β.Δ.). Στην έκθεση αυτή δεν εξετάζονται τα βιβλία αναφοράς (Λεξικά - Γραμματική), ενώ αφιερώνεται χωριστή υποενότητα στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων.

Η Μπατσίδου (2011, 37) παρατηρεί ότι *«το γλωσσικό μάθημα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δίνει έμφαση στη μετάδοση μεταγλωσσικών γνώσεων στους μαθητές, γεγονός που παραπέμπει στο γλωσσοδιδακτικό λόγο του αναγνωριστικού γραμματισμού. Παράλληλα, προκρίνει την επικοινωνιακή- λειτουργική προσέγγιση της γλώσσας, στα πλαίσια της οποίας όμως οι μαθητές έρχονται σε επαφή με αυθεντικά κείμενα και επεξεργάζονται ποικίλα κειμενικά είδη. Από την άλλη, προκρίνει την εμπλοκή των μαθητών σε διαθεματικές δραστηριότητες και σχέδια εργασίας και την αξιοποίηση των στοιχείων πολυτροπικότητας των σχολικών βιβλίων»*. Αυτή ακριβώς είναι η αντίληψη για τη γλώσσα και οι παιδαγωγικές πρακτικές που προτείνονται στα Β.Δ., τα Β.Μ. και τα Τ.Ε. του μαθήματος της νέας ελληνικής για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Στα Β.Δ. και των έξι τάξεων παρουσιάζεται ένα ενιαίο θεωρητικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του μαθήματος, βασικά ερείσματα του οποίου αποτελούν η κειμενοκεντρική αντίληψη και η επικοινωνιακή-λειτουργική προσέγγιση της γλώσσας. Με βάση αυτήν τη θεώρηση, οι μαθητές επιδιώκεται να έρθουν σε

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

επαφή με μια ποικιλία ειδών λόγου και κειμενικών ειδών μέσα σε όσο γίνεται πιο αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας, ώστε να αποκτήσουν δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να λειτουργούν αποτελεσματικά σε μια ποικιλία περιβαλλόντων γραμματισμού. Σε αυτό το πλαίσιο, το διαδίκτυο αξιοποιείται ως πηγή προέλευσης αρκετών από τα κείμενα που συναντάμε στα Β.Μ. και στα Τ.Ε., παρότι σε λίγες συγκριτικά περιπτώσεις ζητείται η ανίχνευση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους ως ηλεκτρονικών κειμενικών ειδών. Δικτυακοί τόποι προτείνονται –παράλληλα με τη βιβλιογραφία– για την άντληση πληροφοριακού υλικού, ενώ σε περιορισμένο βαθμό χρησιμοποιείται το διαδίκτυο ως πραγματικό ή πλασματικό επικοινωνιακό πλαίσιο για την παραγωγή κειμένων. Στα υπό εξέταση εγχειρίδια οι ΤΠΕ ταυτίζονται με το διαδίκτυο. Ως θεματική δεν εμφανίζονται σε όλα τα βιβλία ούτε εξετάζονται ποτέ σε χωριστή ενότητα. Σε κάθε περίπτωση πάντως επιδιώκεται η καλλιέργεια θετικής στάσης των μαθητών απέναντί τους, με επίγνωση ωστόσο των αρνητικών τους πλευρών και με αποκλειστική εστίαση στο διαδίκτυο. Η πρώτη προσέγγιση του θέματος γίνεται στην Γ΄ Δημοτικού, όπου οι μαθητές στο πλαίσιο εισαγωγικής γνωριμίας με σχολεία του κόσμου καλούνται να συζητήσουν για τη χρησιμότητα των Η/Υ. Στην Δ΄ Δημοτικού εξετάζεται η ιστορία και η θετική συνεισφορά του διαδικτύου ως αιχμής της σύγχρονης τεχνολογίας στην επέκταση των δυνατοτήτων των ανθρώπων, θίγεται το θέμα της ασφάλειας στο διαδίκτυο και ζητείται από τους μαθητές να επιχειρηματολογήσουν πάνω στις θετικές και αρνητικές πλευρές του. Είναι η μόνη τάξη του Δημοτικού στην οποία οι ΤΠΕ αποτελούν επίσημα μέρος θεματικής ενότητας, που είναι αφιερωμένη στις εφευρέσεις που άλλαξαν τον κόσμο. Σε ένα κείμενο του Β.Μ. της Στ΄ Δημοτικού, στο οποίο γίνεται αναφορά παρακάτω, παρουσιάζεται μια ποικιλία ιστοσελίδων, οι οποίες απευθύνονται σε νεαρούς χρήστες που γνωρίζουν πια τους βασικούς κανόνες πλοήγησης στο διαδίκτυο και είναι σε θέση να το αξιοποιούν δημιουργικά και με ασφάλεια ακόμα και πέρα από τη σχολική καθοδήγηση.

Σε επίπεδο αξιοποίησης οι ΤΠΕ δεν αγνοούνται μεν στα σχολικά εγχειρίδια αλλά δεν αξιοποιούνται στο βαθμό και το εύρος που θα επέτρεπαν και οι ίδιες οι δραστηριότητες των Β.Μ. και των Τ.Ε. Η φειδώ αυτή στη χρήση των νέων τεχνολογιών οφείλεται εν μέρει στην αναγνώριση από την πλευρά των συντακτικών ομάδων του γεγονότος ότι δεν διαθέτουν όλα τα σχολεία σχετικές υποδομές. Η επιφύλαξη αυτή διατυπώνεται τόσο στα ισχύοντα Π.Σ. του 2003 όσο και στα Β.Δ. και εκφράζεται στα βιβλία που απευθύνονται στους μαθητές με τη μορφή αποπλαισιωμένης παράθεσης στιγμιοτύπων (snapshots) από κειμενικά είδη του διαδικτύου ή σε δραστηριότητες που εμπλέκουν τις ΤΠΕ σε επίπεδο υποθετικού και θεωρητικού επικοινωνιακού πλαισίου. Όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω, αυτή η τάση αποτελεί τον κανόνα με ελάχιστες μόνο εξαιρέσεις.

Στην Α΄ Δημοτικού οι αναφορές στις ΤΠΕ περιορίζονται αποκλειστικά στο Β.Δ., και αυτό είναι αναμενόμενο σύμφωνα με τον προσανατολισμό του μαθήματος, όπως ορίζεται στην εισαγωγή του βιβλίου (Β.Δ./Α΄ 2006, 7-8):

Εκμάθηση αλφαβητικού συστήματος. Ανάγνωση και γραφή

Ένας από τους σημαντικότερους στόχους του σχολείου, στο επίπεδο της Α΄ Δημοτικού, είναι η πρόσβαση του παιδιού στη συστηματική και ενσυνείδητη χρήση του αλφαβητικού συστήματος της γλώσσας μας. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά σύνθετο και απαιτητικό έργο, που θα απασχολήσει την τάξη σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς, καταλαμβάνοντας σημαντικό χώρο σε οποιαδήποτε γλωσσική δρα-

στηριότητα¹. Το παιδί καλείται να εμπεδώσει τη διάκριση των γραμμάτων από άλλα σημεία (όπως τα σχέδια, οι αριθμοί κ.ά.), τις διαφορές ανάμεσα στα γράμματα και να αντιστοιχίσει καθένα από αυτά με κάποιο φθόγγο. Θα μάθει επίσης άλλες συμβάσεις σχετικές με το γράψιμο, όπως την κατεύθυνση (από τα αριστερά προς τα δεξιά) ή τη γραμμικότητα (να γράφει δηλαδή σε ευθεία γραμμή με σωστές αποστάσεις ανάμεσα στις λέξεις).

1. Καλό είναι ο/η εκπαιδευτικός της τάξης, στο μέτρο του δυνατού, να πληροφορηθεί τι γνωρίζουν ήδη τα παιδιά από το Νηπιαγωγείο ή και το οικογενειακό περιβάλλον, ώστε να οικοδομήσει πάνω στην υπάρχουσα γνώση.

Οι ιστοσελίδες που περιλαμβάνονται στο Β.Δ. της Α΄ Δημοτικού απευθύνονται αποκλειστικά στον εκπαιδευτικό ως συμπληρωματικές πηγές πληροφόρησης και άντλησης εικόνων και εκπαιδευτικού υλικού στο τέλος ενοτήτων και υποενοτήτων. Αρκετές από τις ιστοσελίδες είναι αγγλόγλωσσες, ενώ οι

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν για την αξιοποίηση άλλων δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία για το ότι θεωρούν αποδέκτη μόνο τον εκπαιδευτικό.

Στη Β' Δημοτικού οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τα κειμενικά είδη της επιστολής και του μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, στην ενότητα 15 (Β.Μ./Β' 2007, τ.2^ο, 67). Ήδη από τον προοργανωτή της ενότητας φαίνεται ότι οι επιδιωκόμενοι γραμματισμοί είναι αναγνωριστικού τύπου: τα παιδιά θα μάθουν να διαβάζουν, να καταλαβαίνουν και να γράφουν επιστολές και μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, και συζητώντας θα αναγνωρίσουν πώς αποστέλλεται, μεταξύ άλλων, ένα ηλεκτρονικό μήνυμα. Παρακάτω (Β. Μ./Β' 2007, τ.2^ο, 71), συγκρίνονται μια ταχυδρομική επιστολή με την ηλεκτρονική της απάντηση και ζητείται από τους μαθητές να αναγνωρίσουν τα χαρακτηριστικά ενός ηλεκτρονικού μηνύματος, τις πληροφορίες για τον αποστολέα και τον παραλήπτη, τον χρόνο αποστολής του και τις διαφορές του από ένα συμβατικό γράμμα. Στη συνέχεια γίνεται παραπομπή στο Τ.Ε. (Τ.Ε./Β' 2007, τ.2^ο, 15-23), όπου οι μαθητές καλούνται να εφαρμόσουν μέρος της γνώσης που απέκτησαν βοηθώντας μια φανταστική συμμαθήτριά τους να συντάξει ένα ηλεκτρονικό μήνυμα και να συμπληρώσουν πεδία και φράσεις σε αυτό. Στον πίνακα αυτοαξιολόγησης της ενότητας (Τ.Ε./Β' 2007, τ.2^ο, 26) οι μαθητές καλούνται μεταξύ άλλων να εκτιμήσουν σε ποιο βαθμό έμαθαν να διαβάζουν και να γράφουν μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, άρα το κατά πόσο έμαθαν να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του κειμενικού αυτού είδους.

Στο Β.Δ. της ίδιας τάξης (Β.Δ./Β' 2007, 42) προτείνεται η επικοινωνιακή προσέγγιση του ηλεκτρονικού μηνύματος, εφόσον οι υποδομές του σχολείου το επιτρέπουν:

5 6 Στη συνέχεια τα παιδιά καλούνται να επεξεργαστούν ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Η έννοια του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου έχει ήδη αναφερθεί στο γράμμα της Γαλήνης (υποενότητα 4). Εκεί τονίστηκε και ένα πλεονέκτημά του: η εξοικονόμηση χρόνου. Τα παιδιά αρχικά διαβάζουν το μήνυμα του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Οι ερωτήσεις που ακολουθούν θα τα οδηγήσουν στη διατύπωση υποθέσεων τόσο για τα ιδιαίτερα τυπογραφικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά όσο και για το ελλειπτικό ύφος του και τη λειτουργικότητά του. Ταυτόχρονα θα μάθουν να εντοπίζουν τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις του αποστολέα (Από...) και του παραλήπτη (Προς...). Με την άσκηση **3** του Τ.Ε. τα παιδιά εδρασκούνται στη γραπτή παραγωγή ηλεκτρονικού μηνύματος. Θα ήταν βέβαια πολύ πιο ενδιαφέρον για τα παιδιά να γράψουν στ' αλήθεια ένα τέτοιο μήνυμα και να το αποστείλουν. Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να αξιοποιήσει τους ΗΥ του σχολείου, εφόσον υπάρχουν. Με αυτό τον τρόπο η παραγωγή ηλεκτρονικού μηνύματος θα μπορούσε να ενταχθεί στο πλαίσιο μιας πραγματικής επικοινωνίας και να έχει νόημα για τα παιδιά. Με την υποενότητα 6 επανερχόμαστε στο γράμμα της Γαλήνης στον κύριο Πέτρο (υποενότητα 4), προκειμένου να μελετηθεί ο πληθυντικός ευγενείας. Με την άσκηση **4** γίνεται εμπέδωση του πληθυντικού ευγενείας, ο οποίος έχει μελετηθεί και στην ενότητα 2 του πρώτου τμήματος. Εδώ μελετάται κυρίως η γοήπη του στο νοσπτό λόνο.

Η δικτυογραφία του Β.Δ. στο τέλος ενότητων και στη συνολική βιβλιογραφία αφορά και πάλι την άντληση πληροφοριών και υλικού. Ακόμη και στην ενότητα 11, στη δικτυογραφία της οποίας προτείνονται δύο ιστοσελίδες που φιλοξενούν το ηλεκτρονικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, ο εκπαιδευτικός καλείται να τις αξιοποιήσει προκειμένου να μιλήσει στους μαθητές για τα ηλεκτρονικά λεξικά ως ένα από τα λεξικογραφικά είδη και ενδεχομένως να δώσει ένα παράδειγμα τέτοιου είδους, ενώ αφήνεται προφανώς στη διακριτική του ευχέρεια και τις δυνατότητες του σχολείου το αν θα ξαναγήσει τους μαθητές στη χρήση του ηλεκτρονικού Λεξικού της κοινής νεοελληνικής. Παραθέτουμε το απόσπασμα (Β.Δ./Β' 2007,, 33-34):

1 Οι ερωτήσεις στο σημείο αυτό βοηθούν στον εντοπισμό των χαρακτηριστικών της σελίδας του λεξικού (βλ. το σχολικό λεξικό) και προβληματίζουν τους μαθητές σχετικά με τη χρήση του (το χρησιμοποιούμε, για να βρούμε τη σημασία ή την ορθογραφία μιας λέξης, για να βρούμε συνώνυμες και αντίθετες λέξεις, πώς συντάσσεται μια λέξη, την ιστορία της, εκφράσεις που σχηματίζονται με αυτή, κτλ.). Ο εκπαιδευτικός μπορεί να μιλήσει στα παιδιά για τα διαφορετικά είδη λεξικών (εγκυκλοπαιδικά, ερμηνευτικά, παιδικά εικονογραφημένα, ηλεκτρονικά), ακόμη και να τους φέρει στην τάξη τέτοια λεξικά (βλ. βιβλιογραφία). Ως δραστηριότητα εκτός σχολικού εγχειριδίου, ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να διοργανώσει μια επίσκεψη στη βιβλιοθήκη του σχολείου ή του δήμου, αν υπάρχει, ώστε οι μαθητές να δουν από κοντά διαφορετικά είδη λεξικών, να τα επεξεργαστούν και να συζητήσουν γι' αυτά (π.χ. να σχολιάσουν τον όγκο τους σε σχέση με άλλα βιβλία, την εμφάνιση της σελίδας, που είναι πιο πυκνογραμμένη, το μέγεθος της γραμματοσειράς, την παρουσία ή απουσία εικόνων, κτλ.). Επίσης, τα παιδιά μαθαίνουν τι είναι τα κεφαλαία και ποια η γοήπη τους.

Στην 1^η ενότητα του Β.Μ. της Γ' Δημοτικού, στο πλαίσιο της περιγραφής χώρου, γίνεται μια πολυτροπική παρουσίαση (Β.Μ./Γ' 2006, τ.1^ο, 18) ενός Δημοτικού Σχολείου, με περιγραφικό κείμενο και στιγμιότυπο από την ιστοσελίδα του σχολείου, η διεύθυνση της οποίας παρατίθεται στα στοιχεία του κειμένου. Οι ασκήσεις που ακολουθούν εστιάζουν στο περιγραφικό περιεχόμενο του κειμένου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

και δεν σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά της ιστοσελίδας. Στο Β.Δ. (Β.Δ./Γ' 2006, 24) σημειώνεται λακωνικά ότι τα παιδιά μπορούν να μάθουν περισσότερα για το συγκεκριμένο σχολείο επισκεπτόμενα τον δικτυακό του τόπο. Αυτή είναι η μοναδική ευθεία αναφορά στις ΤΠΕ στα βιβλία της τάξης αυτής και, όπως βλέπουμε, εξυπηρετεί τις ανάγκες του κειμενικού τύπου που διδάσκεται στην ενότητα. Η παρουσία ενός διασκευασμένου άρθρου από ηλεκτρονική εφημερίδα στο Β' τεύχος (Β.Μ./Β'2^ο τ. 2006, 15) αξιοποιείται μόνον ως προς την εξέταση των κειμενικών χαρακτηριστικών του άρθρου, ενώ και στο Β.Δ. οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις είναι ελάχιστες.

Στα βιβλία του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας της Δ' Δημοτικού η εμπλοκή των μαθητών με τις ΤΠΕ οργανώνεται με πιο δυναμικό τρόπο. Πέρα από το πλήθος κειμένων, πρωτότυπων και διασκευασμένων, που προέρχονται από δικτυακούς τόπους και τις ιστοσελίδες που προτείνονται στο τέλος κάποιων ενοτήτων παράλληλα με τη βιβλιογραφία, το νήμα που διατρέχει τα βιβλία που απευθύνονται στον μαθητή είναι η χρήση του διαδικτύου και η παραγωγή κειμένων σε πραγματικές περιστάσεις επικοινωνίας, με πραγματικούς αποδέκτες και σκοπούς που έχουν νόημα για τα παιδιά, πλαίσια στα οποία η χρήση Η/Υ να είναι από δικαιολογημένη έως επιβεβλημένη. Πιο συγκεκριμένα, στην 4^η ενότητα του Τ.Ε. υπάρχει μια δραστηριότητα (Τ.Ε./Δ' 2007, τ.1^ο, 42-43) που εμπλέκει την κατανόηση ιστοσελίδας, την πλοήγηση σε ιστοσελίδα, τη συμμετοχή σε οικολογικό πρόγραμμα και την επικοινωνία με ηλεκτρονικά μηνύματα. Γίνεται αναφορά στο 2^ο Δημοτικό Σχολείο Βροντάδου Χίου, που πήρε μέρος στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Οικολογικά σχολεία» και δίνεται η ηλεκτρονική διεύθυνσή του και τμήμα στιγμιότυπου από την ιστοσελίδα του με πληροφορίες για το πρόγραμμα. Ζητείται από τους μαθητές να εντοπίσουν τις πληροφορίες που δίνει η ιστοσελίδα και προτρέπονται να την αναζητήσουν στο διαδίκτυο «*με τη βοήθεια του δασκάλου*» τους. Τονίζεται η επιτυχία και η επιβράβευση της συμμετοχής του χιώτικου σχολείου στο οικολογικό πρόγραμμα και

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ενθαρρύνονται οι μαθητές να σκεφτούν ένα θέμα με το οποίο θα ασχοληθούν στο πρόγραμμα αυτό, εάν φυσικά επιθυμούν να πάρει και το δικό τους σχολείο μέρος σε αυτό το πρόγραμμα. Τέλος, οι μαθητές ενθαρρύνονται να επικοινωνήσουν για πληροφορίες με τους μαθητές της Δ' τάξης του σχολείου της Χίου συμβατικά ή ηλεκτρονικά και δίνεται μια φόρμα με τα στοιχεία που πρέπει να έχει η επιστολή τους. Στη δραστηριότητα αυτή γίνεται προσπάθεια δημιουργίας ενός γνήσιου επικοινωνιακού πλαισίου που να δίνει στους μαθητές κίνητρο για αναζήτηση και επικοινωνία που να έχει νόημα γι' αυτούς. Είναι πολύ πιθανό οι μαθητές να θεωρήσουν την ιστορία αυτή ελκυστική και να θελήσουν να πλοηγηθούν με ενδιαφέρον στην ιστοσελίδα του σχολείου του Βροντάδου, για να αναζητήσουν περισσότερες πληροφορίες. Ακόμη είναι εξίσου πιθανό να θελήσουν να επικοινωνήσουν με τους μαθητές του σχολείου αυτού στέλνοντας ηλεκτρονικό μήνυμα. Καθώς στη Β' τάξη έμαθαν να κατανοούν και να γράφουν ηλεκτρονικά μηνύματα (βλ. παραπάνω), στην ενότητα αυτή τους δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιήσουν λειτουργικά τη γνώση που απέκτησαν συντάσσοντας και αποστέλλοντας ένα μήνυμα προς συνομηλικούς τους και ενδεχομένως περιμένοντας με αγωνία την απάντηση.

Βέβαια, η ενότητα του Β.Μ. στην οποία, σύμφωνα με τον προοργανωτή, οι μαθητές μαθαίνουν να γράφουν και να στέλνουν ένα ηλεκτρονικό μήνυμα είναι μόλις η 14^η (Β.Μ./Δ' 2007, τ. 3^ο, 49), που είναι θεματικά αφιερωμένη εν μέρει στο διαδίκτυο. Η σχετική δραστηριότητα από την οποία προκύπτει η μάθηση βρίσκεται στο Τ.Ε. (Τ.Ε./Δ' 2007, τ.2^ο, 53), όπου οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν τα πεδία του αποστολέα, του παραλήπτη και το κείμενο σε μια φόρμα ηλεκτρονικού μηνύματος και να το στείλουν στην ηλεκτρονική διεύθυνση της ηρωίδας Ραλλούς, επιλέγοντας το κατάλληλο κουμπί στο στιγμιότυπο που εμφανίζεται. Σύμφωνα με το Β.Δ. (Β.Δ./Δ' 2007, 48), «*Αν υπάρχει η κατάλληλη υποδομή στο σχολείο, καλόν είναι να γίνει εφαρμογή και σε πραγματικό ηλεκτρονικό υπολογιστή*». Στην ίδια ενότητα, στο κείμενο «*Το απίστευτο*

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

διαδίκτυο» (Β.Μ./Δ' 2007, τ. 3^ο, 61), επεξηγούνται τα μέρη μιας ηλεκτρονικής διεύθυνσης. Στο Τ.Ε. (Τ.Ε./Δ' 2007, τ.2^ο, 14-52) ζητείται η αναζήτηση πληροφοριών και από το διαδίκτυο σχετικά με τις μεγάλες εφευρέσεις του ανθρώπου, ενώ λίγο παρακάτω, στο ίδιο βιβλίο (Τ.Ε./Δ' 2007, τ.2^ο, 55), συναντούμε την ακόλουθη άσκηση:

Μια παράξενη παραγγελία

Η ιστοσελίδα του σχολείου σας έχει ένα αφιέρωμα στην τεχνολογία. Κάθε τάξη θα ασχοληθεί με ένα ξεχωριστό θέμα. Η τάξη σας διάλεξε να ασχοληθεί με το θέμα «Οι μηχανές στη ζωή μας». Κάθε ένας από εσάς πρέπει να περιγράψει το μηχανήμα που του έχει κάνει ιδιαίτερη εντύπωση με όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες. Όλα τα κείμενα θα δημοσιευτούν στην ιστοσελίδα.

Παρατηρούμε και πάλι την προσπάθεια να ενταχθεί η παραγωγή κειμένου σε ένα γνήσιο ή αληθοφανές επικοινωνιακό πλαίσιο, ώστε να έχει νόημα για τους μαθητές. Το κείμενο που θα παραχθεί δεν προορίζεται να παραμείνει στο τετράδιο, αλλά θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου. Εκείνο που δεν προσδιορίζεται ούτε στο Β.Δ., και μάλλον αφήνεται στις δυνατότητες του σχολείου και τις επιλογές του εκπαιδευτικού, είναι αν οι μαθητές θα μπορούσαν να χειριστούν και το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου που παρεμβάλλεται ανάμεσα στην παραγωγή του κειμένου και τη δημοσιοποίησή του στην ιστοσελίδα. Επικοινωνία με ηλεκτρονικό μήνυμα ζητείται και στην ενότητα 16, στο Τ.Ε. (Τ.Ε./Δ' 2007, τ.2^ο, 64), όπου στο πλαίσιο δραστηριότητας οι μαθητές καλούνται να επικοινωνήσουν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με συμμαθητές τους από άλλα μέρη της Ελλάδας, για να ανταλλάξουν πληροφορίες σχετικές με τους τόπους διαμονής τους. Επίσης, η προτροπή να μάθουν οι μαθητές για τη φιλία με άλλα σχολεία στην Ευρώπη μέσω του προγράμματος E-Twinning και της σχετικής ιστοσελίδας και να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα προτείνεται ως δραστηριότητα στην ενότητα 13 του Β. Μ. (Τ.Ε./Δ' 2007, τ. 3^ο, 39). Και σε αυτήν την περίπτωση η συμμετοχή στο πρόγραμμα δημιουργεί πλαίσιο επικοινωνίας με νόημα και με λειτουργική αξιοποίηση των γνώσεων για τις ΤΠΕ που έχουν έως

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

εκείνη τη στιγμή αποκομίζει οι μαθητές (πλοήγηση σε ιστοσελίδα, στοχευμένη αναζήτηση πληροφοριών, ηλεκτρονική επικοινωνία με αληθινούς παραλήπτες). Τα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος της νέας ελληνικής της Ε΄ Δημοτικού περιλαμβάνουν μια ποικιλία κειμένων που προέρχονται από διαδικτυακές πηγές. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στις δραστηριότητες των εγχειριδίων περιορίζεται σε λίγες περιπτώσεις, όπου προτείνεται η αναζήτηση πληροφοριών σε ιστότοπους, ενώ στο τέλος των ενότητων προτείνεται ενίοτε δικτυογραφία. Εκείνο που προωθείται στα εγχειρίδια αυτής της τάξης είναι ο αναγνωριστικός γραμματισμός σε σχέση με ορισμένα κειμενικά είδη που παράγονται σε περιβάλλοντα ΤΠΕ. Σε μία μόνον περίπτωση θα δούμε να συνδέεται κειμενικό είδος με την ιδιαιτερότητα της πηγής του, χωρίς και πάλι να προάγεται η λειτουργική του προσέγγιση. Στη 2^η ενότητα του Β.Μ. (Β.Μ./Ε΄ 2006, τ. 1^ο, 33) παρουσιάζεται χάρτης δρομολογίων από την ιστοσελίδα του ΟΑΣΑ και ζητείται η ανάγνωσή του με τη βοήθεια του υπομνήματος που τον συνοδεύει. Οι περαιτέρω δραστηριότητες που συνδέονται με την αναζήτηση πληροφοριών σε χάρτες δεν εμπλέκουν το διαδίκτυο ούτε γίνεται σχετική νύξη στο, γενικά λακωνικό, βιβλίο του εκπαιδευτικού. Στην 9^η ενότητα (Β.Μ./Ε΄ 2006, τ. 2^ο, 44) παρουσιάζεται ένα στιγμιότυπο από ιστοσελίδα που αφορά το φιλαναγνωστικό πρόγραμμα «Σκυταλοδρομία Ανάγνωσης», στο οποίο είναι αφιερωμένο ένα μέρος της ενότητας. Παρατίθεται η ηλεκτρονική διεύθυνση του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (Ε.ΚΕ.ΒΙ.) για αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με το πρόγραμμα, ενώ στο τέλος της ενότητας παρατίθενται ιστοσελίδες σχετικές με το βιβλίο, για να ενημερωθούν οι μαθητές σχετικά με τον κόσμο των βιβλίων. Στην ίδια ενότητα, στο Τ.Ε. (Τ.Ε./Ε΄ 2006, τ. 1^ο, 71), υπάρχει η ακόλουθη άσκηση:

- II. Στο τέλος, ο υπάλληλος της Βιβλιοθήκης τούς μίλησε και για μια σύγχρονη βιβλιοθήκη. Δεν είναι απαραίτητο να βγούμε από το σπίτι μας. Για όσους έχουν ηλεκτρονικό υπολογιστή υπάρχει και ο ηλεκτρονικός τρόπος αναζήτησης των βιβλίων, εύκολα, γρήγορα και ξεκούραστα. Συζητήστε στην τάξη για το τι πρέπει να κάνουμε για να βρούμε ένα βιβλίο που θέλουμε στο διαδίκτυο και συμπληρώστε την παρακάτω φόρμα προκειμένου να βρείτε ένα βιβλίο που θα θέλατε πολύ. Η συμπλήρωση της φόρμας πρέπει να γίνει με κεφαλαία γράμματα:

Βιβλιοθήκη

Αναζήτηση εγγραφών στη βάση [Κύριος Κατάλογος]:
Ο Κατάλογος περιλαμβάνει Βιβλία, Περιοδικά και άλλο υλικό ...
Συμπληρώστε αυτή τη φόρμα αναζήτησης:

Τίτλος	<input type="text"/>
Συγγραφέας	<input type="text"/>
Εκδοτικός οίκος	<input type="text"/>

Αναζήτηση	Διαγραφή
-----------	----------

Αριθμός εγγραφών για προβολή στη λίστα αποτελεσμάτων:

[Έξοδος] [Επιλογή Βάσης] [Σάρωση]
[Ιστορικό Αναζητήσεων] [Βοήθεια]

Η αξιοποίηση του Η/Υ αποτελεί βασική συνθήκη για να έρθουν οι μαθητές σε ουσιαστική επαφή με το κειμενικό είδος της ηλεκτρονικής φόρμας αναζήτησης βιβλίων: βλέπουμε ότι υπάρχουν κλειστά πεδία, όπως είναι ο τίτλος, και μια ποικιλία επιλογών οι οποίες στη φωτογραφία παραμένουν ανενεργές και ως εκ τούτου ο χειρισμός τους μη οικείος για τους μαθητές. Έτσι, η προσέγγιση του συγκεκριμένου είδους περιορίζεται στα αναγνωριστικά πλαίσια.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σε δραστηριότητα της ενότητας 10 του Β.Μ. (Β.Μ./Ε΄ 2006, τ. 2^ο, 61) ζητείται από τους μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες για τα μυστήρια της βιβλικής πλημμύρας στη Μαύρη Θάλασσα από την ελληνόγλωσση ιστοσελίδα του National Geographic σε συγκεκριμένα τεύχη του περιοδικού και να παρακολουθήσουν ένα σχετικό dvd. Στην ίδια ενότητα (Β.Μ./Ε΄ 2006, τ. 1^ο, 64-65) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας ηλεκτρονικής ψηφοφορίας σε γραφήματα, καθώς και δείγματα απαντήσεων που δόθηκαν στην ψηφοφορία. Δεν υπάρχουν περαιτέρω παρατηρήσεις στα βιβλία σχετικά με τα κειμενικά αυτά είδη ούτε γίνεται κάποια σχετική νύξη στο Β.Δ. Στην πρώτη από τις ασκήσεις που ακολουθούν δίνονται οδηγίες στους μαθητές για τη διενέργεια σφυγμομέτρησης, τα αποτελέσματα της οποίας θα καταγραφούν και θα παρουσιαστούν στην τάξη με την πρακτική της ανάγνωσης, μαζί με τις πιο ενδιαφέρουσες απαντήσεις.

Αρκετά κείμενα των Β.Μ. και των Τ.Ε. της Ε΄ Δημοτικού αντλούνται από διαδικτυακές πηγές, στην πλειονότητά τους άρθρα, αλλά και πρόγραμμα τηλεόρασης από τον δικτυακό τόπο της ΕΡΤ (Β.Μ./Ε΄ 2006, τ. 3^ο, 48-50), χωρίς όμως να εξετάζονται τα χαρακτηριστικά τους σε σχέση με την ιδιαιτερότητα της πηγής τους. Μόνο στην 6^η ενότητα, όπου ένα από τα εξεταζόμενα κειμενικά είδη είναι η επιστολή, στο Β.Δ. (Β.Δ./Ε΄ 2006, 35) προτείνεται η σύγκρισή της με το ηλεκτρονικό μήνυμα, ένα είδος γνωστό από τη Β΄ και Δ΄ Δημοτικού, καθώς και με τα μηνύματα κινητού τηλεφώνου, με τα οποία οι μαθητές αναμένεται να είναι εξοικειωμένοι στην καθημερινότητά τους:

Η επιστολή και η πρόσκληση, ως είδη κειμένων, δίνουν την ευκαιρία να γίνουν παρατηρήσεις ως προς τις αλλαγές ύφους (επίσημο – ανεπίσημο) ανάλογα με τον αποδέκτη. Όσον αφορά την επιστολή, συνιστάται να γίνει σύγκριση με τους τρόπους γραφής ηλεκτρονικών μηνυμάτων, αλλά και μηνυμάτων κινητής τηλεφωνίας.

Στην Στ΄ Δημοτικού ο ψηφιακός γραμματισμός περιορίζεται στο πλαίσιο της αναζήτησης πληροφοριών σε ιστοσελίδες και στην αναγνώριση ορισμένων εικονιστικών στοιχείων τους. Στην ενότητα 9 το κείμενο «Πάμε μια βόλτα με τον

Γουέμπι;» (Β.Μ./ΣΤ' 2006, τ. 2^ο, 48-49) απευθύνεται με ελκυστικό τρόπο στους μαθητές περιγράφοντας ιστοσελίδες που αφορούν τα ενδιαφέροντά τους και πέραν του σχολείου και με στιγμιότυπα των προτεινόμενων ιστοσελίδων. Στις ασκήσεις που ακολουθούν το κείμενο ζητείται η διευκρίνιση βασικών όρων του Η/Υ και του διαδικτύου (άσκηση 1), η κατανόηση των περιγραφικών υποενοτήτων του άρθρου (άσκηση 2), ενώ η άσκηση 3 συνδέεται στενότερα με το κειμενικό είδος της ιστοσελίδας, χωρίς η προσέγγισή της να ξεπερνά τα όρια του αναγνωριστικού γραμματισμού:

3. α. Το άρθρο συνοδεύεται από μερικά **εικονίδια**. Τι δείχνουν; Μπορείτε να βρείτε σε ποια από τις ιστοσελίδες που περιγράφονται στο άρθρο αντιστοιχεί το κάθε εικονίδιο;

β. Νομίζετε πως οι **πληροφορίες** που μας δίνει το άρθρο γι' αυτές τις ιστοσελίδες είναι αρκετές; Τι άλλο θα θέλατε να μάθετε; Συγκεντρώστε και σημειώστε τις ιδέες σας για να τις χρησιμοποιήσετε στη γραπτή δραστηριότητα 6.

Η δραστηριότητα 6 για την οποία γίνεται λόγος είναι η εξής (Β.Μ./ΣΤ' 2006, τ. 2^ο, 52):

6. Δημιουργήσατε τη δική σας σχολική ιστοσελίδα στο διαδίκτυο και ανυπομονείτε να την παρουσιάσετε!

Γράψτε ένα άρθρο με 150 περίπου λέξεις για μια παιδική εφημερίδα, όπου παρουσιάζετε αναλυτικά τις δυνατότητες της ιστοσελίδας σας (μπορείτε να πάρετε ιδέες από αυτά που προτείνατε στη δραστηριότητα 3.β.).

θυμηθείτε να:

- ➔ Βρείτε έναν πετυχημένο τίτλο για την ιστοσελίδα σας
- ➔ Βάλτε έναν **κεντρικό τίτλο** στο άρθρο που θα «τραβήξει» την προσοχή των αναγνωστών
- ➔ οργανώστε το κείμενό σας σε στήλες
- ➔ μιλάτε με **φιλικό και παινιδιάρικο τρόπο**, που θα πείθει κάποιον να επισκεφτεί την ιστοσελίδα σας και θα κάνει πιο ευχάριστη την παρουσίασή σας
- ➔ Βρείτε τις κατάλληλες φωτογραφίες που θα πλαισιώσουν το άρθρο σας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άρθρο που ακολουθεί λίγο παρακάτω αναφέρεται στο γεγονός ότι περισσότερα από 1000 σχολεία της Ελλάδας διαθέτουν ιστοσελίδα και ότι η δραστηριότητα αυτή δεν αφορά μόνον τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά και Νηπιαγωγεία, δίνοντας μάλιστα παραδείγματα. Ωστόσο η φιλόδοξη δραστηριότητα 6 του Β.Μ. της Στ' Δημοτικού παραμένει στο πεδίο της άσκησης επί χάρτου τόσο στη διατύπωσή της στο εγχειρίδιο (*Δημιουργήσατε και όχι Δημιουργήστε*) όσο και στην πλήρη απουσία περαιτέρω ενθάρρυνσης στο Β.Δ. του εγχειρήματος κατασκευής ή/και εμπλουτισμού σχολικής ιστοσελίδας.

Στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας του Δημοτικού οι ΤΠΕ ταυτίζονται με το διαδίκτυο. Σε επίπεδο θεμάτων το διαδίκτυο προβάλλεται ως το τεχνολογικό επίτευγμα που δημιουργεί πρωτόγνωρες προοπτικές στην ανθρώπινη επικοινωνία, την πληροφόρηση, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Σε επίπεδο κειμένων και δραστηριοτήτων προωθείται ο αναγνωριστικός γραμματισμός σε σχέση με ορισμένα κειμενικά είδη του διαδικτύου, ενώ η προώθηση του ψηφιακού γραμματισμού εξαντλείται στο πλαίσιο της πλοήγησης και της αναζήτησης πληροφοριών σε ιστοσελίδες και στη σύνταξη και ενίοτε την αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων. Η προσπάθεια να ενταχθεί η παραγωγή κειμένων σε γνήσια επικοινωνιακά πλαίσια που εμπλέκουν τις ΤΠΕ και σε συνθήκες στις οποίες η επικοινωνία να έχει νόημα για τους μαθητές είναι ιδιαίτερα εμφανής στα εγχειρίδια της Δ' Δημοτικού, όπου το διαδίκτυο αποτελεί μέρος θεματικής ενότητας και προτείνεται η συμμετοχή των μαθητών σε σχολικά προγράμματα που απαιτούν την επίσκεψη σε ιστοσελίδες και την ηλεκτρονική επικοινωνία με άλλα σχολεία. Τέτοιες προσπάθειες δεν συναντούμε στις άλλες τάξεις. Σε ορισμένες δραστηριότητες κατασκευάζονται υποθετικά πλαίσια επικοινωνίας που εμπλέκουν το διαδίκτυο, με στόχο όμως την παραγωγή γραπτού λόγου με συμβατικά μέσα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η χρήση του Η/Υ θα ήταν δικαιολογημένη και θα μπορούσε να εμπλουτίσει τις

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

σχετικές δραστηριότητες, χωρίς ωστόσο κάτι τέτοιο να προωθείται ούτε στα Β.Μ. και Τ.Ε. ούτε και στα Β.Δ.

Ένα γενικό χαρακτηριστικό των σχολικών εγχειριδίων αποτελεί, όπως προαναφέραμε, η επιφύλαξη ότι κάποια σχολεία δεν έχουν την υλικοτεχνική δυνατότητα να αξιοποιήσουν τις ΤΠΕ. Έτσι εξηγούνται και τα υποθετικά επικοινωνιακά πλαίσια που προαναφέρθηκαν αλλά και η παράθεση φωτογραφιών από δικτυακούς τόπους και κειμενικά είδη του διαδικτύου χωρίς την προτροπή να τα αντιμετωπίσουν οι μαθητές στο φυσικό τους περιβάλλον, δηλαδή το ηλεκτρονικό.

Δικτυογραφία εμφανίζεται στο τέλος των ενοτήτων στα Β.Μ. της Δ', Ε' και Στ' τάξης. Τα Β.Δ. της Α', Β', Γ, και Δ' Δημοτικού περιλαμβάνουν επίσης δικτυογραφία, ενώ στα αντίστοιχα της Ε' και Στ', που είναι και ιδιαίτερα λακωνικά, συναντάμε μόνον βιβλιογραφία.

Στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος δεν γίνεται εμφανής μια συνέχεια στην προώθηση του ψηφιακού γραμματισμού των μαθητών και πολύ περισσότερο των νέων γραμματισμών. Αν στην Α' Δημοτικού η πλήρης απουσία των ΤΠΕ από τα Β.Μ. δικαιολογείται από τον εισαγωγικό χαρακτήρα της τάξης στη γραφηματική αναπαράσταση της γλώσσας, στις υπόλοιπες τάξεις η αξιοποίηση των ΤΠΕ εξαρτάται εν πολλοίς από τις αντιλήψεις της εκάστοτε συντακτικής ομάδας. Έτσι στη Β' Δημοτικού οι μαθητές μαθαίνουν να κατανοούν και να γράφουν ηλεκτρονικά μηνύματα, ενώ στην Γ' η μόνη αναφορά σε ψηφιακό κείμενο αφορά μια σχολική ιστοσελίδα, η οποία δεν αντιμετωπίζεται ωστόσο ως κειμενικό είδος. Στην Δ' Δημοτικού έχουμε μια προσπάθεια λειτουργικής ένταξης της παραγωγής κειμένων σε γνήσια επικοινωνιακά πλαίσια που εμπλέκουν τις ΤΠΕ, ενώ γίνεται και πάλι αναφορά στο ηλεκτρονικό μήνυμα, ένα είδος γνώριμο στους μαθητές από τη Β' Δημοτικού. Στην Ε' Δημοτικού παρουσιάζονται διάσπαρτα ορισμένα είδη κειμένων που παράγονται ψηφιακά και δημοσιεύονται στο διαδίκτυο (χάρτης διαδρομών μέσω μαζικής μεταφοράς, φόρμα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αναζήτησης σε ηλεκτρονική βιβλιοθήκη, αποτελέσματα ηλεκτρονικής ψηφοφορίας, πρόγραμμα τηλεόρασης από δικτυακό τόπο), ενώ στην Στ' συναντάμε ένα κείμενο στο οποίο περιγράφονται και προτείνονται επιλεγμένες ιστοσελίδες για μαθητές και μια δραστηριότητα στην οποία οι μαθητές καλούνται να φανταστούν τη δική τους σχολική ιστοσελίδα.

Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουν όλα τα παραπάνω είναι ότι στα εγχειρίδια του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας του Δημοτικού οι ΤΠΕ έχουν έναν δευτερεύοντα ρόλο. Το κεντρικό ζητούμενο είναι η εξοικείωση των μαθητών με γραμματικά φαινόμενα και τη μεταγλώσσα μέσα από τη γνωριμία τους με βασικούς τύπους και είδη κειμένων. Τα κείμενα από ψηφιακές πηγές εντάσσονται συχνά σε ευρύτερες κατηγορίες κειμενικών ειδών ή αντιμετωπίζονται ως πηγές πληροφοριών και σε λίγες μόνον περιπτώσεις συνδέονται με τις ιδιαιτερότητες των περιβαλλόντων στα οποία παράγονται, ενώ η αντιμετώπιση των ΤΠΕ ως μέσων πρακτικής γραμματισμού και περιβαλλόντων επικοινωνίας αντιμετωπίζεται επιφυλακτικά λόγω της πιθανής απουσίας κατάλληλων υλικοτεχνικών υποδομών και εμφανίζεται περιορισμένη. Οι παρατηρήσεις μας έρχονται να συμφωνήσουν απόλυτα με τις διαπιστώσεις της Μπατσίδου (2011, 38) σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας, η οποία επισημαίνει τα εξής:

«Ακολουθώντας τη μεταφορά των τριών ομόκεντρων κύκλων ως προς τη γλωσσοδιδασκτική αξιοποίηση των ΤΠΕ θα λέγαμε πως οι παραπάνω θεωρήσεις υπάγονται κυρίως στον πρώτο κύκλο. Ο πρώτος εσωτερικός κύκλος σχετίζεται με αναζητήσεις που προσανατολίζονται στην αξιοποίηση των ΤΠΕ ως μέσων που θα συνεισφέρουν στην αποτελεσματικότερη διδασκαλία της γλώσσας. Ωστόσο, κατά κάποιον τρόπο "αγγίζουν" και τον δεύτερο εσωτερικό ομόκεντρο κύκλο, που αντιμετωπίζει τις ΤΠΕ ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να ξεκαθαρίσουμε ότι η αντίληψη ότι οι ΤΠΕ αποτελούν μέσο για να διαβάζουν, να γράφουν και να επικοινωνούν οι μαθητές, ανάλογα με τις περιστάσεις, δεν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

είναι ξεκάθαρος στόχος του προγράμματος. Τα όποια συμπεράσματα προκύπτουν αναφορικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ ως μέσα πρακτικής γραμματισμού προκύπτουν από κάποιες δραστηριότητες των σχολικών βιβλίων. Ο τρίτος κύκλος ανάλυσης, που προσεγγίζει τις ΤΠΕ πιο υποψιασμένα και με κριτική ματιά ως μέρος του ευρύτερου κοινωνικού και πολιτικού πλαισίου, απουσιάζει από την ελληνική πρόταση για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.»

Η υλοποιούμενη ψηφιοποίηση και ο ψηφιακός εμπλουτισμός των Β.Μ. και των Τ.Ε. στο περιβάλλον του «Ψηφιακού Σχολείου» αποτελούν ένα θετικό βήμα προς την προσέγγιση του δεύτερου κύκλου της μεταφοράς, σύμφωνα με το μοντέλο ανάλυσης του Κουτσογιάννη (2011α). Όπως όμως γίνεται σαφές από την εξέταση των εγχειριδίων, η δράση αυτή θα μείνει αποσπασματική και ανεπαρκής σε σχέση με τη στόχευση των Π.Σ. του 2011, αν δεν υποστηριχθεί από προσεκτικά σχεδιασμένα σενάρια και δραστηριότητες που να στοχεύουν: α) στην εξάντληση της δυναμικής των σχολικών εγχειριδίων αναφορικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, μιας δυναμικής που αναδύεται αλλά μέχρι στιγμής δεν ενθαρρύνεται ιδιαίτερα από τα ίδια τα εγχειρίδια και δεν μπορεί να ενισχυθεί επαρκώς από την παράθεση παραπομπών και πολυμεσικού υλικού, β) στην υπέρβαση των εγχειριδίων προς την κατεύθυνση των νέων παιδαγωγικών αντιλήψεων για τους γραμματισμούς που έχουν περιγραφεί στην ενότητα 3., και κυρίως τον κριτικό γραμματισμό, δηλαδή προς τον τρίτο κύκλο της γεωμετρικής μεταφοράς.

4.3.3. Οι ΤΠΕ στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων του Δημοτικού

Το μάθημα της λογοτεχνίας, αν το δει κανείς από την οπτική της αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον ως προς τις

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αντιφάσεις που καταγράφονται ανάμεσα στα Β.Μ. (τρία, ένα για την Α'-Β' Δημοτικού, ένα για τη Γ'-Δ' και ένα για την Ε'-ΣΤ'), τα αντίστοιχα Β.Δ. και τα Π.Σ., παλιά και νέα. Όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω, τα ίδια τα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων (στο εξής: Α.Λ.Κ.) αγνοούν πλήρως τις ΤΠΕ τόσο θεματικά (με μία μόνον εξαίρεση) όσο και στις δραστηριότητες που περιέχουν. Στα Β.Δ. γίνονται επιφανειακές αναφορές στη δυνατότητα χρήσης Η/Υ, αντιμετωπίζοντάς τον βασικά ως μέσο αναζήτησης πληροφοριών. Τα Δ.Ε.Π.Π.Σ.-Α.Π.Σ. αναγνωρίζουν στο μάθημα της λογοτεχνίας συμπληρωματικό ρόλο σε σχέση με το μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας, ενώ στα Π.Σ. του 2011 το αντικείμενο αυτονομείται, συνδέεται στενά με τις ΤΠΕ και αμφισβητείται έντονα η ίδια η αναγκαιότητα και η χρησιμότητα των Α.Λ.Κ. Στην υποενοότητα αυτή θα ασχοληθούμε με τα Α.Λ.Κ. και τα Β.Δ. τους.

Η καλλιέργεια της αισθητικής και της φιλιαναγνωσίας των μαθητών και η επαφή τους με την πολιτιστική κληρονομιά του ελληνικού και άλλων λαών αποτελούν πάγιο στόχο του μαθήματος, όπως δηλώνεται και στα τρία Β.Δ. Η λογοτεχνία γίνεται αντιληπτή ως «αστείρευτη πηγή άντλησης θεμάτων εργασίας με κεντρικό πυρήνα το λόγο (γραπτό και προφορικό)», ενώ παράλληλα δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι οι δραστηριότητες που αφορούν τα λογοτεχνικά κείμενα «έχουν ως βάση τους τον αισθητικό παράγοντα, ο οποίος όμως συνδέεται διαθεματικά με ποικίλα πεδία» (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Α'-Β' 2006, 7). Όπως αναφέρεται στο Β.Δ. της Ε'-ΣΤ' τάξης, το μάθημα της λογοτεχνίας φιλοδοξεί να κάνει τα παιδιά «να νιώσουν την αισθητική απόλαυση που μπορούν να προσφέρουν τα θαυμάσια κείμενα της λογοτεχνίας μας· παράλληλα, να διαπιστώσουν με τρόπο βιωματικό ότι η λογοτεχνία πηγάζει από την ίδια τη ζωή και ότι αυτήν τη ζωή μεταμορφώνει με τρόπο μαγικό και εξάισιο σε έργο τέχνης» (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Ε'-ΣΤ' 2001, 3). Όσον αφορά την προσέγγιση των κειμένων, αυτά «προσεγγίζονται ως σύνθετα πολυπολιτισμικά δεδομένα, υπογραμμίζοντας τις κοινωνικές πρακτικές και τις

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ποικίλες αναγνωστικές θέσεις, διαθέσεις και προθέσεις, με βάση τις οποίες ερμηνεύονται και χρησιμοποιούνται» (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Α'-Β' 2006, 11).

Αναγνωρίζεται η σχέση της λογοτεχνίας με το μάθημα της νέας ελληνικής, καθώς και τα δύο αντικείμενα έχουν ως βάση τη γλώσσα. Η σχέση αυτή εμφανίζεται στενότερη στο Β. Δ. της Α'-Β' τάξης, ενώ στο Β. Δ. της Ε'-Στ' τάξης υποστηρίζεται η αυτονομία των δύο μαθημάτων. Έτσι, υποστηρίζεται ότι το Α.Λ.Κ. μπορεί μεταξύ άλλων «να αποτελέσει χρήσιμο διδακτικό βοήθημα για τον εκπαιδευτικό, προκειμένου να διευρύνει δραστηριότητες που αφορούν τη γλώσσα και άλλα γνωστικά αντικείμενα» (Β.Δ./Α'-Β' 2006, 13), αλλά «Πρέπει να γίνει πλήρως κατανοητό από το δάσκαλο και ακολούθως να μεταβιβαστεί η αντίληψη αυτή και στους μαθητές ότι το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων δεν εξαρτάται από τη διδασκαλία της γλώσσας, ότι δεν αποτελεί συμπλήρωμα ούτε πεδίο γλωσσικών εφαρμογών. Ωστόσο, η επιλογή των κειμένων στηρίχτηκε, όπως ήταν εύλογο, και σε κριτήρια γλωσσικά, επειδή η γλώσσα αποτελεί το θαυμαστό εκείνο όργανο που συντελεί καίρια στη διάπλαση ενός άρτιου αισθητικά αποτελέσματος» (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Ε'-Στ' 2001, 5-6). Η θεματική σύνδεση των κειμένων του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας με εκείνα της λογοτεχνίας αναφέρεται ως δυνατότητα σε όλα τα Β.Δ. Η σύνδεση ανάμεσα στη νεοελληνική γλώσσα και τη λογοτεχνία αποτυπώνεται επίσης στα Β.Μ. του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας, από τη Β' τάξη και εξής, όπου στο τέλος των περισσότερων ενοτήτων γίνεται ρητή παραπομπή στα Α.Λ.Κ., είτε γενικά με τη φράση «*Αύριο Ανθολόγιο*» (τάξεις Β', Γ') είτε σε συγκεκριμένα κείμενα (τάξεις Δ', Ε', Στ').

Η γλώσσα είναι αναμφισβήτητα η πηγή κατασκευής νοήματος στα λογοτεχνικά κείμενα. Επιχειρείται η «*ανάδειξη της ως λογοτεχνικού εργαλείου, ως μηχανισμού έκφρασης και απόδοσης υψηλών νοημάτων, ώστε ο μαθητής να κατανοήσει σταδιακά ότι αυτή αποτελεί μηχανισμό θαυμαστό, που επιτυγχάνει να καταγράψει πράξεις και να αναδεικνύει πρόσωπα*» (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Γ'-Δ' 2006, 7). Ωστόσο τα Α.Λ.Κ. περιλαμβάνουν και πλούσιο εικονογραφικό υλικό, ο ρόλος του οποίου δεν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

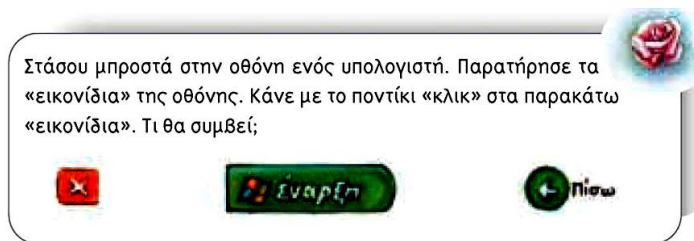
ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

είναι διακοσμητικός. Η σχέση εικόνας και κειμένου θεωρείται συμπληρωματική. Επιπλέον, *«επιχειρήθηκε μέσω των δραστηριοτήτων η προσέγγιση βασικών εννοιών της πολυτροπικότητας, (δηλ. της σύζευξης διαφορετικών επικοινωνιακών κωδίκων, π.χ. γραπτού κειμένου και εικόνας ή μουσικής), όπως της χωροταξικής κατανομής της εικόνας σε σχέση με το κείμενο, της γραμματοσειράς κλπ.»* (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Α'-Β' 2006, 9). Σε πολλές δραστηριότητες των Α.Λ.Κ. προτείνεται η σύνδεση κειμένων με πίνακες ζωγραφικής, η έκφραση των μαθητών μέσω της εικαστικής δημιουργίας, καθώς και η ακρόαση επιλεγμένης μουσικής, προκειμένου τα παιδιά να καταστούν κοινωνοί της συνθετικής σχέσης που συνδέει τη λογοτεχνία και με την τέχνη αυτή.

Οι διδακτικές πρακτικές που προτείνονται φιλοδοξούν να είναι μαθητοκεντρικές, με τον εκπαιδευτικό σε διαμεσολαβητικό, εμπψυχωτικό και συντονιστικό ρόλο. Στο Β.Δ. της Α'-Β' Δημοτικού τονίζεται ότι το Α.Λ.Κ. εκφράζει βασικές αρχές των σχεδίων εργασίας (projects), οι οποίες *«μπορούν να χρησιμοποιηθούν ανάλογα από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος επιλέγει και προσεγγίζει τα κείμενα με στόχο την εξυπηρέτηση των αναγκών που προκύπτουν από τα ενδιαφέροντα των μαθητών, την επικαιρότητα, τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας κ.ά.»* (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Α'-Β' 2006, 10). Η επικαιρότητα, το κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο της εποχής, το γνωστικό αντικείμενο ή το θέμα άλλων μαθημάτων, αλλά κυρίως οι ιδιαιτερότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών είναι τα στοιχεία που καθορίζουν την επιλογή των κειμένων. Όσον αφορά την πηγή των προς διδασκαλία λογοτεχνικών κειμένων αυτή είναι κατά βάση το σχολικό εγχειρίδιο, χωρίς όμως να αποκλείεται η αξιοποίηση διαφορετικών πηγών. Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να επιλέγει ελεύθερα από τις ενότητες και τα κείμενα του Α.Λ.Κ. εκείνα που θεωρεί καταλληλότερα για τους μαθητές της τάξης του. Μπορεί επίσης να επιλέγει κείμενα από τα εγχειρίδια του μαθήματος της νέας ελληνικής ή να κάνει θεματική σύνδεση με άλλα αντικείμενα, ενώ και οι μαθητές μπορούν να προτείνουν κείμενα για επεξεργασία. Ο εκπαιδευτικός έχει επίσης τη

δυνατότητα, ακόμα και σε συνεννόηση και συνεργασία με τους μαθητές, να τροποποιήσουν και να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητες των εγχειριδίων με υλικό από άλλα βιβλία, να επινοήσουν δικές τους, να αξιοποιήσουν διαφορετικό εικαστικό και μουσικό υλικό.

Στα τρία Α.Λ.Κ. της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα συναντήσουμε μόνο μία αναφορά στους Η/Υ, με ενδιαφέρουσες προεκτάσεις στο Β.Δ., όπως θα δούμε παρακάτω. Πρόκειται για το ποίημα της Θέτης Χορτιάτη «Ο υπολογιστής μου» και τις τρεις δραστηριότητες που το συνοδεύουν (Α.Λ.Κ./Α'-Β' 2006, 152-153). Από αυτές, η πρώτη ζητά από τους μαθητές να σκεφτούν μια διαφορετική ονομασία για το ποντίκι του Η/Υ και η τρίτη να σχεδιάσουν εικονίδια για ορισμένες εργασίες του, ενώ η δεύτερη τους ζητά να διερευνήσουν τη λειτουργία ορισμένων εικονιδίων χρησιμοποιώντας στοιχειωδώς έναν Η/Υ:

Τα μαθητικά εγχειρίδια περιλαμβάνουν μια σειρά δραστηριοτήτων στις οποίες θα μπορούσαν να εμπλακούν λειτουργικά οι ΤΠΕ, χωρίς όμως να προτείνεται αυτή η δυνατότητα. Αναφερόμαστε κυρίως σε δραστηριότητες που απαιτούν αναζήτηση πληροφοριών και φωτογραφικού υλικού, σύνταξη μηνυμάτων (στα Α.Λ.Κ. αυτά προτείνεται να έχουν τη μορφή γραπτών επιστολών) και πρωτότυπων γραπτών κειμένων γενικότερα, παρακολούθηση τηλεοπτικού υλικού, ντοκιμαντέρ και ταινιών, ακόμα και σε δημιουργικές δραστηριότητες που εμπλέκουν τη ζωγραφική και το κολάζ. Οι δυνατότητες αυτές θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη σε σενάρια και δραστηριότητες που βασίζονται στο υλικό των Α.Λ.Κ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Αν στα Α.Λ.Κ. οι ΤΠΕ είναι ουσιαστικά ανύπαρκτες, τα Β.Δ. κάνουν ορισμένες αναφορές στο θέμα, αλλά με τρόπο επιφανειακό και μάλλον αμήχανο. Στο Β.Δ. της Γ'-Δ' Δημοτικού αναγνωρίζεται ότι *«μπορεί να χρησιμοποιηθούν και να αξιοποιηθούν συζηκτικά με τη λογοτεχνία ποικίλα τεχνολογικά επιτεύγματα όπως το μαγνητόφωνο για συνεντεύξεις, ο Η/Υ για εντοπισμό βιβλίων στο διαδίκτυο αλλά και για την αποστολή μηνυμάτων σχετικών με τα βιβλία, και μεταξύ των παιδιών αλλά και μεταξύ σχολείων»* (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Γ'-Δ' 2006, 7), αν και στα σενάρια και τις δραστηριότητες που ακολουθούν η πρόταση αυτή δεν βρίσκει συνέχεια. Στο Β.Δ. της Ε'-ΣΤ' Δημοτικού οι Η/Υ συνδέονται με την έρευνα και τη συλλογή υλικού: *«Η έρευνα σε βιβλιοθήκες, όπως προαναφέρθηκε, μπορεί να οδηγήσει και σε σύνταξη μικρών καταλόγων με την αξιοποίηση μάλιστα ηλεκτρονικών υπολογιστών, πράγμα που αναπτύσσει την ερευνητική ικανότητα και αναδεικνύει τη σημασία του προγραμματισμού»* (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Ε'-ΣΤ' 2001, 18). Επίσης η χρήση Η/Υ και CD-ROM μπορεί να ενισχύσει τις φιλαναγνωστικές δραστηριότητες, *«δεδομένου ότι υπάρχουν ήδη, και στο μέλλον θα προωθηθούν περισσότερο, τέτοιου είδους προϊόντα, δηλαδή σχετικά με τη γενικότερη επεξεργασία των κειμένων. Για ένα κείμενο, ας πούμε, με αναφορές στην ιστορία ή την τέχνη είναι εφικτό να αναζητήσουν και να βρουν οι ενδιαφερόμενοι μαθητές ανάλογο CD-ROM και να το προβάλλουν στην τάξη»* (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Ε'-ΣΤ' 2001, 19). Σε επίπεδο διδακτικών προτάσεων μόνον στο Β.Δ. των Α' και Β' τάξεων υπάρχουν δραστηριότητες που περιλαμβάνουν εμπλοκή των ΤΠΕ. Για το κείμενο του Α.Λ.Κ. των Α' και Β' τάξεων με τίτλο «Ξ...όπως ξιφίας» υπάρχει μια δραστηριότητα σχετική με τα Α.Μ.Ε.Α. και ζητείται από τον εκπαιδευτικό να αντλήσει από το διαδίκτυο πληροφοριακό υλικό και κείμενα προκειμένου οι μαθητές να ενημερωθούν για το θέμα και να έρθουν σε επαφή με νέα κειμενικά είδη και με πολυτροπικά κείμενα (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Α'-Β' 2006, 20). Για το κείμενο του ίδιου Α.Λ.Κ. με τίτλο «Ο υπολογιστής μου», στο οποίο έγινε αναφορά και παραπάνω, υπάρχουν τρεις τύποι δραστηριοτήτων που εμπλέκουν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ουσιαστικότερα τις ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία. Ο πρώτος τύπος αφορά την αναζήτηση βιβλίων και πληροφοριών για εκδηλώσεις και νέες εκδόσεις σε ιστοσελίδες, όπως αυτή του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου, προκειμένου οι μαθητές να μάθουν τη διαδικασία αναζήτησης τίτλων ή θεμάτων και να οργανώσουν μαζί με τον εκπαιδευτικό διάφορες θεματικές δραστηριότητες. Η δεύτερη αφορά την άντληση εικονογραφικού υλικού από ιστοσελίδες πινακοθηκών και μουσείων. Η τρίτη εστιάζει στις πολυτροπικές δυνατότητες του επεξεργαστή κειμένου (Β.Δ. Α.Λ.Κ./Α'-Β' 2006, 49-50):

Ειδικότερα, όσον αφορά τη σχέση του υπολογιστή με το λογοτεχνικό κείμενο, παρουσιάζει ενδιαφέρον η δυνατότητα για πολυτροπικές αλλαγές της γραπτής μορφής του. Ο εκπαιδευτικός πληκτρολογεί το ποίημα *Ο Υπολογιστής μου* ή κάποιο άλλο λογοτεχνικό κείμενο στον απλό κειμενογράφο του Word. Μαζί με τους μαθητές διαμορφώνει τα στοιχεία του κειμένου σε διάφορες παραλλαγές. Ακολουθεί συζήτηση για το ρόλο αυτών των εξωγλωσσικών στοιχείων στο ίδιο το νόημα του κειμένου. Οι μαθητές μπορούν να διαπιστώσουν ότι οι «παιχνιδιάρικες» γραμματοσειρές, όπως η Comic Sans MS, δίνουν πιο ανάλαφρο τόνο στην ανάγνωση και προδιαθέτουν για πιο ευχάριστη προσπέλαση στο νόημά του. Αντίθετα οι πιο «σοβαρές» γραμματοσειρές, όπως η Times New Roman, «βαραίνουν» την ανάγνωση του κειμένου. Με τον ίδιο τρόπο οι μαθητές μπορούν να πειραματιστούν με το χρωματισμό της γραμματοσειράς, το μέγεθος των γραμμάτων, τις υπογραμμίσεις, την πλάγια ή

έντονη γραφή και τη στοίχιση του κειμένου στη σελίδα. Κατόπιν μπορούν να επιλέξουν τη δική τους μορφική εκδοχή του ποιήματος και να τη συνθέσουν με τη βοήθεια του δασκάλου. (Για τη χρήση του υπολογιστή από τα παιδιά βλ. ενδεικτικά Ρ. Μ. Μπιούνιν – Μ. Μ. Ενγκελάιτ, *Μαθαίνω να χρησιμοποιώ τον υπολογιστή*, τομ. α' - β', Πατάκης, Αθήνα 1996).

Τα υπόλοιπα δύο Β.Δ. δεν συνδέουν δραστηριότητες με ΤΠΕ. Ωστόσο, όπως παρατηρήσαμε και για τα Α.Λ.Κ., και στα τρία Β.Δ. συναντούμε δραστηριότητες ή τύπους δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν με τη χρήση Η/Υ και να φέρουν τους μαθητές σε ουσιαστική επαφή μαζί τους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η εντύπωση που δημιουργείται από την εξέταση των σχολικών εγχειριδίων του μαθήματος της λογοτεχνίας είναι ότι γενικά αποφεύγεται η σύνδεση του μαθήματος με τις ΤΠΕ. Τα Π.Σ. του 2011 μάλιστα αναφερόμενα στα παλαιότερα Π.Σ. κάνουν λόγο για «σθεναρή αντίσταση στην ενσωμάτωση της καινοτομίας και της χρήσης των ΤΠΕ» (Π.Σ. ΝΕΓ & ΛΟΓ/ΔΗΜ 2011, 27), ερμηνεύοντάς την στο πλαίσιο μιας άγονης αντιπαράθεσης μεταξύ τέχνης και τεχνολογίας. Τα ίδια Π.Σ. αφιερώνουν μια ολόκληρη ενότητα στο θέμα των Α.Λ.Κ., θεωρώντας τη γενικότερη φιλοσοφία του Ανθολογίου ξεπερασμένη και αποτρεπτική προς την ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων και τη φιλιαναγνωσία γενικότερα και προτείνοντας την περιορισμένη χρήση τους ως μιας από τις πολλές δυνητικές πηγές κειμένων για το μάθημα της λογοτεχνίας.

4.4. Συμπεράσματα

Ο Κουτσογιάννης στην αδημοσίευτη έκθεση του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (2011) επιχειρώντας λίγο πριν από το τέλος του εισαγωγικού κεφαλαίου μια ταξινόμηση των αναζητήσεων σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση, όπως τις παρουσίασε στις προηγούμενες σελίδες, χρησιμοποιεί τη «μεταφορά των τριών ομόκεντρων και συγκοινωνούντων μεταξύ τους κύκλων» (Κουτσογιάννης 2011α, 31). Στον πρώτο εσωτερικό κύκλο τοποθετεί τις παλαιότερες αναζητήσεις που στρέφουν το ενδιαφέρον τους στον Η/Υ ως μέσο συμβολής στη βελτίωση της διδασκαλίας της γλώσσας, στον δεύτερο τις αναζητήσεις που αντιμετωπίζουν τις ΤΠΕ ως μέσα πρακτικής γραμματισμού και δίνουν έμφαση στα νέα στοιχεία που προκύπτουν για την επικοινωνία και, τέλος, στον τρίτο και πιο πρόσφατο τοποθετεί τις αναζητήσεις που επιχειρούν να προσεγγίσουν κριτικά το περιεχόμενο που περιλαμβάνεται στους δύο προηγούμενους κύκλους και δίνουν έμφαση στην ανάδειξη του πολιτισμικού στοιχείου των ΤΠΕ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Τα συμπεράσματα που ακολουθούν οργανώνονται πάνω στο μοντέλο που περιγράφηκε προηγουμένως. Έτσι, αναφορικά με τις προσπάθειες ένταξης των ΤΠΕ στην ελληνική εκπαίδευση παρατηρούμε ότι αυτές κινήθηκαν μέχρι τις αρχές του 2000 περισσότερο στον πρώτο εσωτερικό κύκλο, δηλαδή την αξιοποίησή των ΤΠΕ ως εποπτικών μέσων που διευκολύνουν τη διδασκαλία. Από τις αρχές του 2000 ως σήμερα διαφαίνεται μια τάση μετακίνησης προς τον δεύτερο κύκλο, δηλαδή την αξιοποίηση των ΤΠΕ ως μέσων πρακτικής γραμματισμού και επικοινωνίας και ως πηγών άντλησης κειμένων με νέα χαρακτηριστικά και συνδυασμούς διαφορετικών σημειωτικών συστημάτων. Όπως παρατηρεί η Μπατσίδου (2011), οι αντιλήψεις των ισχυόντων Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. για τις ΤΠΕ στα μαθήματα της νέας ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση τοποθετούνται στον πρώτο κύκλο, όπου κατατάσσουμε και τα εκπαιδευτικά λογισμικά για το μάθημα της νέας ελληνικής. Τα σχολικά εγχειρίδια κατατάσσονται επίσης στον πρώτο κύκλο. Εξαιρέση αποτελούν ορισμένες δραστηριότητες, οι οποίες μπορούμε να πούμε ότι τείνουν οριακά προς τον δεύτερο κύκλο. Εδώ πρέπει να επαναλάβουμε την παρατήρησή μας ότι στα Β.Μ. της νέας ελληνικής, τα Α.Λ.Κ. και τα Β.Δ. και των δύο μαθημάτων οι ΤΠΕ αντιμετωπίζονται με μια επιφύλαξη που για το μεν μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας συνδέεται με την πιθανή απουσία υποδομών, ενώ για το μάθημα της λογοτεχνίας πιθανόν με την αμηχανία αναφορικά με τη σχέση του αντικειμένου με τις ΤΠΕ. Η σταθερή υιοθέτηση της προσέγγισης του δεύτερου κύκλου και η επέκταση στον τρίτο κύκλο, την κριτική δηλαδή προσέγγιση των ΤΠΕ ως μέρους του ευρύτερου κοινωνικοπολιτικού πλαισίου, αποτελεί επιδίωξη που καταγράφεται με σαφήνεια στα Π.Σ. του 2011 για τα μαθήματα της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας, η φιλοσοφία των οποίων αποφυσικοποιεί και ανατρέπει πολλές από τις ως τώρα εδραιωμένες αντιλήψεις για τη διδασκαλία του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας. Η αποτελεσματικότητα βέβαια των Π.Σ. του 2011 θα εξαρτηθεί

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

σε μεγάλο βαθμό από το αν θα γίνουν ριζικές τομές στο εκπαιδευτικό σύστημα, αν θα διευρυνθεί ο σχολικός χωροχρόνος, αν θα αλλάξουν οι βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την προσήλωση στο σχολικό εγχειρίδιο και στη γραμμική διεκπεραίωση της διδακτέας ύλης και, τέλος, αν θα μεταβληθούν οι εμποδωμένες διδακτικές πρακτικές και ταυτότητες. Οι δύο πρώτες προϋποθέσεις αφορούν θεσμικές αλλαγές. Για τις δύο τελευταίες όμως δεν επαρκούν τα νομοθετήματα. Απαιτείται ενημέρωση, επιμόρφωση, και πάνω από όλα διδακτικά παραδείγματα, σενάρια και δραστηριότητες (για τους ορισμούς βλ. παρακάτω στην ενότητα 5.) σχεδιασμένες με σαφήνεια και επίγνωση της διεθνούς πραγματικότητας, όπως αποτυπώθηκε στις μελέτες της Πράξης 3.1.1., της εγχώριας νέας πραγματικότητας, καθώς και των στόχων που καλείται να υλοποιήσει η ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην εποχή του διαδικτύου και του διαδραστικού πίνακα.

5. Σενάρια και δραστηριότητες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Τα σενάρια και οι δραστηριότητες, όπως είδαμε αρκετές φορές στις προηγούμενες ενότητες, αποτελούν τα διδακτικά πλαίσια με τα οποία μπορεί να γίνει μια διδασκαλία με τη δημιουργική αξιοποίηση των ΤΠΕ. Το σενάριο και η δραστηριότητα, όπως θα δούμε παρακάτω, δεν αποτελούν αυτά καθαυτά μορφές διδασκαλίας, αλλά πλαίσια μέσω των οποίων μπορούν να διαμορφωθούν συνδυασμοί μορφών διδασκαλίας, οι οποίοι συνδυασμοί μπορούν να έχουν αποτελεσματικότητα, γιατί θα διαμορφώνονται σε σχέση με τη δυναμική που αναπτύσσεται κάθε φορά από τους μαθητές της τάξης, τις δυνατότητες του εκπαιδευτικού και τις ιδιαιτερότητες του υπό διδασκαλία γνωστικού αντικειμένου. Με αυτήν την έννοια το σενάριο και η δραστηριότητα, έτσι τουλάχιστον όπως ορίζονται και περιγράφονται παρακάτω, «σπάζουν» το μονοδιάστατο των μορφών διδασκαλίας που αναφέρθηκαν στην ενότητα 1. και

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

επιτρέπουν την ενσωμάτωση στη διδασκαλία περισσότερων της μιας θεματικών και επιστημονικών περιοχών. Παράλληλα «σπάζουν» και τον μονοδιάστατο και γραμμικό χαρακτήρα του σχολικού εγχειριδίου –αλλά και του κλειστού λογισμικού– έτσι όπως έχει παραδοθεί στην ελληνική εκπαίδευση, δείγμα των οποίων είδαμε στην περιγραφή των τελευταίων σχολικών εγχειριδίων των μαθημάτων της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στην υποενότητα 4.3. Ειδικά για τα μαθήματα της νέας ελληνικής και της λογοτεχνίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, που από τη φύση τους ενέχουν έναν διαθεματικό και διεπιστημονικό αλλά και μη καθαρά γνωστικό χαρακτήρα και σε συνδυασμό με τον διδακτικό χρόνο που καταλαμβάνουν στο ωρολόγιο πρόγραμμα του Δημοτικού, το πλαίσιο του σεναρίου και της δραστηριότητας αποτελεί το πλέον αποτελεσματικό πλαίσιο για τη δημιουργική και τη μαθησιακά αποτελεσματική αξιοποίηση των ΤΠΕ για ανάπτυξη του γραμματισμού των μαθητών.

Η περιγραφή που ακολουθεί αντλεί τα περισσότερα στοιχεία από τα γενικά χαρακτηριστικά των σεναρίων και δραστηριοτήτων με αρκετές όμως προσαρμογές για τα σενάρια και τις δραστηριότητες των μαθημάτων της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας με την αξιοποίηση των ΤΠΕ.

5.1. Το εκπαιδευτικό σενάριο

5.1.1. Ορισμός

Ο όρος «σενάριο» προέρχεται από την ιταλική λέξη *scenariò*. Είναι, σύμφωνα με το Λεξικό της κοινής νεοελληνικής του ΙΝΣ (1998, 1202), «η γραπτή μορφή ενός κινηματογραφικού ή τηλεοπτικού έργου, που εκτός από την υπόθεση και τους διαλόγους περιέχει και όλες τις οδηγίες για τους τεχνικούς και τους ηθοποιούς». Μεταφορικά χρησιμοποιείται, πάλι σύμφωνα με το ίδιο λεξικό, ως «διαδικασία που εξελίσσεται σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο σχέδιο». Μέσα στο παιδαγωγικό πλαίσιο έχει αποκτήσει μια μεταφορική έννοια και γι' αυτό ο όρος

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

σενάριο (ή πιο αναλυτικά *εκπαιδευτικό σενάριο*) σημαίνει την παρουσίαση και περιγραφή του συνόλου των προτεινόμενων σκοπών, στόχων, δεξιοτήτων, δραστηριοτήτων, τρόπων, υλικών και μέσων που συγκροτούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να πραγματοποιηθούν δραστηριότητες διδασκαλίας και μάθησης. Ένα εκπαιδευτικό σενάριο περιέχει κατά κανόνα οδηγίες για τους εκπαιδευτικούς, το πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται η προβληματική του, τα απαιτούμενα υλικά και μέσα για την υλοποίησή του, φύλλα δραστηριοτήτων για τους μαθητές και ενδεχομένως άλλο υλικό (βιβλιογραφία, ιστοσελίδες κλπ.). Το σενάριο, με άλλα λόγια, είναι μια διδακτική πρόταση με σκοπό, στόχους, προβληματική, διαδικασία εφαρμογής μέσω κατάλληλων δραστηριοτήτων και διδακτικών στρατηγικών, διαδικασία αξιολόγησης κλπ.

Ο όρος *σενάριο* με την έννοια που δίνεται στο παιδαγωγικό πλαίσιο μπορεί να χρησιμοποιείται για κάθε ολοκληρωμένη πρόταση προς τους εκπαιδευτικούς με σκοπό να πραγματοποιήσουν μια διδασκαλία. Αφορά μάλιστα όλα τα μαθήματα που διδάσκονται στην εκπαίδευση είτε πρόκειται για εκπαίδευση ατόμων σχολικής ηλικίας είτε για ενήλικους. Τα τελευταία όμως χρόνια άρχισε να χρησιμοποιείται κατά κανόνα για προτάσεις διδασκαλίας που αφορούν διδασκαλία μαθημάτων σε συνδυασμό με αξιοποίηση των ΤΠΕ. Όπως ρητά αναφέρεται στο Κουτσογιάννης (2010, 331), ο όρος *σενάριο* καθιερώθηκε στην Ελλάδα από την εποχή των επιμορφώσεων των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο του προγράμματος «Οδύσσεια», που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1999 και 2001. Έτσι δεν είναι τυχαίο ότι ο όρος απαντά κυρίως στα κείμενα που συντάχθηκαν για να λειτουργήσουν ως επιμορφωτικό υλικό για τους εκπαιδευτικούς που παρακολουθούν μαθήματα σε επιμορφωτικά κέντρα όπου εκπαιδεύονται εκπαιδευτικοί για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία.

Η σημασία που έχει πάρει τελικά σήμερα ο όρος στο πλαίσιο της διδασκαλίας με αξιοποίηση των ΤΠΕ, όπως χρησιμοποιείται την τελευταία δεκαετία και όπως άρχισε να υιοθετείται και να επαναπροσδιορίζεται στο πλαίσιο του «Νέου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σχολείου» και ιδιαίτερα στο Πρόγραμμα της Μείζονος Επιμόρφωσης και των προγραμμάτων σπουδών, δεν διαφέρει και πολύ από την έννοια που είχε ο όρος παλαιότερα, αλλά είναι περισσότερο διευρυμένη. Έχει δηλαδή αποκτήσει ένα ενδιάμεσο νόημα μεταξύ αφενός της έννοιας ενός *σχεδίου μαθήματος* (lesson) με καθορισμένο χρονικό όριο, με καθορισμένους σκοπούς και στόχους και με μια αυστηρά προκαθορισμένη και οριοθετημένη μορφή και αφετέρου της έννοιας ενός *σχεδίου εργασίας* (project), που αναπτύσσεται στο πλαίσιο ενός ή περισσότερων σκοπών και στόχων με κατευθύνσεις όχι αυστηρά καθορισμένες και οριοθετημένες και δίνει τη δυνατότητα αυτενέργειας και πρωτοβουλίας στους διδάσκοντες και στους μαθητές. Με αυτήν την έννοια το σενάριο είναι, θα μπορούσαμε να πούμε, ένα –ανοιχτού ή κλειστού τύπου– σχέδιο μαθήματος που σχεδιάζεται και χρησιμοποιείται για επίτευξη μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Οι άξονες πάνω στους οποίους κινούνται οι βασικές προδιαγραφές ενός σεναρίου για οποιοδήποτε μάθημα είναι (ή θα πρέπει να είναι) οι εξής:

- α) η θεωρητική τεκμηρίωση και η αναγκαιότητα του σεναρίου
- β) η μορφή, η δομή και το περιεχόμενο του σεναρίου
- γ) η προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία και η διδακτική διαδικασία
- δ) οι προτεινόμενες στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης
- ε) η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία

Όσον αφορά τη *θεωρητική τεκμηρίωση και την αναγκαιότητα*, στο σενάριο θα πρέπει να περιέχονται στοιχεία με τα οποία θα αναδεικνύεται και θα τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα εφαρμογής του συγκεκριμένου κάθε φορά σεναρίου, θα αναδεικνύονται οι θεωρητικές εκείνες πτυχές που στηρίζουν το όλο σκεπτικό, τη δομή και τη μεθοδολογία του, θα προωθείται η καλλιέργεια αξιοποίησης των ΤΠΕ ως περιβαλλόντων πρακτικής γραμματισμού, συμπεριλαμβανομένου του κλασικού και του κριτικού γραμματισμού. Ακόμη θα πρέπει να προωθείται η δημιουργικότητα και η αυτενέργεια των μαθητών, καθώς και η συνεργασία.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Όσον αφορά τη μορφή, τη δομή και το περιεχόμενο θα πρέπει αυτά να δίνονται στο σενάριο με έναν τρόπο σαφή, ώστε ο εκπαιδευτικός να είναι σε θέση να ενεργεί σύμφωνα με τις σκέψεις τού (ή των) σχεδιαστή του σεναρίου, τα υπό εξέταση φαινόμενα να είναι συμβατά με την ηλικία και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών και ακόμη να δίνονται με τέτοια μορφή, ώστε ο εκπαιδευτικός να μπορεί να εφαρμόζει μορφές διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Όσον αφορά την προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία και τη διδακτική διαδικασία θα πρέπει τα σενάρια να ενισχύουν συμμετοχικές και ανακαλυπτικές μεθόδους, που επιτρέπουν στους μαθητές να αποκτούν γνώσεις, δεξιότητες και κριτική στάση απέναντι στις ΤΠΕ. Θα πρέπει ακόμη να ενσωματώνουν κριτικά μεθοδολογίες που είναι συμβατές με το υπό διαπραγμάτευση γνωστικό αντικείμενο και να εφαρμόζουν τρόπους με τους οποίους θα διευκολύνεται η κατάκτηση της γνώσης.

Όσον αφορά τις προτεινόμενες στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης θα πρέπει τα σενάρια να περιέχουν προτάσεις που θα διευκολύνουν τη μετάβαση εκπαιδευτικών και μαθητών από παραδοσιακούς τρόπους προσφοράς της γνώσης (μετωπική και δασκαλοκεντρική διδασκαλία, διάλεξη κλπ.) σε περισσότερο ανακαλυπτικούς και δυναμικούς τρόπους (ομαδική εργασία, αναζήτηση κλπ.), οι οποίοι θα τους επιτρέψουν να δημιουργήσουν και νέες ταυτότητες, αλλά και να γίνουν μέλη κοινοτήτων γραμματισμού.

Όσον αφορά την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία τα σενάρια θα πρέπει οπωσδήποτε να δίνουν διεξόδους προς δημιουργική χρήση των ΤΠΕ, ώστε να αποτελέσουν ένα μέρος της μαθησιακής διαδικασίας, το οποίο είναι και μέρος της ζωής των πολιτών.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

5.1.2. Δομή του εκπαιδευτικού σεναρίου

Στην ενότητα αυτή προτείνεται και αναλύεται μια ενδεικτική δομή εκπαιδευτικών σεναρίων με χρήση ΤΠΕ, με την οποία δίνεται η δυνατότητα να ενσωματωθούν όλα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν παραπάνω για την καταλληλότητα ενός εκπαιδευτικού σεναρίου. Η δομή αυτή του σεναρίου αποτελεί περισσότερο ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούσε να κινηθεί ο εκπαιδευτικός, ώστε να οργανώσει τις διδακτικές του παρεμβάσεις με γνώμονα τα ευρήματα της διδακτικής των επιστημών και την κατάλληλη χρήση της τεχνολογίας, δίνοντας έμφαση στην προστιθέμενη αξία της.

Είναι προφανές ότι στο πλαίσιο της σύγχρονης διδακτικής δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος τύπος δομής των εκπαιδευτικών σεναρίων, αλλά παρουσιάζουν λίγο ως πολύ μια σταθερή δομή.

Με βάση λοιπόν την εμπειρία από την εφαρμογή των σεναρίων στη διδακτική πράξη, μια ενδεικτική δομή που θα μπορούσε να προταθεί σε γενικές γραμμές και η οποία είναι κατάλληλη για τα μαθήματα της μητρικής γλώσσας και της λογοτεχνίας είναι η εξής:

1. Ταυτότητα του σεναρίου
2. Σύντομη περιγραφή
3. Στόχοι – σκεπτικό
4. Λεπτομερής παρουσίαση
5. Φύλλο εργασίας
6. Παρατηρήσεις
7. Βιβλιογραφία

1. Στην **Ταυτότητα του σεναρίου** περιέχονται στοιχεία που αφορούν αποκλειστικά τον εκπαιδευτικό που θα εφαρμόσει το σενάριο και του δίνουν πολύ επιγραμματικά μια πληροφόρηση, από την οποία εξαρτάται και η επιλογή ή

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

όχι του σεναρίου για υλοποίηση. Στο τμήμα αυτό ορίζεται το αντικείμενο του σεναρίου, δηλαδή ο τίτλος ή/και το θέμα του σεναρίου, η τάξη ή οι τάξεις στις οποίες απευθύνεται (ή και οι ηλικίες των μαθητών), ο δημιουργός ή οι δημιουργοί του σεναρίου, ο συνολικός διδακτικός χρόνος που θα χρειαστεί –ή χρειάστηκε αν πρόκειται για σενάριο που πραγματοποιήθηκε– για την πραγματοποίηση του σεναρίου και ακόμη οι μαθησιακές και άλλες προϋποθέσεις που πρέπει να έχουν οι μαθητές, για να μπορέσουν να παρακολουθήσουν τη διδασκαλία που θα πραγματοποιηθεί με βάση το σενάριο.

Σε αυτό το τμήμα θα πρέπει να περιέχονται απαντήσεις, εκτός των πολύ κοινών όπως τάξη, ενότητα, χρόνος κλπ., σε πιο ουσιαστικά για τη μαθησιακή διαδικασία ερωτήματα που θέτει ο σχεδιαστής ενός σεναρίου αλλά και ο εκπαιδευτικός που θα το υλοποιήσει. Ορισμένα από αυτά τα ερωτήματα είναι τα εξής:

α) Το σενάριο λαμβάνει υπόψη του τις προαπαιτούμενες γνώσεις που θα πρέπει να διαθέτουν οι μαθητές;

β) Ποιες ειδικές γνώσεις θα πρέπει να έχουν οι μαθητές για να συμμετάσχουν απρόσκοπτα στη διδασκαλία με βάση το συγκεκριμένο σενάριο;

2. Στη **Σύντομη περιγραφή του σεναρίου** δίνονται πάρα πολύ σύντομα τα απαραίτητα εκείνα στοιχεία που χρειάζεται ο αναγνώστης, όπως ποιες πτυχές του θέματος που αναφέρθηκαν στο πρώτο μέρος του σεναρίου (ταυτότητα) διαπραγματεύεται και ποια (ή ποιες) είναι η επιδίωξη του δημιουργού όσον αφορά τη μαθησιακή αξία του σεναρίου. Και αυτό το μέρος, όπως και το προηγούμενο, αφορά αποκλειστικά τον εκπαιδευτικό, ο οποίος παίρνει κάποια μεγαλύτερη πληροφόρηση για τον χαρακτήρα του σεναρίου.

3. Στην ενότητα που τιτλοφορείται **Στόχοι – σκεπτικό** περιγράφονται ορισμένες διαστάσεις του σκεπτικού στο πλαίσιο του οποίου δημιουργήθηκε το σενάριο και καθορίζονται οι στόχοι του. Πιο συγκεκριμένα, στο σκεπτικό μπορεί να διατυπώνεται και να αναλύεται ο γενικότερος σκοπός του σεναρίου, η τυχόν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αφόρμηση από την οποία μπορεί να ξεκινήσει η υλοποίησή του, τυχόν επιχειρήματα για την επιλογή του θέματος του σεναρίου, η χρησιμότητα και η καταλληλότητά του για τους μαθητές της τάξης για την οποία προτείνεται. Ακόμη μπορεί να εκφράζονται σκέψεις για τη σύνδεση του σεναρίου με προηγούμενες γνώσεις των μαθητών. Οι στόχοι του σεναρίου διατυπώνονται με επιγραμματικό τρόπο και με όσο το δυνατό μεγαλύτερη σαφήνεια και αναφέρονται σε γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις που πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές. Ειδικότερα για το μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας και της λογοτεχνίας οι στόχοι διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: γνώσεις για τον κόσμο, γνώσεις για τη γλώσσα και καλλιέργεια δεξιοτήτων γραμματισμού.

Όσον αφορά τις γνώσεις για τον κόσμο, εδώ γίνεται αναφορά στις γνώσεις που επιχειρείται να αποκτήσουν οι μαθητές μέσα από τη θεματική που πρόκειται να διαπραγματευτούν στο σενάριο, αλλά και τις στάσεις και την κοσμοθεωρία που θα διαμορφώσουν καθώς και τις αξίες και την ιδεολογία που θα αποκτήσουν. Είναι γνωστό ότι η διδασκαλία της γλώσσας, οποιασδήποτε γλώσσας, δεν γίνεται αποξενωμένη και αποπλαισιωμένη από κάποιο κοινωνικό ή φυσικό θέμα, αλλά συνδέεται στενά με αυτό. Τα παραγόμενα κείμενα γύρω από το υπό διαπραγμάτευση θέμα είναι επόμενο να ενέχουν γνώσεις για τον κόσμο αλλά και στάσεις και ιδεολογία του συντάκτη ή των συντακτών τους. Επομένως μέσα από τη γλωσσική διαπραγμάτευση του θέματος αποκτώνται και γνώσεις οι οποίες δεν είναι απλώς συνοδευτικές της γλωσσικής διαπραγμάτευσης αλλά είναι απαραίτητες για τη γλωσσική έκφραση. Οι γνώσεις λοιπόν για τον κόσμο βρίσκονται σε μια διαλεκτική σχέση με τη δυνατότητα να κατανοήσει κανείς γλωσσικά προϊόντα και να παραγάγει λόγο για αυτά. Για παράδειγμα, τα παλιότερα αλλά και τα σημερινά σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας του Δημοτικού αλλά και τα Ανθολόγια που στοχεύουν στη διδασκαλία της λογοτεχνίας, όπως είδαμε στην υποενότητα 4.3., δομούνται με βάση κάποιες θεματικές τις οποίες επέλεξαν οι σχεδιαστές των σχολικών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

εγχειριδίων με κριτήριο τα θέματα που απασχολούν την ελληνική αλλά και την παγκόσμια κοινωνία και τα θέματα που υφίστανται στο ανθρώπινο περιβάλλον. Έτσι στα βιβλία της νέας ελληνικής των μικρών τάξεων του Δημοτικού διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν θέματα που έχουν σχέση με τις εποχές του χρόνου, τα ταξίδια, τα βιβλία, τις εθνικές και θρησκευτικές γιορτές, τις εφημερίδες, το μουσείο κλπ., ενώ στα αντίστοιχα των μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού, εκτός από τα προηγούμενα θέματα, υπάρχουν και θέματα σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών, το περιβάλλον, τα διάφορα αθλήματα, τη ζωή στην πόλη και στην ύπαιθρο, τα ζώα, το διαδίκτυο, τη διατροφή κ.ά. Στα τρία Ανθολόγια συναντάμε θέματα ανάλογα με τα παραπάνω αλλά ακόμη και θέματα που έχουν σχέση με το σχολείο, το παιδί, τη θρησκευτική ζωή, το παιχνίδι, την παράδοση, την οικογένεια, την ειρήνη, τη φιλία, την ιστορία κ.ά. Στόχος όλων αυτών των θεμάτων είναι να δώσουν την αφορμή στους μαθητές όχι μόνο να κατακτήσουν γλωσσικές δομές αλλά να γνωρίσουν, για παράδειγμα, ποια είναι τα δικαιώματα των παιδιών, πώς μπορεί να τα υποστηρίξει κανείς και τι στάση πρέπει να κρατούν οι ενήλικοι απέναντι στα παιδιά και ποια πράγματα πρέπει να διεκδικήσουν τα παιδιά (θεματική: δικαιώματα των παιδιών) ή τι είναι το διαδίκτυο, ποιες είναι οι ωφέλειες που προσφέρει στον άνθρωπο, ποιοι είναι οι κίνδυνοι που διατρέχει ο άνθρωπος από τη χρήση και –κυρίως– την κατάχρησή του (θεματική: το διαδίκτυο). Στόχος του σεναρίου δεν είναι μόνο να μείνουν οι μαθητές στην απλή γνωριμία των διαφόρων πτυχών της θεματικής αλλά και να διαμορφώσουν στάσεις και να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντί τους.

Τα περισσότερα από τα θέματα που διαπραγματευόμαστε σήμερα στο σχολείο δεν είναι άγνωστα στους μαθητές των μικρών αλλά κυρίως των μεγάλων τάξεων του Δημοτικού, τη στιγμή που υπάρχει πληθώρα πληροφοριών που προσφέρονται μέσω της τηλεόρασης και του διαδικτύου και των διάφορων εντύπων που μπαίνουν μέσα στο σπίτι. Το σημαντικό που πρέπει να κάνει το σχολείο, κυρίως μέσω του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας σε

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

συνδυασμό με τις θεματικές που διαπραγματεύεται, είναι να επεξεργαστεί αυτήν την πληθώρα των πληροφοριών με κριτικό τρόπο, ώστε να μπορεί ο σημερινός μαθητής και αυριανός πολίτης να διαχειρίζεται αποτελεσματικά αυτές τις πληροφορίες και να υποψιάζεται για το τι συμβαίνει γύρω του και τι υπάρχει πίσω από τα φαινόμενα.

Για όλους αυτούς τους λόγους στο σενάριο οι στόχοι που θα διατυπώνονται για τον κόσμο θα πρέπει να είναι τέτοιοι, ώστε να παρέχεται στους μαθητές ευρύτερη παιδεία, με την οποία θα καλλιεργούνται πολλές κοινωνικές δεξιότητες και θα αναπτύσσονται ικανότητες και στάσεις, οι οποίες θα στοχεύουν στην απόκτηση κριτικού στοχασμού σε κοινωνικά, πολιτικά, εθνικά και παγκόσμια ζητήματα, στην πολιτειότητα, στη δημοκρατικότητα, στην ισότητα μεταξύ των ανθρώπων, στην ειρήνη και την ευαισθησία απέναντι στον άνθρωπο. Τις δυνατότητες επίτευξης τέτοιων ή και ανάλογων στόχων δίνει από τη φύση του και τη δομή του το σενάριο, αλλά και οι ΤΠΕ. Το σενάριο σχεδιάζεται και δομείται με βάση αυτά που θέλει να προσφέρει ο εκπαιδευτικός στους μαθητές του και παράλληλα δίνεται η ευελιξία να κινηθεί προς κατευθύνσεις που ενδιαφέρουν τους μαθητές. Από την άλλη οι ΤΠΕ και –κυρίως ο παγκόσμιος ιστός– μπορούν να φέρουν τους μαθητές σε επαφή με μια τεράστια γκάμα κειμένων που είναι αδύνατο να περιληφθούν σε ένα βιβλίο, τα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας φέρνουν σε επαφή τους μαθητές με άλλους ανθρώπους και με άλλες ιδέες και απόψεις και με άλλους κόσμους, πράγμα που βοηθάει την εξωστρέφεια, την πολυπολιτισμικότητα, αλλά μπορούν και να τους βοηθήσουν, μέσω κυρίως ιστολογίων ή και μέσω της συμμετοχής σε διαδικτυακές κοινότητες, να υποστηρίξουν την άποψή τους και τη «φωνή» τους.

Το σενάριο λοιπόν σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που δίνουν οι ΤΠΕ αποτελεί ένα δυναμικό εργαλείο για την απόκτηση γνώσεων για τον κόσμο, διαμόρφωση στάσεων και ιδεολογιών. Παράλληλα περιορίζεται στο ελάχιστο η παθητικότητα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

του μαθητή και αυξάνεται η διέξοδος προς δράσεις που έχουν μαθησιακά αποτελέσματα.

Για να γίνουν πιο κατανοητά τα όσα παρατίθενται παραπάνω για τις γνώσεις για τον κόσμο, παραθέτουμε ορισμένους στόχους από ένα σενάριο που αναφέρεται στις παροιμίες και απευθύνεται σε μαθητές Δ΄ τάξης Δημοτικού.

Οι μαθητές επιδιώκεται:

- α) να μάθουν τον σκοπό για τον οποίο δημιουργούνται οι παροιμίες
- β) να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τη δημιουργία των συλλογών παροιμιών
- γ) να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους κατηγοριοποιούνται
- δ) να αποκτήσουν γνώσεις για θέματα που έχουν σχέση με τις ανθρώπινες συμπεριφορές και συνήθειες,
- ε) να γνωρίσουν τον τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης διαφόρων καταστάσεων από τους ανθρώπους
- στ) να συνδέσουν περισσότερο τις παροιμίες με την επίδρασή τους στην καθημερινή ζωή
- ζ) να ακούσουν και να διαβάσουν τραγούδια, ποιήματα και μύθους που αναφέρονται στις παροιμίες
- η) να γνωρίσουν παροιμίες με αντίθετο περιεχόμενο και να διαμορφώσουν στάση απέναντι στο περιεχόμενό τους

Όσον αφορά τις γνώσεις για τη γλώσσα, εδώ γίνεται αναφορά στις γνώσεις που επιχειρείται να αποκτήσουν οι μαθητές ειδικά για τη γλώσσα, τη δομή της και τη λειτουργία της μέσα από τη θεματική που πρόκειται να διαπραγματευτούν στο σενάριο. Οι γνώσεις για τη γλώσσα όμως δεν θα πρέπει να θεωρούνται με τη στενή έννοια της γνώσης γραμματικών κανόνων και αποστήθισης κλιτικών παραδειγμάτων, επιδίωξη προς την οποία κατευθυνόταν για πολλά χρόνια η γλωσσική διδασκαλία.

Είναι σήμερα γενικά αποδεκτό ότι η γλώσσα είναι ένα σύνολο ετεροτήτων, διαφορών και αντιθέσεων, οι οποίες σχετίζονται μεταξύ τους και αποτελούν ένα οργανωμένο και συστηματοποιημένο δίκτυο –διαφορετικής υφής σε κάθε γλώσσα– με τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους χρήστες της γλώσσας να προσλαμβάνουν και να προσφέρουν νοήματα και έτσι να επικοινωνούν. Το οργανωμένο δίκτυο των σχέσεων είναι αυτό που ονομάζεται

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη

δομή. Αυτή η δομή δεν είναι ανεξάρτητη από το περιεχόμενο που επιχειρείται να δοθεί από τον δημιουργό του κειμένου. Γι' αυτόν τον λόγο σήμερα πια η δομή της γλώσσας και οι κανόνες που τη διέπουν, με άλλα λόγια οι γνώσεις για τη γλώσσα, δεν θα πρέπει να είναι αντικείμενο αποπλαισιωμένης διδασκαλίας παραδοσιακού τύπου αλλά θα πρέπει να υπηρετούν την κατανόηση και κριτική προσέγγιση του κειμένου και –επομένως– του κόσμου. Με την έννοια αυτή αυτό που ενδιαφέρει σε μια διδασκαλία των μαθημάτων της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας δεν θα είναι ποια είναι τα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά κάποιων τύπων που βρίσκονται μέσα στα κείμενα αλλά ποιος είναι ο ρόλος των τύπων με αυτά ή τα άλλα γραμματικοσυντακτικά χαρακτηριστικά στη δόμηση του κειμένου και στην ανάδυση του νοήματος και της κοσμοθεωρίας του συντάκτη του κειμένου. Για παράδειγμα, δεν ενδιαφέρει ως γνώση για τη γλώσσα πώς σχηματίζεται η παθητική σύνταξη αλλά ποιος είναι ο ρόλος της παθητικής σύνταξης για το συγκεκριμένο κειμενικό είδος και ποιο νόημα ή ποια στάση του συντάκτη απέναντι στα πράγματα επιχειρείται να δοθεί. Για τον λόγο αυτό οι γνώσεις για τη γλώσσα επικεντρώνονται σε θέματα που έχουν λειτουργική αξία για τη χρήση της γλώσσας και επιχειρείται να διδαχθούν μέσω της εξοικείωσης των μαθητών με γλωσσικές γνώσεις, που γίνεται είτε με την πρόσληψη είτε με τη χρήση. Τέτοια δυνατότητα δίνουν διατυπώσεις στόχων σαν τους παρακάτω:

Οι μαθητές επιδιώκεται:

- να δημιουργήσουν πολυτροπικά κείμενα
- να εξοικειωθούν με διάφορα κειμενικά είδη (αφίσα, πρόσκληση, πρόγραμμα εκδήλωσης, μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου κ.ά.)
- να αποκτήσουν την ικανότητα να διαμορφώνουν το ύφος των κειμένων τους ανάλογα με την περίπτωση της επικοινωνίας
- να αναπτύξουν μη λεκτική επικοινωνία

Αυτού του είδους η διατύπωση δεν αποκλείει βέβαια και στόχους καθαρά γνωστικούς, που έχουν σχέση με στοιχεία της γλώσσας, όπως είναι οι παρακάτω:

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- να μάθουν την ετυμολογία ορισμένων λέξεων
- να αποκτήσουν νέο λεξιλόγιο
- να μάθουν να χρησιμοποιούν σωστά τα σημεία στίξης
- να μάθουν τη χρήση των επιθέτων
- να εμπεδώσουν την ορθογραφία των ονομάτων/ρημάτων

Σε τελευταία ανάλυση επισημαίνεται ότι οι γνώσεις για τη γλώσσα δεν αποτελούν ύλη που διδάσκεται με δεδομένη χρονική σειρά, αλλά είναι τα εργαλεία μέσω των οποίων οι μαθητές θα μπορέσουν να αποκτήσουν τον απαραίτητο για τη ζωή τους γλωσσικό γραμματισμό, που αποτελεί άλλωστε το ζητούμενο της γλωσσικής διδασκαλίας.

Προς την κατεύθυνση της προσφοράς γνώσεων για τη γλώσσα ως εργαλείων για την κατάκτηση του απαραίτητου γλωσσικού γραμματισμού οι ΤΠΕ προσφέρουν ανάλογα ψηφιακά περιβάλλοντα, όπως είναι τα ηλεκτρονικά και διαδικτυακά λεξικά, τα σώματα κειμένων, οι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες και σωρεία λογοτεχνικών και χρηστικών κειμενικών ειδών, περιβάλλοντα τα οποία έχουν έναν δυναμικό χαρακτήρα και είναι χρήσιμα για να προσφέρουν στους μαθητές γνώσεις για τη γλώσσα με έναν διερευνητικό, βιωματικό και ανακαλυπτικό τρόπο. Παράλληλα όμως βρίσκονται στο διαδίκτυο διάφορες σχολικές Γραμματικές, οι οποίες αποτελούν βέβαια στατικά ψηφιακά περιβάλλοντα, αλλά χρήσιμα για να μπορούν οι μαθητές να αντλούν πληροφορίες για μορφολογικούς τύπους και για γραμματικοσυντακτικούς και ορθογραφικούς κανόνες, καθώς και διάφορες πληροφορίες για τον τρόπο κλίσης ονομάτων και ρημάτων.

Με τα εργαλεία αυτά και με την κατάλληλη χρήση τους μεταβάλλεται η εμμονή των παλιότερων κλειστών λογισμικών, που είχαν σκοπό τη μετάδοση γνώσεων για τη γλώσσα με «ευχάριστους και παιγνιώδεις τρόπους», οι οποίες όμως γνώσεις ήταν κατά κανόνα αποκομμένες από τη χρήση και αποπλαισιωμένες νοηματικά.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Όσον αφορά την καλλιέργεια δεξιοτήτων γραμματισμού, εδώ γίνεται αναφορά στα γενικότερα και ειδικότερα είδη των γραμματισμών που επιδιώκεται να κατακτήσουν οι μαθητές μέσα από την εφαρμογή του προτεινόμενου σεναρίου. Το σκέλος αυτό της δέσμης των στόχων έχει να κάνει με την κοινή κοινωνικά, πολιτικά και παιδαγωγικά διαπίστωση ότι ο βασικότερος στόχος της διδασκαλίας των γλωσσών γενικά –και της νέας ελληνικής και της λογοτεχνίας ειδικά– είναι η κατάκτηση του απαραίτητου γλωσσικού γραμματισμού, του συνόλου δηλαδή των δεξιοτήτων που χρειάζονται για να βοηθήσουν τους μαθητές αφενός να διαχειρίζονται απρόσκοπτα τη σχολική τους πορεία μέσω του σχολικού λόγου και αφετέρου να τους βοηθήσουν στο μέλλον να διαχειρίζονται με άνεση και κριτικά, ως ενεργοί πολίτες, την κοινωνική κατά βάση ζωή τους, τις σχέσεις τους με τους άλλους και την επιβίωσή τους μέσω του λόγου, προφορικού και γραπτού. Με αυτήν την έννοια ο γλωσσικός γραμματισμός αποτελεί τη συνάρτηση των γνώσεων για τον κόσμο και των γνώσεων για τη γλώσσα, συνάρτηση η οποία πρέπει να γίνεται με έναν διαλεκτικό τρόπο, όπως επιχειρήθηκε να αναλυθεί προηγουμένως, για να μπορέσει να χαρακτηριστεί γραμματισμός.

Σε αντίθεση με αυτό που γινόταν παλιά στη γλωσσική διδασκαλία, κατά την οποία επικρατούσαν ως κείμενα στα σχολικά εγχειρίδια τα λογοτεχνικά και στην παραγωγή λόγου ένας τύπος Έκθεσης, περιγραφής συμβάντων και έκφρασης απόψεων, που είχε με την πάροδο του χρόνου τυποποιηθεί και μορφολογικά αλλά κυρίως θεματικά, στα σύγχρονα σχολικά εγχειρίδια της διδασκαλίας της νέας ελληνικής, όπως περιγράφηκε και αναλύθηκε στην υποενότητα 4.3., έχει γίνει μια στροφή σε κείμενα που βρίσκονται πιο κοντά στη σύγχρονη ζωή και την καθημερινότητα και τα προβλήματα που απασχολούν τον άνθρωπο (το σχολείο, η οικογένεια, το περιβάλλον, ταξίδια κλπ.). Κάτι ανάλογο βέβαια γίνεται και στον παγκόσμιο ιστό, όπου υπάρχει πληθώρα κειμένων, τα οποία αναφέρονται σε θέματα της σύγχρονης ζωής. Όλα αυτά τα κείμενα και τα περιβάλλοντα μπορούν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

και πρέπει να προσεγγίζονται διδακτικά ως περιβάλλοντα *πρακτικής γραμματισμού*, αφού με αυτά δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες, να διαβάσουν και να γράψουν κείμενα, να ασκηθούν με σκοπό τη βελτίωση της γλωσσικής τους επάρκειας, να ανακαλύψουν και να κατακτήσουν στοιχεία της δομής της γλώσσας, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους, να επικοινωνήσουν και γενικά να εμπλακούν σε διαδικασίες και πρακτικές οι οποίες στοχεύουν στην ανάπτυξη του γλωσσικού τους γραμματισμού. Οι ΤΠΕ από την πλευρά τους έρχονται να διευρύνουν σε πολύ μεγάλο μάλιστα βαθμό τις δυνατότητες εμπλοκής των μαθητών σε επικοινωνιακές περιστάσεις με προφορικό και γραπτό λόγο, σε μεγαλύτερη ποσότητα και με μεγαλύτερη ευκολία, με αποτέλεσμα η κατάκτηση του γλωσσικού τους γραμματισμού να γίνεται σε μεγαλύτερη έκταση και με μεγαλύτερη ευκολία.

Κατά τη διατύπωση των στόχων οι σχεδιαστές των σεναρίων είναι απαραίτητο να έχουν υπόψη τους ότι οι ΤΠΕ δημιουργούν συχνά μια νέα πραγματικότητα, διαφορετική από αυτήν που δημιουργεί η παραγωγή και κατανόηση προφορικού λόγου και διαφορετική από αυτήν που δημιουργεί η κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου. Η νέα αυτή πραγματικότητα συμπυκνώνεται κάτω από τον όρο *νέοι γραμματισμοί*, που αποτελούν μια δέσμη δεξιοτήτων γραμματισμού που θα πρέπει να κατακτηθούν από τους μαθητές. Οι νέοι γραμματισμοί όμως δεν εννοούνται μόνο ως απόκτηση δεξιοτήτων τεχνολογικής υφής, αποκομμένων από τις πρακτικές γραμματισμού, αλλά ως απόκτηση (και νέων) δεξιοτήτων για την κατάκτηση *δεξιοτήτων γραμματισμού*. Ο επιθετικός προσδιορισμός *νέοι* έχει να κάνει με τις διαφορετικές δεξιότητες που απαιτούν τα ψηφιακά περιβάλλοντα γραμματισμού συγκριτικά με τα παραδοσιακά περιβάλλοντα γραμματισμού. Έτσι:

- *Νέος γραμματισμός* είναι η δεξιότητα να βρίσκει ο μαθητής στο διαδίκτυο κείμενα για μια θεματική που τον ενδιαφέρει ή πληροφορίες για τη θεματική αυτή, γιατί θα πρέπει να κάνει μια σειρά από βήματα (μηχανή αναζήτησης,

γράψιμο λέξεων κλειδιών, αναζήτηση κλπ.), κάτι που για ανάλογη προσπάθεια εύρεσης κειμένων ή πληροφοριών θα έπρεπε να ακολουθήσει διαφορετικά βήματα, αφού θα έκανε την αναζήτηση σε παραδοσιακά περιβάλλοντα (εγκυκλοπαίδειες, διάφορα ενημερωτικά βιβλία, βιβλιοθήκη κλπ.).

- *Νέος γραμματισμός* χαρακτηρίζεται η δεξιότητα αναζήτησης ενός λήμματος σε ένα ηλεκτρονικό λεξικό, γιατί θα πρέπει ο μαθητής να προβεί σε μια σειρά από βήματα (γράψιμο λήμματος στο παράθυρο που υποδεικνύεται στην οθόνη και κλικ στην «αναζήτηση»). Σε ανάλογη αναζήτηση σε ένα παραδοσιακό περιβάλλον γραμματισμού, όπως είναι το έντυπο λεξικό, θα πρέπει να ακολουθήσει διαφορετικά βήματα (ψάξιμο στις σελίδες με βάση την αλφαβητική σειρά), γεγονός που προϋποθέτει άλλου είδους δεξιότητες, π.χ. καλή γνώση της αλφαβητικής σειράς.
- *Νέος γραμματισμός* είναι η δεξιότητα αναζήτησης συγκεκριμένων λέξεων ή συμφραζόμενων στο ψηφιακό περιβάλλον των σωμάτων κειμένων με συγκεκριμένα βήματα, κάτι που στα ανάλογα παραδοσιακά περιβάλλοντα των σωμάτων κειμένων μπορεί να γίνει με έναν χειροκίνητο τρόπο, πολύ χρονοβόρο και τελικώς αντικοινωνικό.
- Το άνοιγμα ενός ηλεκτρονικού μηνύματος, η αποθήκευσή του, η αποστολή απάντησης στον αποστολέα ή στον αποστολέα αλλά και στους υπόλοιπους αποδέκτες κλπ. απαιτεί κάποιες δεξιότητες, οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο των *νέων γραμματισμών* και είναι διαφορετικές από τις δεξιότητες που απαιτούν τα παραδοσιακά περιβάλλοντα γραμματισμού, στα οποία το άνοιγμα ενός γραπτού μηνύματος, η αποθήκευση, η αποστολή απάντησης στον αποστολέα γίνεται με εντελώς διαφορετικούς τρόπους.
- Τέλος, οι δεξιότητες αναζήτησης ψυχαγωγικών μέσων (μουσική, ταινία κλπ.) απαιτούν την κατοχή *νέων γραμματισμών*, οι οποίοι περιλαμβάνουν συγκεκριμένα βήματα και συγκεκριμένες κινήσεις σε διάφορα ψηφιακά

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

περιβάλλοντα γραμματισμού, τα οποία βήματα και οι κινήσεις είναι ξένες για την αναζήτηση και ακρόαση ή θέαση διαφόρων ψυχαγωγικών μέσων που εντάσσονται στα παραδοσιακά περιβάλλοντα γραμματισμού, π.χ. σε μια παραδοσιακή δισκοθήκη με δίσκους βινυλίου.

Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί ότι κάθε σχεδόν ψηφιακό περιβάλλον γραμματισμού έχει σήμερα και το αντίστοιχό του παραδοσιακό. Με αυτήν την έννοια οι στόχοι για τους νέους γραμματισμούς θα πρέπει να λειτουργούν συμπληρωματικά και ισότιμα προς τους παραδοσιακούς γραμματισμούς.

Παρατίθενται στη συνέχεια ορισμένοι στόχοι που αφορούν τους νέους γραμματισμούς και θα μπορούσαν να επιδιωχθούν κατά την υλοποίηση ενός διδακτικού σεναρίου.

Οι μαθητές επιδιώκεται:

- να γνωρίσουν βασικές εντολές δημοφιλών προγραμμάτων, όπως κειμενογράφου, προγράμματος παρουσίασης, φυλλομετρητή ιστού,
- να εξοικειωθούν με τις μηχανές αναζήτησης,
- να μάθουν να ανοίγουν ιστοσελίδες και να πλοηγούνται μέσα σε έναν ιστότοπο,
- να εξοικειωθούν με την ανάκτηση κειμένων, φωτογραφιών και βίντεο από το διαδίκτυο, καθώς και με στοιχειώδεις τρόπους επεξεργασίας φωτογραφίας και βίντεο και εκτύπωσης φωτογραφίας.

Ένα σενάριο λόγω της υφής, της δομής και του χαρακτήρα που έχει ως σχέδιο διδασκαλίας επιτρέπει την καλλιέργεια των γραμματισμών αλλά και την καλλιέργεια και ανάπτυξη του *κριτικού γραμματισμού*. Άλλωστε η αντίληψη που διακατέχει τα σύγχρονα Π.Σ. διδασκαλίας της γλώσσας συνδέει τις γνώσεις για τον κόσμο με τις γνώσεις για τη γλώσσα, η συνάρτηση των οποίων, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, αποτελεί τον *γραμματισμό*, τη σύνδεση δηλαδή κοινωνικών πραγματικοτήτων με τη γλώσσα και την ανάδυση μέσω αυτής των πολλών επιπέδων νοημάτων, στάσεων και ιδεολογιών.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Γι' αυτόν τον λόγο τα κείμενα (προφορικά, γραπτά, πολυτροπικά, ψηφιακά) θα πρέπει να προσεγγίζονται και ως περιβάλλοντα κριτικού γραμματισμού. Μια τέτοια προσέγγιση βέβαια προϋποθέτει την απομυθοποίηση των κειμένων, των φορέων που τα παράγουν και επομένως και των ΤΠΕ ως ουδέτερων μέσω πρακτικής γραμματισμού και τη σύνδεσή τους με συγκεκριμένη οικονομική, ιδεολογική και σε τελευταία ανάλυση κοινωνική πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, τόσο τα άτομα ως παραγωγοί προφορικού λόγου, τα μέσα (βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, διαφημιστικές αφίσες, Η/Υ, κινητά τηλέφωνα, CD κλπ.) όσο και τα προγράμματα με τα οποία λειτουργούν είναι ανθρώπινες κατασκευές που εμπεριέχουν σκοπούς τού (ή των) κατασκευαστή/τών των εργαλείων και των προγραμμάτων αυτών, οικονομικές ή και πολιτικής φύσης προσδοκίες. Είναι επίσης πιθανό να εμπεριέχουν υπόρρητες αναφορές σε ρατσιστικές αντιλήψεις, σε ορισμένες ιδεοληψίες, σε πολιτισμικές τάσεις και αρχές μιας κυρίαρχης κουλτούρας και μιας γραμμής η οποία συνάδει με παραδόσεις και αρχές της κουλτούρας του κάθε χρήστη, των επιδιώξεων και των προσδοκιών που αυτός έχει από τη ζωή και τον κόσμο. Είναι γνωστό ότι όλες αυτές οι υπόρρητες αναφορές που συνυπάρχουν στα κείμενα (προφορικά, έντυπα και ψηφιακά) θα πρέπει να αποτελούν αντικείμενο κριτικής προσέγγισης, να εξετάζονται με άλλα λόγια και ως περιβάλλοντα κριτικού γραμματισμού. Λέγοντας *κριτικός γραμματισμός* εννοούμε την παιδαγωγική-διδασκτική προσέγγιση που προσεγγίζει τα κείμενα ως κοινωνικοπολιτικά και ιδεολογικά πλαισιωμένες οντότητες, οι οποίες κατασκευάζουν γνώσεις και ταυτότητες, ασκούν κριτική στην κοινωνική πραγματικότητα και διαμορφώνουν τελικά τον κόσμο μας. Ως τέτοια, τα κείμενα είναι πηγές κριτικής προσέγγισης και αφορμές σύγκρισης με άλλα κείμενα. Και τα διάφορα κείμενα που υπάρχουν στο περιβάλλον και γίνονται αντικείμενο πρόσληψης είναι επιδεκτικά κριτικής προσέγγισης. Έτσι:

- *κριτικός γραμματισμός* καλλιεργείται, όταν ένα κείμενο εξετάζεται σε σύγκριση με άλλα κείμενα με παρόμοια θεματική και επιχειρείται να ερμηνευθεί μέσω σύγκρισης με άλλα κείμενα, μέσω ανάδυσης των γλωσσικών στοιχείων που δομούν το κείμενο και μέσω της σύνδεσής του με την κοινωνική πραγματικότητα και τις στάσεις των ανθρώπων,
- *κριτικός γραμματισμός* καλλιεργείται, όταν εξετάζονται τα μέσα επικοινωνίας με όρους οικονομικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς και στάσεων απέναντι σε καθημερινά και παγκόσμια γεγονότα,
- *κριτικός γραμματισμός* καλλιεργείται, όταν εξετάζεται το οπτικό μέρος ενός κειμένου σε συνδυασμό με το κείμενο, το συγκεκριμένο και το μέσο στο οποίο δημοσιοποιείται και όταν συγκρίνεται και συζητείται η αρχιτεκτονική δομή και τα πολυτροπικά στοιχεία των αρχικών σελίδων ιστότοπων, μέσα από την οποία φαίνεται η αξιοπιστία ή μη του ιστότοπου, η διαχρονικότητά του ή μη, η καλή ή κακή διαχείριση κλπ.,
- *κριτικός γραμματισμός* καλλιεργείται, όταν προσεγγίζεται με όρους αξιολογικούς ο τρόπος παρουσίασης των λημμάτων στις μηχανές αναζήτησης στο διαδίκτυο. Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται σε κάθε σώμα λημμάτων προκύπτουν με βάση τα κριτήρια τα οποία έθεσαν οι κατασκευαστές των μηχανών αναζήτησης, για λόγους που έχουν να κάνουν με το προϊόν που υποστηρίζουν (π.χ. ειδήσεις), με την επιθυμία να κερδίσουν μεγαλύτερη αναγνωσιμότητα με σκοπό την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού διαφημίσεων κλπ. Όλα αυτά πρέπει οι μαθητές-χρήστες των μηχανών να τα ξέρουν, για να εκτιμούν αναλόγως τα αποτελέσματα της εύρεσης που επιχειρούν μέσω μιας διαδικτυακής μηχανής αναζήτησης,
- *κριτικός γραμματισμός* καλλιεργείται, όταν η παραγωγή λόγου μέσω ενός κειμενογράφου προσεγγίζεται μέσω συζήτησης, κριτικών ερεθισμάτων και σύγκρισης της προτυποποίησης που υπάρχει στα διάφορα προγράμματα γραφής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

και παρουσίασης κειμένων, με τα οποία επιχειρείται να δοθεί μια συγκεκριμένη μορφή και δομή στα κείμενα, η οποία προέρχεται από μια κυρίαρχη ιδεολογία, με αποτέλεσμα κάποια κειμενικά είδη να γίνονται στατικά.

Παρατίθενται στη συνέχεια υπό τύπον παραδείγματος ορισμένοι στόχοι που αφορούν τους στόχους που σχετίζονται με την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού.

Οι μαθητές επιδιώκεται:

- να εντοπίσουν την προστιθέμενη αξία της φωτογραφίας για το περιεχόμενο ενός κειμένου,
- να αξιολογήσουν το κύρος μιας πηγής,
- να εντοπίσουν τη διαφορά λειτουργίας ενός ηλεκτρονικού ή/και διαδικτυακού λεξικού από ένα παραδοσιακό/συμβατικό.

4. Στη **λεπτομερή παρουσίαση** δίνονται όλες οι απαραίτητες μεθοδολογικές και πραγματολογικές πληροφορίες και οδηγίες για τη διδακτική αξιοποίηση του προτεινόμενου σεναρίου και προτείνονται τα υλικά (κείμενα, έντυπα κλπ.), τα ψηφιακά περιβάλλοντα, οι ιστοσελίδες και τα εκπαιδευτικά λογισμικά. Δίνεται ακόμη το θεωρητικό, μεθοδολογικό και γενικότερα παιδαγωγικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζεται η πρόταση, η προτεινόμενη διάρκεια διεξαγωγής της διδασκαλίας και οι ρόλοι που καλούνται να διαδραματίσουν οι εμπλεκόμενοι στη διδασκαλία (μαθητές και εκπαιδευτικός). Είναι αυτονόητο ότι το μέρος αυτό, όπως και τα προηγούμενα, αφορά τον (ή τους) εκπαιδευτικό που πρόκειται να αξιοποιήσει διδακτικά το σενάριο, αποτελεί το εκτενέστερο μέρος του σεναρίου και θα πρέπει οι λεπτομέρειες που αναφέρονται να είναι συμβατές με ό,τι προηγήθηκε (σκεπτικό, στόχοι).

Καθώς το σενάριο αποτελεί ένα διδακτικό πλαίσιο αλλά ταυτόχρονα και μια εκδοχή διδασκαλίας που ενέχει δυναμικότητα, θα πρέπει στο μέρος της λεπτομερούς καταγραφής να επισημαίνονται τα στοιχεία αυτά και να

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αναδεικνύονται. Έτσι, στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να δίνεται η ευελιξία κάθε εκπαιδευτικός να εφαρμόζει τις οδηγίες σύμφωνα με το επίπεδο των μαθητών της τάξης του, σύμφωνα με την υλικοτεχνική υποδομή που διαθέτει και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Επίσης θα πρέπει οι οδηγίες να είναι διατυπωμένες με τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνονται πρωτοβουλίες στους μαθητές, να προβλέπονται έρευνες μικρής έκτασης, συλλογή δεδομένων, αναλύσεις, συγκρίσεις κλπ. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές θα γίνονται συνδημιουργοί της διδασκαλίας και ερευνητές ποικίλων κοινωνικών, πολιτισμικών, γλωσσικών και άλλων ζητημάτων. Σε τελευταία ανάλυση μέσω των οδηγιών που θα δίνονται στη λεπτομερή καταγραφή αλλά και μέσω των πρακτικών που θα εφαρμόσει ο εκπαιδευτικός απώτερος στόχος θα πρέπει να είναι η καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού των μαθητών έτσι όπως αναλύθηκε προηγουμένως.

Οι επιμέρους ενότητες από τις οποίες αποτελείται η λεπτομερής καταγραφή είναι οι εξής:

Η *αφετηρία*, όπου γίνεται αναφορά σε ένα επίκαιρο γεγονός, σε κάποιο τυχαίο συμβάν, σε έναν προβληματισμό που αναπτύχθηκε στην τάξη ή ακόμη σε κάποιο θέμα του σχολικού εγχειριδίου, για το οποίο οι μαθητές έδειξαν ενδιαφέρον και με αφορμή το οποίο ξεκινά η υλοποίηση του σεναρίου. Μπορεί ακόμη η αφετηρία στην οποία θα αναφέρεται το σενάριο να είναι η διεξαγωγή μιας σχολικής γιορτής ή εκδρομής ή των εκλογών για την ανάδειξη του μαθητικού συμβουλίου ή κάποια άλλη εξωσχολική δραστηριότητα που θα ήθελε η τάξη να πραγματοποιήσει. Επισημαίνεται εδώ ότι θα είναι καλό η αφετηρία να αποτελεί και πρόβλημα για επίλυση, ώστε οι μαθητές αφενός να εμπλακούν στη διδασκαλία με ενδιαφέρον και αφετέρου να εξασφαλιστεί η μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή.

Η *σύνδεση με το Π.Σ. και το σχολικό εγχειρίδιο*, όπου γίνεται αναφορά σε στόχους ή και ενότητες του Π.Σ. και σε θέματα που τυχόν διαπραγματεύεται είτε το

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

σχολικό εγχειρίδιο του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας είτε τα Ανθολόγια της τάξης στην οποία απευθύνεται το σενάριο ή και άλλης τάξης. Η αναφορά στο Π.Σ. και στα εγχειρίδια δεν είναι απαραίτητο να είναι συγκεκριμένη. Αρκεί να πλησιάζει στο πνεύμα τους.

Η κατανομή του χρόνου, όπου γίνεται αναφορά στον εκτιμώμενο συνολικό χρόνο διεκπεραίωσης της διδασκαλίας που προτείνεται από το σενάριο. Εννοείται ότι λόγω της ευελιξίας από την οποία πρέπει να διακρίνεται το σενάριο δεν είναι δυνατό να δοθεί μια συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, στο πλαίσιο της οποίας θα πρέπει να κινηθεί η διδασκαλία. Καλό είναι επίσης να δίνεται η ενδεικτική χρονική διάρκεια που προτείνεται να διαρκέσει κάθε μία από τις προτεινόμενες φάσεις. Για να γίνει αυτό κατανοητό, δίνεται το παρακάτω παράδειγμα διατύπωσης:

Οι μαθητές συμμετέχουν στην ολομέλεια στις αρχές του μαθήματος. Στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες (1-2 διδακτικές ώρες).

Οι ομάδες των μαθητών εργάζονται χωριστά και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της κάθε έρευνας που τους ανατίθεται (Κάθε εργασία περιλαμβάνει κατά μέσο όρο 5-6 διδακτικές ώρες. Γενική παρουσίαση και οργάνωση έκθεσης περίπου 3-5 διδακτικές ώρες. Γενικό σύνολο 9-12 διδακτικές ώρες).

Ο ρόλος του διδάσκοντα, όπου δίνονται διάφοροι χαρακτηρισμοί για τον ρόλο που θα πρέπει να έχει ο διδάσκων κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της διδασκαλίας, π.χ. καθοδηγητικός, συμβουλευτικός, διεκπεραιωτικός, ενθαρρυντικός, μεσολαβητικός κλπ. Εννοείται ότι θα επεξηγείται κάθε φορά το χαρακτηριστικό του ρόλου που αναφέρεται.

Οι ρόλοι των μαθητών, όπου δίνονται διάφοροι χαρακτηρισμοί για τον ρόλο που θα πρέπει να έχουν οι μαθητές κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της διδασκαλίας, π.χ. διερευνητικός, βοηθητικός κλπ. Εννοείται ότι και σε αυτήν την περίπτωση θα επεξηγείται κάθε φορά το χαρακτηριστικό του ρόλου που αναφέρεται.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Τα εργαλεία και οι πηγές, όπου δίνονται επιγραμματικά τα τεχνολογικά μέσα που προτείνεται να αξιοποιηθούν και κάποιες επιπλέον πληροφορίες, αν πρόκειται για κάτι νέο και άγνωστο.

Η λεπτομερής διαδικασία, όπου γίνεται αναφορά με κάθε απαραίτητη λεπτομέρεια στη διαδικασία που προτείνεται να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός για την υλοποίηση της διδασκαλίας και τυχόν εναλλακτικές προτάσεις. Στο μέρος αυτό δίνονται οδηγίες για το πώς μπορεί να αρχίσει ο εκπαιδευτικός το μάθημα, για τις ενδεχόμενες ερωτήσεις που θα υποβάλει στους μαθητές, για τον αριθμό των ομάδων των μαθητών που θα δημιουργήσει και προφανώς για το πώς θα διαχειριστεί τις ομάδες αυτές, για τη διαχείριση της ολομέλειας της τάξης, για το προϊόν που τυχόν θα δημιουργήσουν στο τέλος της διδασκαλίας κλπ. Η διατύπωση θα πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να μην είναι πολύ δεσμευτική, αλλά παράλληλα θα πρέπει να δίνει την επαρκή πληροφόρηση, για να μπορεί ο εκπαιδευτικός που θα υλοποιήσει το σενάριο να καταλαβαίνει αυτό που έχει στο μυαλό του ο σχεδιαστής του σεναρίου. Οργανικό μέρος της λεπτομερούς διαδικασίας αποτελούν και τα φύλλα εργασίας, για τα οποία θα γίνει λόγος αμέσως μετά.

5. Στο **Φύλλο εργασίας** περιέχονται τα φύλλα εργασίας που ετοίμασε ο σχεδιαστής του σεναρίου ή που προτείνει να ετοιμάσει ο εκπαιδευτικός. Αποτελεί το μέρος του σεναρίου που το περιεχόμενό του αφορά πιο άμεσα τις ενέργειες που πρέπει να κάνουν οι μαθητές. Το φύλλο εργασίας είναι ένα εργαλείο με το οποίο καλείται ο αποδέκτης να επιτελέσει κάποιες εντολές που του προτείνει ο πομπός. Στην εκπαίδευση παραδοσιακά έχει τη μορφή ενός φύλλου χαρτιού και τα νεότερα χρόνια ένα ανάλογο περιβάλλον στον Η/Υ, με το οποίο καλείται ο μαθητής να κάνει κάποιες ενέργειες ή να δώσει κάποιες απαντήσεις σε ερωτήσεις.

Το Φύλλο εργασίας αποτελεί ένα εργαλείο που κατασκευάζει ο σχεδιαστής ενός σεναρίου ή ο εκπαιδευτικός που πρόκειται να διδάξει ένα μάθημα, πράγμα που

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

δείχνει ότι υπάρχει ένας προσχεδιασμός αυστηρός, ο οποίος καθορίζει, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη –συνήθως– η δυναμική που θα αποκτάει κάθε στιγμή της διδασκαλίας η τάξη, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι παράμετροι της επικοινωνίας που επικρατούν κάποια στιγμή ούτε και οι επιθυμίες και οι επιδιώξεις των μαθητών. Με τον τρόπο αυτό έρχεται το φύλλο εργασίας να αντικαταστήσει το προσχεδιασμένο σχολικό εγχειρίδιο, το οποίο δεν μπορεί να αποτελέσει εγγύηση για μια διδασκαλία στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού και στο πλαίσιο του σεβασμού της δυναμικής που αποκτάει η τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Από την άλλη η διδασκαλία της γλώσσας με τη βοήθεια των ΤΠΕ επιβάλλει μέσα στην τάξη κατά κανόνα ομαδική εργασία μπροστά σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε πληροφορίες, σε κείμενα, σε εικόνες κλπ., η οποία εργασία για να είναι αποτελεσματική και να προσφέρει προστιθέμενη μορφωτική αξία θα πρέπει να συντονίζεται και να καθοδηγείται και προφανώς να ελέγχεται από τον εκπαιδευτικό-συντονιστή της τάξης. Ο εκπαιδευτικός όμως αδυνατεί να καθοδηγεί ταυτόχρονα τις 3, 4 ή και τις 5 ομάδες, που προφανώς θα δημιουργηθούν, ούτε και είναι σε θέση να τις κατευθύνει στα ίδια ή και σε διαφορετικά περιβάλλοντα –ανάλογα με την εργασία– και σε διαφορετικές ιστοσελίδες. Το πρόβλημα εδώ λύνεται με ένα προσχεδιασμένο φύλλο εργασίας, που θα κατευθύνει την εργασία των ομάδων των μαθητών. Φαίνεται λοιπόν ότι εκ των πραγμάτων δημιουργείται μια προβληματική κατάσταση, η οποία φέρνει σε σύγκρουση δύο διδακτικές φιλοσοφίες, η οποία, νομίζουμε ότι μπορεί να ξεπεραστεί από τις επόμενες εναλλακτικές προτάσεις:

α) δεν δίνονται καθόλου φύλλα εργασίας αλλά μία εντολή χωριστά αμέσως μετά την εκτέλεση της προηγούμενης για κάθε μικρό μέρος της συνολικής εργασίας που αναλαμβάνουν οι ομάδες. Η πρόταση αυτή δίνει τη δυνατότητα και επαναπροσδιορισμού της εργασίας και της πορείας της εργασίας, κάτι που

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

αποτελεί εγγενές στοιχείο της διδασκαλίας στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού.

β) τα φύλλα εργασίας σχεδιάζονται σε κάποιο σημείο της διδασκαλίας από κάθε ομάδα χωριστά με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού και η εκτέλεση αρχίζει να γίνεται μετά την ολοκλήρωσή τους. Ο σχεδιασμός των φύλλων εργασίας από τους μαθητές αποτελεί ένα στοιχείο που εντάσσεται οργανικά στη διδασκαλία της γλώσσας στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού.

γ) δεν δίνονται ούτε σχεδιάζονται φύλλα εργασίας αλλά οι μαθητές με εντελώς διακριτική παρέμβαση του εκπαιδευτικού-συντονιστή επιτελούν την εργασία με κριτήριο να φτάσουν στον στόχο τον οποίο έχουν θέσει πριν από την έναρξη της εργασίας. Η πρόταση αυτή είναι ιδανική για την παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού, αλλά προϋποθέτει μαθητές αυτόνομους και αρκετά εξοικειωμένους με αυτές τις διαδικασίες. Η προστιθέμενη μαθησιακή αξία στην περίπτωση αυτή είναι μη εμφανής αλλά πολύ μεγάλη.

Για όλους αυτούς τους λόγους καλό είναι να προτείνονται στο σενάριο φύλλα εργασίας, τα οποία όμως σε καμιά περίπτωση δεν θα δίνονται στους μαθητές αυτούσια, αλλά θα γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας από τον εκπαιδευτικό και οι εντολές που περιέχονται σε αυτές θα δίνονται στους μαθητές με έναν από τους προτεινόμενους προηγούμενους τρόπους. Πάντως και στο σενάριο τα προτεινόμενα φύλλα εργασίας είναι καλό να είναι διατυπωμένα με τέτοιο τρόπο ώστε :

- α) να δίνονται πρωτοβουλίες και ευχέρεια κινήσεων στους μαθητές,
- β) να είναι διαφορετικές οι εντολές σε κάθε ομάδα,
- γ) να είναι σαφείς οι πληροφορίες για πρόσθετο υλικό, για τα προς χρήση περιβάλλοντα κλπ.,
- δ) να αναφέρονται τα τυχόν κείμενα που είναι απαραίτητο να χρησιμοποιηθούν,
- ε) να δίνονται οι διαδικαστικές πληροφορίες.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

6. Στις **Παρατηρήσεις** καταγράφονται οδηγίες και όσα στοιχεία θα πρέπει να έχει υπόψη του ο εκπαιδευτικός για την αποτελεσματική υλοποίηση της διδασκαλίας που προτείνεται από το σενάριο. Τέτοιου είδους στοιχεία θα μπορεί να είναι, για παράδειγμα, το πώς θα διαχειριστεί ο εκπαιδευτικός τις ομάδες των μαθητών, το πώς θα λύσει κάποιο πρόβλημα που ενδεχομένως θα προκύψει, τα στοιχεία και τα σημεία στα οποία θα δώσει έμφαση. Ακόμη στο μέρος αυτό μπορούν να δοθούν οδηγίες για τυχόν επεκτάσεις του σεναρίου, οι οποίες δεν αναφέρθηκαν στην λεπτομερή παρουσίαση.

7. Τέλος, στη **Βιβλιογραφία**, παρατίθεται η βιβλιογραφία και η δικτυογραφία των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνταξη του σεναρίου.

Στη δομή αυτή του σεναρίου μπορεί να προστεθεί και η ενότητα της **Αξιολόγησης**, η οποία μπορεί να αναφέρεται σε τριών ειδών αξιολογήσεις: στον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών, στον τρόπο αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του σεναρίου και στην αξιολόγηση του σεναρίου μετά τη διδασκαλία.

Όσον αφορά τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών, μπορεί να παρατίθενται συγκεκριμένες ασκήσεις και δραστηριότητες ή και ένα γενικό πλαίσιο αξιολόγησης των μαθητών, με τα οποία θα επιχειρείται να ελεγχθεί ο βαθμός κατανόησης των διδαχθέντων και ο βαθμός απόκτησης των δεξιοτήτων. Αυτό το είδος αξιολόγησης είναι καλό να περιλαμβάνει έναν πολύ μικρό αριθμό ασκήσεων σωστού-λάθους, πολλαπλών επιλογών, συμπλήρωσης κενών κλπ. και κυρίως ερωτήσεις ανοικτού τύπου που σχετίζονται με θέματα που διδάχτηκαν στο σενάριο, ασκήσεις επίλυσης προβλημάτων και κατασκευής κειμένων.

Όσον αφορά τον τρόπο αξιολόγησης του σεναρίου, μπορεί να δίνονται συγκεκριμένα κριτήρια που θα αφορούν την επίτευξη των στόχων, τη χρήση του λόγου από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, τον βαθμό ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στη διδασκαλία, τον βαθμό των γραμματισμών που καλλιεργούνται με το σενάριο, τον βαθμό σαφήνειας των οδηγιών που δίνονται στο σενάριο κλπ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Όσον αφορά την αξιολόγηση της εφαρμογής του ίδιου του σεναρίου, αυτή μπορεί να γίνεται όταν πρόκειται για παρουσίαση σεναρίου το οποίο εφαρμόστηκε στην τάξη. Στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιούνται κριτήρια, τα οποία αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο.

Στα σενάρια του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας που αφορούν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση συνήθως παραλείπεται το μέρος αυτό όταν πρόκειται για προτεινόμενα σενάρια και όχι για διδαχθέντα, γιατί η μεν αξιολόγηση των μαθητών προτείνεται αμέσως ή εμμέσως στην περιγραφή της λεπτομερούς διαδικασίας, η δε αξιολόγηση του σεναρίου προκύπτει πάλι μέσω της σχέσης των στόχων με τις προτεινόμενες δραστηριότητες.

5.2. Η εκπαιδευτική δραστηριότητα

5.2.1. Ορισμός

Ο όρος *δραστηριότητα* από μόνος του σημαίνει «*σύνολο ενεργειών ατόμου ή ομάδας, που αφορούν ένα συγκεκριμένο τομέα*» (I.N.Σ. 1998, 395). Στην εκπαίδευση και κυρίως στην προσχολική εκπαίδευση χρησιμοποιείται από παλιά με την έννοια μιας πολύ σύντομης ενέργειας ή μιας διαδοχής ενεργειών που στοχεύουν στην πραγμάτωση ενός αποτελέσματος με μαθησιακή αξία. Στο πλαίσιο της διδακτικής πρότασης που είναι γνωστή με τον τίτλο «*Γλωσσική διδασκαλία μέσω δραστηριοτήτων*» (Task-based language learning/αρχικά TBLL) ο όρος *δραστηριότητα* πήρε διάφορους ορισμούς, ορισμένοι από τους οποίους παρατίθενται παρακάτω:

- μια δραστηριότητα ή πράξη που γίνεται ως αποτέλεσμα επεξεργασίας ή κατανόησης της γλώσσας (Richards, Platt and Webber 1985, 289)
- κάθε εργασία που γίνεται μέσα στην τάξη και η οποία εμπλέκει τους μαθητές στην κατανόηση, στον χειρισμό, στην παραγωγή της υπό εκμάθηση γλώσσας (Nunan 1989, 10)

- οποιαδήποτε συστηματική προσπάθεια γλωσσικής διδασκαλίας που έχει ένα συγκεκριμένο αντικείμενο, κατάλληλο περιεχόμενο, συγκεκριμένη διαδικασία και μια σειρά αποτελεσμάτων γι' αυτούς που εκτελούν τη δραστηριότητα (Breen 1987, 23)
- μια δραστηριότητα που επιλέγεται και ερμηνεύεται από τον μαθητή κατά την οποία χρησιμοποιείται η γλώσσα και δίνεται έμφαση στο περιεχόμενο για την επίτευξη ενός στόχου (Bygate, M. and al. (eds). 2001)
- μια δραστηριότητα με την οποία ένα πρόσωπο δραστηριοποιείται για την επίτευξη ενός στόχου με τη χρήση της γλώσσας (Branden K. 2006, 4).

Όλοι οι παραπάνω ορισμοί συντείνουν στο να θεωρήσουν ότι η δραστηριότητα στο πλαίσιο μιας γλωσσικής διδασκαλίας που στηρίζεται σε δραστηριότητες είναι μια μορφή συστηματικής εργασίας που εμπλέκει τους μαθητές σε συγκεκριμένη διαδικασία μάθησης με συγκεκριμένο σκοπό και με έμφαση στο περιεχόμενο της γλώσσας επικοινωνίας.

Στο συγκεκριμένο πλαίσιο της έκθεσης αυτής και προκειμένου να οριοθετηθεί μια διαδοχή διδακτικών ενεργειών με πιο σύντομη διάρκεια από εκείνη του σεναρίου, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, με τον όρο *δραστηριότητα* εννοούμε ένα σχέδιο εργασίας που έχει όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν προηγουμένως, την παράθεση των ορισμών (σκοπός, διαδικασία, έμφαση στο νόημα κλπ.), με μικρότερη όμως διάρκεια από το σενάριο και το οποίο (σχέδιο εργασίας) συνδέεται σε μικρό ή σε μεγαλύτερο βαθμό με στοιχεία που αναφέρονται στο διδακτικό εγχειρίδιο. Η δραστηριότητα λοιπόν συνδέεται με το σχολικό εγχειρίδιο και συντελεί στο να δώσει έναν δυναμικότερο χαρακτήρα στις δραστηριότητες ή τις ασκήσεις που αυτό περιέχει. Από άποψη ουσίας η δραστηριότητα λειτουργεί παιδαγωγικά και μαθησιακά όπως και το σενάριο, αφού και τα δύο έχουν τους ίδιους σκοπούς, ανάλογη αλλά διαφορετική ως προς τη χρονική διάρκεια διαδικασία και χρησιμοποιούν τα ίδια υλικά (ανοιχτά

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

κυρίως και μέρος κλειστών λογισμικών). Σε τελευταία ανάλυση θα μπορούσε να πει κανείς ότι μια δραστηριότητα είναι μέρος ενός σεναρίου και ότι ένα σενάριο μπορεί να περιέχει περισσότερες από μία δραστηριότητες.

5.2.2. Δομή της εκπαιδευτικής δραστηριότητας

Στην ενότητα αυτή προτείνεται και αναλύεται μια ενδεικτική δομή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με αξιοποίηση των ΤΠΕ, όπως έγινε και με την παρουσίαση των εκπαιδευτικών σεναρίων με αξιοποίηση των ΤΠΕ. Και αυτή η προτεινόμενη δομή της δραστηριότητας αποτελεί ένα ενδεικτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούσε να κινηθεί ο εκπαιδευτικός, ώστε να οργανώσει τις διδακτικές του παρεμβάσεις.

Με βάση λοιπόν την εμπειρία από την εφαρμογή σεναρίων και δραστηριοτήτων, η δομή της δραστηριότητας δεν διαφέρει παρά ελάχιστα από τη δομή του σεναρίου, έτσι όπως περιγράφηκε προηγουμένως. Και αυτό είναι επόμενο, γιατί το σενάριο και η δραστηριότητα διέπονται από την ίδια παιδαγωγική λογική και παρόμοια θεωρητική σύλληψη, που είναι η δυναμική προσέγγιση του διδακτικού αντικειμένου, και επιδιώκουν και οι δύο να πετύχουν τους ίδιους σκοπούς, δηλαδή την απόκτηση γνώσεων για τον κόσμο και τη γλώσσα και την κατάκτηση των απαραίτητων γραμματισμών. Γι' αυτό μια ενδεικτική δομή που θα μπορούσε να προταθεί σε γενικές γραμμές για τη δραστηριότητα και η οποία είναι κατάλληλη για τα μαθήματα της μητρικής γλώσσας και της λογοτεχνίας είναι η εξής:

1. Ταυτότητα της δραστηριότητας
2. Στόχοι – σκεπτικό
3. Λεπτομερής παρουσίαση
4. Παρατηρήσεις
5. Βιβλιογραφία

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ρίχνοντας μια γρήγορη ματιά στα μέρη από τα οποία αποτελείται η δομή του σεναρίου και της δραστηριότητας διαπιστώνουμε ότι από τη δραστηριότητα λείπει η *Σύντομη περιγραφή* και το *Φύλλο εργασίας*, ενώ τα άλλα μέρη παραμένουν τα ίδια. Η σύντομη περιγραφή λείπει, γιατί η δραστηριότητα από μόνη της είναι σύντομη, οπότε θα ήταν περιττή η παράθεση και αυτής της περιγραφής. Σε λόγους που έχουν να κάνουν με τον σύντομο χαρακτήρα οφείλεται και η παράλειψη του Φύλλου εργασίας, του οποίου η παράθεση θα διεύρυνε τον χρόνο της διδασκαλίας.

Από τα υπόλοιπα μέρη αυτά που αναφέρονται στην ταυτότητα της δραστηριότητας, οι στόχοι-σκεπτικό, οι παρατηρήσεις και η βιβλιογραφία παραμένουν να έχουν το ίδιο περιεχόμενο με αυτό που δόθηκε στην υποενότητα 5.1.2. με τίτλο *Δομή του εκπαιδευτικού σεναρίου*. Αυτό που διαφέρει κάπως είναι η λεπτομερής παρουσίαση, ένα μέρος της οποίας, επειδή συνδέεται με συγκεκριμένη ενότητα ή άσκηση του σχολικού εγχειριδίου, αποτελεί η παράθεση της συγκεκριμένης ενότητας και η παραγωγή ασκήσεων και προτάσεων, οι οποίες πηγάζουν από την ενότητα αυτή και σχετίζονται με αυτήν.

5.3. Το σενάριο και η δραστηριότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Το *σενάριο* και η *δραστηριότητα*, όπως περιγράφηκαν προηγουμένως, αποτελούν πλαίσια διδασκαλίας της γλώσσας στα οποία χρησιμοποιούνται διάφοροι *πόροι*, όπως είναι το σχολικό εγχειρίδιο, διάφορα κείμενα που κυκλοφορούν στο κοινωνικό περιβάλλον και κείμενα που προέρχονται από τις ΤΠΕ. Για να πετύχουν όμως στη διδασκαλία τα πλαίσια αυτά, θα πρέπει να τηρούνται διάφορες προϋποθέσεις, ένα μέρος των οποίων θεωρούμε ότι υφίστανται στην ελληνική πρωτοβάθμια (προσχολική και σχολική) εκπαίδευση, ενώ λείπουν από

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

τη δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο και Λύκειο) εκπαίδευση. Ορισμένες –και απαραίτητες– από αυτές τις προϋποθέσεις είναι οι εξής:

α) *ικανοποιητικός χρόνος*: ένα σενάριο και μια δραστηριότητα αποτελείται από ένα αρθρωμένο και συνεκτικό σύνολο ενεργειών για την υλοποίηση του οποίου χρειάζεται κάποιος χρόνος, ο οποίος δεν μπορεί να προσδιοριστεί επακριβώς, αλλά καθορίζεται από τη δυναμική που αναπτύσσεται κάθε φορά μέσα στην τάξη και από το ενδιαφέρον που δείχνουν οι μαθητές, ώστε τις περισσότερες φορές να μην είναι αρκετή η ανάπτυξη ενός θέματος σε μια σαρανταπεντάλεπτη διδακτική ώρα και να χρειάζεται περισσότερος χρόνος γι' αυτό. Έτσι ο συνολικός εβδομαδιαίος χρόνος που διατίθεται για το μάθημα της διδασκαλίας της νέας ελληνικής γλώσσας στο Νηπιαγωγείο δεν είναι καθόλου περιορισμένος και ίσως με μία έννοια θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλος ο διδακτικός χρόνος αφιερώνεται στη διδασκαλία της γλώσσας, στο δε Δημοτικό φτάνει κατά μέσο όρο περίπου στις 8-9 διδακτικές ώρες, ενώ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ο χρόνος για το ίδιο το μάθημα περιορίζεται στις 2-3 διδακτικές ώρες. Είναι ευνόητο ότι η εφαρμογή των σεναρίων και των δραστηριοτήτων προσκρούει στη δευτεροβάθμια σε χρονικούς περιορισμούς που για την περίπτωση της πρωτοβάθμιας είναι ελάχιστοι έως μηδαμινοί.

β) *όσο το δυνατόν μεγαλύτερη επαφή των εκπαιδευτικών με τους μαθητές*: ένα σενάριο και μία δραστηριότητα με τα χαρακτηριστικά που δόθηκαν προηγουμένως εκβάλλουν σε μια διδασκαλία εργαστηριακού τρόπου τινά τύπου, όπου εκπαιδευτικός και μαθητές εργάζονται και συνεργάζονται για την επίτευξη ενός σκοπού μέσω μιας διαδικασίας που η ίδια ενέχει προστιθέμενη μαθησιακή αξία. Γι' αυτό σε ενός τέτοιου τύπου μάθημα προϋπόθεση αποτελεί η σχέση που διαμορφώνεται μεταξύ των εμπλεκομένων και κυρίως μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση λόγω του μεγάλου χρόνου που βρίσκεται ένας εκπαιδευτικός με τους μαθητές του αναπτύσσονται αναγκαστικά και σχέσεις συνεργασίας, ακόμη και φιλίας, κατάλληλες για τη διαμόρφωση

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ευνοϊκού κλίματος για τη διεκπεραίωση του εργαστηριακού μαθήματος. Αντίθετα, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ο καθηγητής που διδάσκει το μάθημα της νέας ελληνικής γλώσσας μπορεί να βλέπει τους μαθητές της τάξης του από δύο στη χειρότερη περίπτωση έως δέκα στην καλύτερη περίπτωση διδακτικές ώρες την εβδομάδα, ο δε αριθμός των μαθητών με τους οποίους έρχεται σε επαφή είναι διπλάσιος ή και τριπλάσιος από τον αριθμό των μαθητών με τους οποίους έρχεται σε επαφή ο δάσκαλος του Δημοτικού ή η νηπιαγωγός στο Νηπιαγωγείο. Επόμενο λοιπόν είναι η σχέση που δημιουργείται μεταξύ των εμπλεκόμενων στη δευτεροβάθμια να μην είναι τόσο συνεργατική όσο στην πρωτοβάθμια.

γ) η δημιουργία διαθεματικότητας και διεπιστημονικότητας: Είναι γνωστό, όπως τονίστηκε και προηγουμένως, ότι με το μάθημα της διδασκαλίας της νέας ελληνικής γλώσσας στοχεύουμε, εκτός των άλλων, να δώσουμε και γνώσεις για τον κόσμο, οι οποίες συνδυαζόμενες με τις γνώσεις για τη γλώσσα παρέχουν στους μαθητές τους ανάλογους γραμματισμούς. Οι γνώσεις για τον κόσμο προέρχονται από διάφορα θέματα (περιβάλλον, συγκοινωνίες, χρόνος, κοινωνία, διάστημα κλπ.) και αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας και μελέτης διάφορων επιστημών (φυσική, γεωπονία, αρχιτεκτονική, γλωσσολογία κλπ.). Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αυτή η διαθεματικότητα και διεπιστημονικότητα μπορεί να επιτευχθεί κατά την υλοποίηση ενός σεναρίου ή μιας δραστηριότητας που γίνεται στο πλαίσιο του μαθήματος της διδασκαλίας της νέας ελληνικής, γιατί ο εκπαιδευτικός που διδάσκει το μάθημα της νέας ελληνικής είναι κατά κανόνα ο ίδιος που διδάσκει και τα άλλα μαθήματα που σχετίζονται με άλλες επιστημονικές περιοχές. Για παράδειγμα, ένα σενάριο που έχει σχεδιαστεί για το μάθημα της διδασκαλίας της νέας ελληνικής και έχει ως θέμα τις καταστροφές που προέρχονται από φυσικά φαινόμενα μπορεί να υλοποιηθεί από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό κατά τη διάρκεια των διδακτικών ωρών τόσο του μαθήματος της νέας ελληνικής όσο και της φυσικής, κάτι που δεν είναι εύκολο να γίνει στη

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

δευτεροβάθμια, όπου οι εκπαιδευτικοί έχουν αυστηρά διακριτούς ρόλους όσον αφορά τα γνωστικά αντικείμενα.

γ) *ύπαρξη εργαλείων ΤΠΕ*: η διδασκαλία οποιουδήποτε μαθήματος με τη βοήθεια των ΤΠΕ προϋποθέτει και ανάλογα εργαλεία (Η/Υ, κάμερες, μαγνητόφωνα κλπ.) και ευρυζωνική σύνδεση, για να μπορεί να υλοποιηθεί το μάθημα. Στη ελληνική εκπαίδευση, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, το θέμα των εργαστηρίων Η/Υ και του βαθμού της υλικοτεχνικής υποδομής ποικίλλει από περιοχή σε περιοχή και από σχολείο σε σχολείο. Δεν μπορούμε εδώ να πούμε ότι η κατάσταση είναι καλύτερη στη μια βαθμίδα και χειρότερη στην άλλη. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση θεωρούμε ότι ένας ή δύο υπολογιστές σε κάθε τάξη θα μπορούσαν να λύσουν περιστασιακά το πρόβλημα, ενώ η ύπαρξη εργαστηρίου δεν αποτελεί άμεση επιδίωξη.

δ) *αξιολόγηση των μαθητών συμβατή προς τη διαδικασία των σεναρίων*: Τα σενάρια και οι δραστηριότητες κινούνται σε μια παιδαγωγική λογική που στοχεύει στην απόκτηση ποικίλων γραμματισμών, που ο έλεγχος της κατάκτησής τους από τους μαθητές θα πρέπει να γίνεται με ανάλογο προς τα χαρακτηριστικά τους τρόπο. Αυτό το τελευταίο είναι εφικτό στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση λόγω της παράδοσης που έχει δημιουργηθεί στη βαθμίδα αυτή ως προς την αξιολόγηση. Δεν ισχύει όμως το ίδιο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ιδιαίτερα στο Λύκειο, στο οποίο η παράδοση που έχει δημιουργηθεί λόγω των εισαγωγικών εξετάσεων για το πανεπιστήμιο απαιτεί έλεγχο των ακαδημαϊκών γνώσεων που απέκτησαν οι μαθητές, πράγμα που ακυρώνει κατά κάποιον τρόπο τη λειτουργικότητα των σεναρίων και των δραστηριοτήτων.

Όλα αυτά δείχνουν ότι το σενάριο και η δραστηριότητα ως διδακτικά πλαίσια είναι πιο πρόσφορα για εφαρμογή στην πρωτοβάθμια από ό,τι στη δευτεροβάθμια ελληνική εκπαίδευση.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

6. Παραδείγματα σεναρίου και δραστηριότητας

Στις επόμενες ενότητες ακολουθεί ένα παράδειγμα εκπαιδευτικού σεναρίου και ένα παράδειγμα εκπαιδευτικής δραστηριότητας, όπου φαίνεται ο σχεδιασμός του μαθήματος της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας με την αξιοποίηση των ΤΠΕ. Στα παραδείγματα αυτά, που προέρχονται από αδημοσίευτη συλλογή διδακτικών σεναρίων και δραστηριοτήτων για διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας με τις ΤΠΕ (βλ. Ντίνας 2011) και προσαρμόστηκαν για τις ανάγκες της έκθεσης ακολουθούνται οι θεωρητικές αρχές και η δομή, όπως περιγράφηκαν και αναλύθηκαν στην ενότητα 5.

6.1. Παράδειγμα εκπαιδευτικού σεναρίου για Δ' Τάξη Δημοτικού

6.1.1. Ταυτότητα του σεναρίου

Τίτλος ενότητας: Η γλώσσα/ οι γλώσσες και ο άνθρωπος

Δημιουργός: Κώστας Δ. Ντίνας

Διδακτικό αντικείμενο: Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη: Δ' Δημοτικού, αλλά και σε μεγαλύτερες τάξεις του Δημοτικού

Χρονική διάρκεια: 9-12 διδακτικές ώρες

Προαπαιτούμενες γνώσεις: όχι ιδιαίτερες, παρά μόνο η συνειδητοποίηση ότι η γλώσσα/ γλώσσες που μιλάμε εμείς ή/και οι άλλοι συνάνθρωποι γύρω μας είναι αποτέλεσμα των ιστορικών, κοινωνικών και λοιπών συνθηκών μέσα στις οποίες μεγαλώσαμε.

Ειδικές γνώσεις: Εξοικείωση με βασικές χρήσεις του ηλεκτρονικού υπολογιστή και με το διαδίκτυο για την αναζήτηση και επεξεργασία δεδομένων.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

6.1.2. Σύντομη περιγραφή

Ενασχόληση με το θέμα της γλώσσας μας και των γλωσσών των άλλων με βασικό υλικό που προέρχεται κυρίως από το διαδίκτυο και προσφορά ευκαιριών για παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.

6.1.3. Στόχοι-σκεπτικό

Η γλώσσα είναι βασικό στοιχείο της ζωής κάθε ανθρώπου. Με αυτήν από πολύ νωρίς στη ζωή του γνωρίζει τον κόσμο γύρω του και επικοινωνεί με τους άλλους καλύπτοντας τις επικοινωνιακές αλλά και τις υλικές του ανάγκες. Η γλώσσα αποτελεί και βασικό στοιχείο της εκπαίδευσης, άτυπης στην αρχή μέσα στην οικογένεια, τυπικής και οργανωμένης στη συνέχεια στο σχολείο. Αποτελεί επίσης ουσιαστικό στοιχείο της επιδιωκόμενης τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, καθώς η γλώσσα κάθε μαθητή παίζει κυρίαρχο ρόλο στην αντίληψη που αυτός έχει για τον εαυτό του και τον πολιτισμό του. Επιπλέον, το να μπορεί κάποιος να επικοινωνεί με τους άλλους είναι θεμελιώδες ζήτημα, προκειμένου να τα πηγαίνει καλά μαζί τους.

Το θέμα της γλώσσας (μας) αλλά και των γλωσσών των άλλων ανθρώπων σίγουρα έχει απασχολήσει τους μαθητές της τάξης αυτής αρκετές φορές μέχρι τώρα, καθώς αποτελεί ένα θέμα που έρχεται και ξανάρχεται στα κείμενα των βιβλίων της γλώσσας αλλά και άλλων μαθημάτων. Όλα αυτά επιτρέπουν να στηριχτεί η διδασκαλία σε ήδη αποκτημένες γνώσεις και προβληματισμούς αλλά δίνουν και τη δυνατότητα στους μαθητές να διευρύνουν τις γνώσεις τους συνδέοντας περισσότερο τη/τις γλώσσα/ες με την ανθρώπινη δημιουργία, τη διανθρώπινη επικοινωνία και την επίδρασή της/τους στον άνθρωπο και στον πολιτισμό γενικότερα. Δίνεται επίσης η ευκαιρία και η δυνατότητα να εντάξουν ορισμένες από τις γνώσεις που αποκτούν σε ένα πιο ευρύ πολυπολιτισμικό πλαίσιο, που είναι το ζητούμενο σε μια σύγχρονη πολυγραμματισμική τάξη.

Μέσα από αυτήν τη διεύρυνση και τον προβληματισμό επιδιώκεται να αποκτήσουν οι μαθητές γνώσεις και ευαισθησίες για θέματα που έχουν σχέση με τη γλώσσα και τον άνθρωπο, γνώσεις για τη γλώσσα και δεξιότητες γραμματισμών –και ιδίως των νέων γραμματισμών που πηγάζουν από τις ΤΠΕ.

Ειδικότερα επιχειρείται οι μαθητές:

- όσον αφορά τις γνώσεις για τον κόσμο:
 - να αποκτήσουν γνώσεις για την ποικιλότητα της γλώσσας,
 - να αποκτήσουν γνώσεις για την τεράστια ποικιλία γλωσσών και διαλέκτων/ ιδιωμάτων ανά τον κόσμο και στη χώρα μας,
 - να αλλάξουν (την υποτιμητική συνήθως) στάση απέναντι στις άλλες γλώσσες και τους ομιλητές τους,
 - να αλλάξουν (την υποτιμητική συνήθως) στάση απέναντι στις άλλες διαλέκτους/ ιδιώματα της χώρας μας και τους ομιλητές τους,
 - να συνειδητοποιήσουν ότι η γλώσσα είναι βασικό εργαλείο όχι μόνο επικοινωνίας αλλά και δημιουργίας (κειμένων προορισμένων για πληροφόρηση ή απόλαυση),
 - να μάθουν αλλά και να αποδεχτούν ότι κάθε λαός έχει τη δυνατότητα αλλά και το δικαίωμα να γράφει τη γλώσσα του όπως εκείνος θα επιλέξει (διάφορα αλφάβητα ή άλλα συστήματα γραφής) και να αλλάξει αυτόν τον τρόπο, όταν το αποφασίσει,
 - να εξοικειωθούν (στοιχειωδώς έστω) με την κριτική αντιμετώπιση των γλωσσικών προϊόντων ως αποτελεσμάτων συνειδητών γλωσσικών επιλογών ή αποκλεισμών (κριτικός γραμματισμός) κλπ.

- όσον αφορά τις γνώσεις για τη γλώσσα:
 - να αποκτήσουν νέο λεξιλόγιο και να γνωρίσουν τις σημασίες ορισμένων λέξεων,
 - να αναπτύξουν επιχειρηματολογικό λόγο (προφορικό και γραπτό),

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- να ασκηθούν στην παραγωγή γραπτού πολυτροπικού κειμένου (συνδυασμός λόγου-εικόνας-βίντεο), το οποίο να ανακεφαλαιώνει, να συμπυκνώνει και να σχολιάζει τις πληροφορίες που οι ίδιοι συγκέντρωσαν και επεξεργάστηκαν,
 - να ασκηθούν στη διερευνητική μάθηση και στην ομαδική εργασία,
 - να ασκηθούν στην παρουσίαση του υλικού τους, στην ανταλλαγή απόψεων και στη σύνθεση των σχετικών πληροφοριών, καλλιεργώντας τον προφορικό και τον γραπτό τους λόγο.
- όσον αφορά την καλλιέργεια των γραμματισμών:
- να ασκηθούν στην αναζήτηση μέσω ηλεκτρονικής μηχανής αναζήτησης,
 - να εξοικειωθούν με τη χρήση του φυλλομετρητή για την αλίευση πληροφοριών από το διαδίκτυο και να ασκηθούν στην ικανότητα κριτικής επιλογής των κατάλληλων πληροφοριών,
 - να εξοικειωθούν με τρόπους ακρόασης ηχητικού κομματιού και παρακολούθησης βίντεο,
 - να γνωρίσουν μια διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια,
 - να γνωρίσουν τη χρήση ηλεκτρονικού λεξικού,
 - να γνωρίσουν τη χρήση διαδικτυακού λεξικού,
 - να ασκηθούν στη χρήση ενός επεξεργαστή κειμένου (σύνταξη κειμένου και δημιουργία πίνακα),
 - να ασκηθούν στη διαχείριση αρχείων και φακέλων,
 - να ασκηθούν στη χρήση ενός προγράμματος παρουσίασης με τη δημιουργία προβολής δεδομένων από την αναζήτηση που προηγήθηκε.

6.1.4. Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Αφετηρία:

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Πολύ καλή ευκαιρία αποτελεί το κεφάλαιο 13, που βρίσκεται στο γ' τεύχος του Βιβλίου του Μαθητή της Δ' τάξης Δημοτικού, με τίτλο «Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι». Με αφορμή τον εκ πρώτης όψεως αντιφατικό αυτόν τίτλο κάνουμε μια συζήτηση για το τι είναι εκείνο που κάνει όλους τους ανθρώπους αυτού του πλανήτη να είναι διαφορετικοί αλλά και τόσο ίδιοι μεταξύ τους. Καλή αφόρμηση γι' αυτό μπορεί να αποτελέσει το ενδιαφέρον πολυτροπικό κείμενο [σκίτσο με κολάζ φωτογραφιών (από παιδιά όλου του κόσμου) και πολλά λεκτικά στοιχεία της εισαγωγικής σελίδας του κεφαλαίου (που μπορούν να αποτελέσουν και θεματικούς άξονες του σεναρίου)]:

13

Ενότητα

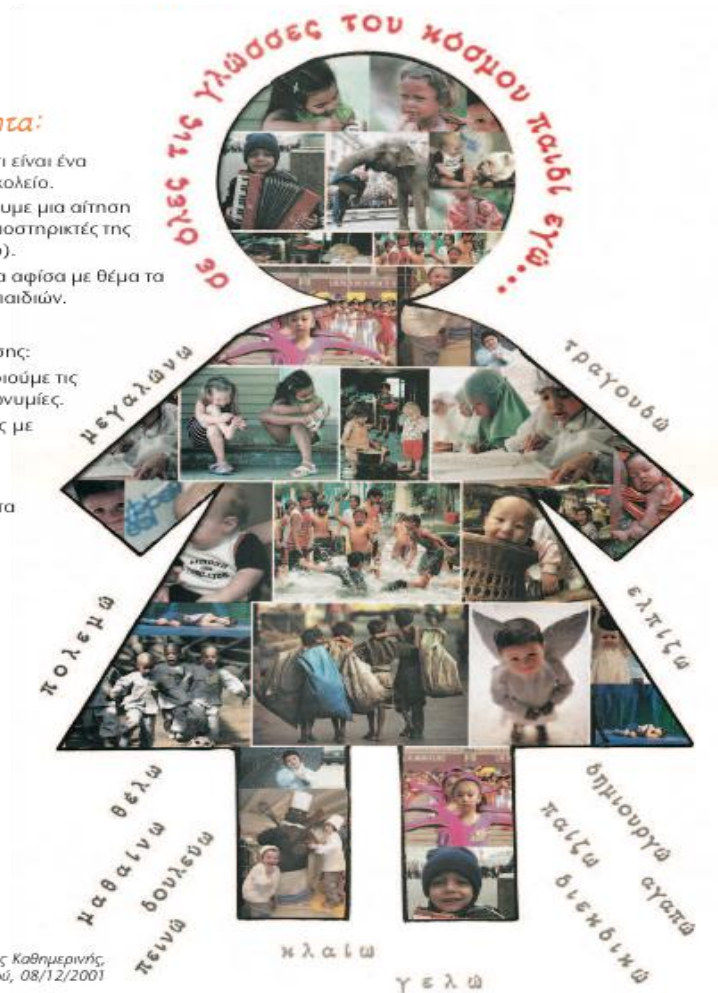
Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίδιοι

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα γνωρίσουμε τι είναι ένα διαπολιτισμικό σχολείο.
- Θα συμπληρώσουμε μια αίτηση για να γίνουμε υποστηρικτές της unicef (γιούνισεφ).
- Θα φτιάξουμε μια αφίσα με θέμα τα δικαιώματα των παιδιών.
- Θα μάθουμε επίσης:
 - ▶ Να χρησιμοποιούμε τις οριστικές αντωνυμίες.
 - ▶ Σύνθετες λέξεις με τη λέξη «γη».
- Θα γνωρίσουμε τα δικαιώματα των παιδιών.

... και όλα αυτά
μαθαίνοντας
πως όλοι είμαστε
τόσο διαφορετικοί
όσο και ίδιοι!

παιδική εφημερίδα της Καθημερινής
Οι Ερευνητές πάνε παντού, 08/12/2001

Πολύ καλό ξεκίνημα για πρόκληση ενδιαφέροντος θα μπορούσε να αποτελέσει η ακρόαση ή –ακόμα καλύτερα– η παρακολούθηση του video με το τραγούδι «We are the World, We are the Children», των Michael Jackson και Lionel Richie, που μπορούμε να δούμε στο You Tube (<<http://www.youtube.com/watch?v=k2W4-0qUdHY>>) και που σίγουρα είναι γνωστό στα περισσότερα παιδιά.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σύνδεση με το Α.Π. και το σχολικό εγχειρίδιο:

Στην ίδια αυτή ενότητα (13η του γ' τ. της Δ' Δημοτικού) στο ποίημα του Χάρη Σακελλαρίου «Όλου του κόσμου τα παιδιά» τονίζεται η ομοιότητα και η διαφορά στη δεύτερη στροφή:

Μες στις μανούλας την αγκαλιά

το γάλα πήρα και τη μιλιά.

Μήπως στο λόγγο και τα πουλιά

γλυκολαλούνε με μια λαλιά;

Αλλά και σε άλλα σημεία του προγράμματος και αυτής αλλά και άλλων τάξεων δόθηκε σποραδικά η ευκαιρία για αναφορά στη γλώσσα και τις διαφορετικές γλώσσες που μιλούν οι διάφορες κοινότητες ανθρώπων.

Άρα λοιπόν η εμπλοκή των μαθητών σε αυτή τη συζήτηση και αναζήτηση είναι σύμφωνη και με τις επιδιώξεις του αναλυτικού προγράμματος, αυτές που σχετίζονται και με τον κλασικό αλλά και με τον νέο και κριτικό γραμματισμό.

Κατανομή του χρόνου

Οι μαθητές στην αρχή του σεναρίου είναι σε ολομέλεια (2-3 διδακτικές ώρες), στη συνέχεια χωρίζονται σε ομάδες. Οι ομάδες εργάζονται χωριστά και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της κάθε έρευνας που τους ανατίθεται (5-6 διδακτικές ώρες). Γενική παρουσίαση και οργάνωση έκθεσης περίπου 3-5 διδακτικές ώρες. Γενικό σύνολο 9-12 διδακτικές ώρες.

Ρόλος του διδάσκοντος

Καθοδηγητικός, συμβουλευτικός για ορισμένες επιλογές και κατευθύνσεις της έρευνας, παρεμβατικός όπου χρειάζεται και υποστηρικτικός όπου διαπιστώνεται δυσκολία των μαθητών να προχωρήσουν μόνοι τους.

Ρόλοι των μαθητών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ο ρόλος των μαθητών είναι διερευνητικός, καθώς εργάζονται ερευνώντας σε ιστοσελίδες του διαδικτύου, συμβουλευτικός και βοηθητικός προς τους συμμαθητές τους, καθώς μέσα από τη συνεργασία και την προσπάθεια αναγωγής των ερευνητικών δεδομένων σε κείμενο και παρουσίαση αναγκάζονται να συμβουλέψουν μέλος ή μέλη της ομάδας τους και να βοηθηθούν. Επιθυμητό είναι κατά τη διάρκεια της διαδικασίας να εναλλάσσονται οι ρόλοι μέσα στην ομάδα.

Εργαλεία-Πηγές

Η/Υ, διαδίκτυο, μηχανές αναζήτησης, διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια, ηλεκτρονικό και διαδικτυακό λεξικό.

Λεπτομερής διαδικασία

Γίνεται μια προκαταρκτική συζήτηση στην ολομέλεια με αφορμή και εστίαση στο σκίτσο-κολάζ της σελίδας 33 του γ' τεύχους της Δ' Δημοτικού. Τα στοιχεία τα οποία μπορούν να προκύψουν μετά και από (καθοδηγημένη ίσως από τον δάσκαλο) συζήτηση είναι μεταξύ πολλών άλλων:

α. πάνω από το κεφάλι του παιδιού του σκίτσου είναι γραμμένο: «σε όλες τις γλώσσες του κόσμου παιδί εγώ...» Με αφορμή αυτό ρωτάμε τα παιδιά αν ξέρουν ότι σε διάφορες χώρες του κόσμου μιλιούνται διαφορετικές γλώσσες, για να εισπράξουμε προφανώς θετική απάντηση. Άλλωστε είναι πολύ πιθανόν κάποιο τέτοιο παιδί (προερχόμενο από άλλη χώρα) να βρίσκεται και στην τάξη μας. Σε περαιτέρω διευκρινιστικές ερωτήσεις διαπιστώνουμε ότι οι γνώσεις για τις διαφορετικές αυτές γλώσσες είναι άτακτες και αταξινόμητες. Υποβάλλουμε, λοιπόν, την ιδέα για διεξοδική αναζήτηση και με τη σύμφωνη γνώμη των παιδιών καθορίζουμε το πρώτο ερευνητέο θέμα του σεναρίου: οι γλώσσες του κόσμου (που λέει και το κείμενο του σκίτσου-κολάζ).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

β. με πολύ λίγη προσπάθεια προκύπτει από τη συζήτηση με τα παιδιά ότι και στο εσωτερικό της (δικής μας) χώρας υπάρχουν πληθυσμοί που μιλούν λίγο ως πολύ διαφορετικά από τους άλλους, π.χ. Κρητικοί, Πόντιοι. Υποβάλλουμε την ιδέα για διεξοδική διερεύνηση αυτής της εσωτερικής γλωσσικής ποικιλίας και με τη σύμφωνη γνώμη των παιδιών καθορίζουμε το δεύτερο ερευνητέο θέμα του σεναρίου: οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα της ελληνικής γλώσσας. Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από το θεατρικό έργο «Βαβυλωνία» (<<http://www.youtube.com/watch?v=L40vb41tmcs&feature=related>> του Δημ. Βυζάντιου μπορεί να βάλει πιο εύκολα από οποιαδήποτε συζήτηση τους μαθητές στο πνεύμα των διαλέκτων και ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας και μπορεί να τους εξάψει την επιθυμία να ασχοληθούν με αυτά. Πολύ βοηθητική μπορεί να είναι και η γραπτή εκδοχή του συγκεκριμένου αποσπάσματος, στις πρώτες πράξεις του θεατρικού κειμένου (<<http://www.mikrosapoplous.gr/extracts/bab/0.html>>).

Το θέμα της γλώσσας και των γλωσσών είναι βεβαίως ανεξάντλητο, σίγουρα κινεί το ενδιαφέρον των μαθητών και μπορούν ασφαλώς να προκύψουν και άλλοι άξονες διερεύνησης του θέματος για τον εμπλουτισμό του σεναρίου. Προτείνεται να ακολουθηθούν εκείνοι από τους άξονες διερεύνησης που θα προκύψουν από τη συζήτηση, οι οποίοι θα προκαλέσουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των μαθητών. Ανάλογα, λοιπόν, με την πορεία της συζήτησης αποφασίζεται η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος της γλωσσικής και διαλεκτικής ποικιλότητας με στόχο την κατά το δυνατόν ολοκληρωμένη παρουσίασή του στο σύνολο της σχολικής κοινότητας με αφορμή, για παράδειγμα, τις εκδηλώσεις για το κλείσιμο της σχολικής χρονιάς. Στις εκδηλώσεις αυτές προτείνεται να εντάξει η τάξη μια έκθεση-εκδήλωση για τις γλώσσες και τις διαλέκτους που μιλούνται στο σχολείο ή/και στην περιοχή της.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ο τρόπος παρουσίασης αποφασίζεται να είναι και συμβατικός (έντυπο, αφίσες, φωτογραφίες) και ηλεκτρονικός (πιθανόν η δημιουργία ενός blog, όπου θα μπορούσαν να ανέβουν κάποια από τα πιο εντυπωσιακά ευρήματα).

Με βάση τα παραπάνω σχηματίζονται τόσες ομάδες όσες οι διαφορετικές γλώσσες που μιλιούνται από συμμαθητές τους (2-3 σίγουρα) και όσες οι διάλεκτοι της ελληνικής γλώσσας που μιλιούνται από συμμαθητές τους ή είναι γνωστό ότι υπάρχουν στην περιοχή τους ή άκουσαν ότι υπάρχουν, επειδή έγιναν και θέμα στα ΜΜΕ (π.χ. τα γκρεκάνικα της Κάτω Ιταλίας).

Οι ομάδες θα ασχοληθούν με την αναζήτηση και σύνθεση πληροφοριών για τους δύο παραπάνω άξονες διερεύνησης του θέματος. Επειδή το θέμα και μετά τον επιμερισμό του εξακολουθεί να είναι ευρύτατο και υπάρχει κίνδυνος να πελαγοδρομήσουν οι μαθητές, ενδείκνυται ο δάσκαλος να ετοιμάσει φύλλα (ενδεικτικής) εργασίας για κάθε ομάδα. Εννοείται ότι, αν οι ομάδες έχουν ιδέες που μπορούν να διευρύνουν ή να εμβαθύνουν την αναζήτηση του μέρους της θεματικής που τους αναλογεί, έχουν τη δυνατότητα και την προτροπή από τον δάσκαλο να το επιχειρήσουν.

Οδηγίες προς όλες τις ομάδες:

- ✓ Εξηγείται στους μαθητές ότι η εργασία θα γίνει κυρίως με βάση τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα (Η/Υ, διαδίκτυο, κλπ.) και ότι η διαδικασία θα διαρκέσει όσο χρόνο χρειαστεί. Ακόμη θα παραστεί ανάγκη να οριστούν ώρες και μέρες συναντήσεων για ανταλλαγή εμπειριών και συζήτηση προβλημάτων και λύσεων (π.χ. ένα δίωρο την εβδομάδα).
- ✓ Συζητείται επίσης ο μαθησιακός σκοπός της όλης διαδικασίας (γνώσεις γύρω από το αντικείμενο με το οποίο θα ασχοληθούν, καλλιέργεια της γλώσσας και δεξιότητες σχετικές με τις ΤΠΕ) και συμφωνείται ο τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων (έκθεση οπτικού και άλλου υλικού, συγγραφή κειμένων, πρόγραμμα παρουσίασης, ανέβασμα του υλικού σε blog).

✓ Ένας συνηθισμένος τρόπος, για να αρχίσει κανείς την ενασχόλησή του με ένα θέμα που δεν κατέχει, είναι να διαβάσει μια εγκυκλοπαίδεια. Εκεί συνήθως βρίσκει συγκεντρωμένες και συμπυκνωμένες πληροφορίες οι οποίες μπορούν να του ανοίξουν δρόμους στην έρευνά του. Ό,τι παλιότερα συνέβαινε με τις τυπωμένες συμβατικές εγκυκλοπαίδειες μπορεί τώρα να γίνεται (και) με τις ηλεκτρονικές διάδοχές τους. Μια τέτοια είναι η ελεύθερης πρόσβασης ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια (<<http://el.wikipedia.org>>), ένα ενδιαφέρον εγχείρημα σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία συν-διαμορφώνεται από τους αναγνώστες της.

✓ Ένα από τα θέματα που συζητάμε καθώς ετοιμαζόμαστε να κάνουμε την πρώτη διερευνητική αναζήτηση είναι το πώς θα διαχειριστούμε το εργαλείο αναζήτησης το οποίο επιλέξαμε, τη Βικιπαίδεια. Όπως και στην περίπτωση της συμβατικής εγκυκλοπαίδειας ή της αναζήτησης σε μια βιβλιοθήκη, μεγάλη σημασία έχει η επιτυχημένη επιλογή της λέξης η οποία θα γίνει η λέξη-κλειδί, για να μας ξεκλειδώσει την πόρτα προς τη γνώση.

6.1.5. Φύλλα εργασίας

1ο Φύλλο Εργασίας (Οι γλώσσες του κόσμου)

Πληκτρολογήστε τη φράση: *αλβανική ή βουλγαρική, ρουμανική, γερμανική κλπ. γλώσσα* σε μια διαδικτυακή μηχανή αναζήτησης (π.χ. *Google*) και αναζητήστε πληροφορίες για τη γλώσσα που επιλέξατε. Ενδεικτικά μπορείτε να αναζητήσετε στοιχεία: για τον αριθμό των ομιλητών της γλώσσας· σε ποια άλλη χώρα μιλιέται εκτός από εκεί όπου είναι εθνική γλώσσα· με ποιες άλλες γλώσσες σχηματίζει ομάδα· η ομάδα αυτή των γλωσσών ανήκει σε άλλη ευρύτερη ομάδα· ποια είναι η καταγωγή αυτής της γλώσσας· τι γνωρίζουμε για την ιστορική της διαδρομή· πώς γράφεται σήμερα η γλώσσα αυτή και πώς (αν γραφόταν αλλιώς) στο παρελθόν· μπορούμε να έχουμε γραπτή μορφή αυτής της γλώσσας ή/και

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

φωνητική της πραγμάτωση; Ένα βοηθητικό εργαλείο για την οπτική ή/και ακουστική μεταφορά από τη μια γλώσσα στην άλλη μπορεί να είναι το Google Μετάφραση (<<http://translate.google.gr>>), όπου μπορούμε να δούμε διαφορετικά αλφάβητα, π.χ. λατινικό, κυριλλικό, αρμενικό κλπ. αλλά και να ακούσουμε τον τρόπο προφοράς των διάφορων γλωσσών.

Οργανώστε τις πιο ενδιαφέρουσες από τις πληροφορίες που βρήκατε και παρουσιάστε τες στην ολομέλεια της τάξης σας (με συμβατικό, π.χ. σε φωτοτυπία, ή ηλεκτρονικό τρόπο, π.χ. σε ένα πρόγραμμα παρουσίασης). Προκειμένου να συντονιστείτε και με τις άλλες ομάδες και να οργανώσετε τη συνολική παρουσίαση των γλωσσών που έχουν επιλεγεί από όλες τις ομάδες, ανεβάστε αυτές τις πληροφορίες στο blog της τάξης σας.

Επισκεφθείτε τη σελίδα *Βικιφθέγματα* (<<http://el.wikiquote.org/>>), μια από τις πολλές «αδελφές» της *Βικιπαίδειας*, όπου μπορείτε να βρείτε είτε αποφθέγματα συγκεκριμένων ανθρώπων που είναι γνωστοί για τη σοφία ή το σημαντικό τους έργο είτε αποφθέγματα λαϊκής σοφίας, όπως είναι οι παροιμίες. Αναζητήστε στις παροιμίες (<<http://el.wikiquote.org/wiki/Κατηγορία:Παροιμίες>>) των *Βικιφθεγμάτων* παροιμίες στη γλώσσα που έχετε επιλέξει και προσπαθήστε να βρείτε αντίστοιχές τους στην ελληνική γλώσσα (<http://el.wikiquote.org/wiki/Κατηγορία:Ελληνικές_παροιμίες>). Επίσης θα διαπιστώσετε ότι υπάρχει και θεματικός κατάλογος (<http://el.wikiquote.org/wiki/Παροιμίες_-_Θεματικός_κατάλογος>) παροιμιών, όπου μπορείτε να βρείτε παροιμίες καταχωρημένες κατά θεματική κατηγορία.

Με βάση τις γνώσεις που έχετε ήδη αποκτήσει από την αναζήτηση στοιχείων για τη γλώσσα που έχετε επιλέξει και με τη βοήθεια ιστοσελίδων με βασικές εκφράσεις στις διάφορες γλώσσες (βλ. για παράδειγμα την ιστοσελίδα *Γλώσσες και Αλφάβητα του Κόσμου*) (<<http://www.glossesweb.com/>>) φτιάξτε μικρούς καθημερινούς διαλόγους και αναπαραστήστε τους σε μικρές «θεατρικές» παραστάσεις. Στη συνέχεια ένα μέλος από κάθε ομάδα/ γλώσσα αναλαμβάνει να

συμμετάσχει σε μια γλωσσική «Βαβυλωνία», όπου ο καθένας θα μιλάει στη γλώσσα του αλλά όλοι οι υπόλοιποι θα καταλαβαίνουν και θα του απαντούν στη δική τους. Έτσι θα κατανοηθεί στην πράξη πώς όλοι είμαστε διαφορετικοί αλλά, τελικώς, όλοι ίδιοι.

2ο Φύλλο Εργασίας (Οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα της ελληνικής)

1. Πληκτρολογήστε τη λέξη: **ελληνική γλώσσα** σε μια διαδικτυακή μηχανή αναζήτησης (π.χ. *Google*)

Πληκτρολογώντας βρίσκουμε στην πρώτη κιάλας θέση τον υπερσύνδεσμο *Ελληνική γλώσσα - Βικιπαίδεια* (http://el.wikipedia.org/wiki/Ελληνική_γλώσσα) και στις πρώτες θέσεις τον υπερσύνδεσμο *Abnet: \ Ο Κόμβος της Ελληνικής Γλώσσας* (<http://abnet.agrino.org/>), όπου πληροφορούμαστε ότι: «Εδώ θα βρείτε μια συλλογή από προδημοσιευμένα άρθρα σχετικά με την ελληνική γλώσσα. Είναι μια συγκεντρωτική προσπάθεια που σκοπεύει στο να αποκτήσει ο αναγνώστης μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα σε θέματα που αφορούν το παρελθόν και το μέλλον της γλωσσικής μας κληρονομιάς, εστιάζοντας ταυτόχρονα, στην κίνηση ιδεών που πραγματοποιείται από τους αρμόδιους φορείς, στο εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας...».

2. Αναζητήστε πληροφορίες για τις διαλέκτους και τα ιδιώματα της νέας ελληνικής γλώσσας. Επιλέξτε τις πιο ενδιαφέρουσες και παρουσιάστε τες στην ολομέλεια της τάξης σας.

Στη *Βικιπαίδεια* βλ. «[Κατάλογο γλωσσών και διαλέκτων της Ελλάδας](http://el.wikipedia.org/wiki/Κατάλογος_γλωσσών_και_διαλέκτων_της_Ελλάδας)» (<http://el.wikipedia.org/wiki/Κατάλογος_γλωσσών_και_διαλέκτων_της_Ελλάδας>).

Στο *Abnet: \ Ο Κόμβος της Ελληνικής Γλώσσας*, βλ. «[διάλεκτοι στο χρόνο](http://abnet.agrino.org/htmls/D000.htm)» (<<http://abnet.agrino.org/htmls/D000.htm>>).

3. Εντοπίστε τις διαλέκτους και τα ιδιώματα που μιλιούνται στην περιοχή σας και δείτε πώς κατατάσσονται σε ομοειδείς κατηγορίες. Επιλέξτε τις πιο ενδιαφέρουσες πληροφορίες και παρουσιάστε τες στην ολομέλεια της τάξης σας.

Στη *Βικιπαίδεια* βλ. «[Κατάλογο γλωσσών και διαλέκτων της Ελλάδας](http://el.wikipedia.org/wiki/Κατάλογος_γλωσσών_και_διαλέκτων_της_Ελλάδας)» (<http://el.wikipedia.org/wiki/Κατάλογος_γλωσσών_και_διαλέκτων_της_Ελλάδας>).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Στον *Abnet*: \ Ο Κόμβος της Ελληνικής Γλώσσας, βλ. «διάλεκτοι στο χρόνο» (<<http://abnet.agrino.org/htmls/D000.htm>>). Στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα βλ. «Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι» (http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_a_1_1/index.html).

4. Εντοπίστε διαλεκτικό/ιδιωματικό υλικό από τις διαλέκτους και τα ιδιώματα που μιλιούνται στην περιοχή σας.

Πληκτρολογώντας τη λέξη **ιδίωμα** ή **διάλεκτος** συνοδευόμενη από τον αντίστοιχο επιθετικό προσδιορισμό, π.χ. *κρητικό, σαμιώτικο, ποντιακό, κοζανίτικο* βρίσκουμε αλλού περισσότερες και αλλού πιο συνοπτικές πληροφορίες και γλωσσικό υλικό, έντυπο ή και ηχητικό.

5. Με βάση τις γνώσεις που έχετε ήδη αποκτήσει από την αναζήτηση στοιχείων για τη διάλεκτο που έχετε επιλέξει και με τη βοήθεια ιστοσελίδων με βασικές εκφράσεις στις διάφορες διαλέκτους που μιλιούνται στην περιοχή σας φτιάξτε μικρούς καθημερινούς διαλόγους και αναπαραστήστε τους σε μικρές «θεατρικές» παραστάσεις. Στη συνέχεια ένα μέλος από κάθε ομάδα/γλώσσα αναλαμβάνει να συμμετάσχει σε μια διαλεκτική «Βαβυλωνία», όπου ο καθένας θα μιλάει στη διάλεκτό του αλλά όλοι οι υπόλοιποι θα καταλαβαίνουν και θα του απαντούν στη δική τους. Έτσι θα κατανοηθεί στην πράξη πώς και στην ίδια μας τη χώρα όλοι είμαστε διαφορετικοί αλλά, τελικώς, όλοι ίδιοι.

6.1.6. Παρατηρήσεις

Κατά τη διάρκεια της εργασίας σε ομάδες ο διδάσκων είναι καλό να κινείται ανάμεσα στις ομάδες και να δίνει συμβουλές

Οι μαθητές της Δ' Δημοτικού δεν είναι εξοικειωμένοι με ομαδικές εργασίες. Γι' αυτό στις αρχές μπορεί να δημιουργηθούν ορισμένα προβλήματα συνεργασίας, τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπίσει και να λύσει ο διδάσκων.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Θα πρέπει να δοθεί μεγάλη έμφαση στους νέους γραμματισμούς που πρέπει να αποκτήσουν τα παιδιά και λιγότερο στα αποτελέσματα που θα προκύψουν από την επιλογή των ζητούμενων στοιχείων.

Εννοείται ότι θα δοθεί μεγαλύτερη έμφαση και μεγαλύτερη επιμονή σε γραμματισμούς με τους οποίους επιχειρείται να αποκτήσουν για πρώτη φορά.

Επειδή οι μαθητές της Δ' Δημοτικού είναι προφανώς λίγο εξοικειωμένοι με τον Η/Υ και την αναζήτηση στο διαδίκτυο, αναμένεται να συμμετάσχουν με θέρμη στην όλη διαδικασία.

Στο 2^ο φύλλο εργασίας (Οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα της ελληνικής) απαιτείται περισσότερο ενεργή εμπλοκή του εκπαιδευτικού, όπου διαπιστώνει ότι οι μαθητές δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν κάποιους επιστημονικούς όρους και διατυπώσεις.

6.1.7. Βιβλιογραφία

Tiedt, P. & Tiedt, I. 2006. *Πολυπολιτισμική Διδασκαλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

6.2. Παράδειγμα δραστηριότητας για ΣΤ' Τάξη Δημοτικού

6.2.1. Ταυτότητα της δραστηριότητας

Τίτλος ενότητας: Διατροφή

Δημιουργός: Κώστας Δ. Ντίνας

Διδακτικό αντικείμενο: Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη: ΣΤ' Δημοτικού, Τεύχος 1, 4η Ενότητα: Διατροφή, σελ. 47-70

Χρονική διάρκεια: 2-3 διδακτικές ώρες με διακοπές

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

6.2.2. Στόχοι-σκεπτικό

Οι δραστηριότητες και οι ασκήσεις στοχεύουν στη γνωριμία με ορισμένες πτυχές της πραγματικότητας και του κόσμου, με την καλλιέργεια του προφορικού και του γραπτού λόγου, καθώς και με την εξοικείωση με ορισμένες πτυχές των νέων γραμματισμών που εκπορεύονται από τη χρήση των ΤΠΕ.

Ειδικότερα επιχειρείται οι μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις για τον κόσμο, τη γλώσσα και να καλλιεργήσουν γραμματισμούς:

- όσον αφορά τις γνώσεις για τον κόσμο:
 - για τη χρήση του (κατευθυντικού) λόγου σε κείμενα οδηγιών (συνταγές μαγειρικής/ ζαχαροπλαστικής, συναρμολόγηση ΗΥ, κατασκευή χαρταετού, σύνταξη βιογραφικού σημειώματος),
 - επαφή με ιστοσελίδες που αφορούν τη μαγειρική/ζαχαροπλαστική,
 - διατροφικές συνήθειες διαφόρων χωρών και τόπων,
 - συσχέτιση της διατροφής με τον πολιτισμό και την ιστορία.

- όσον αφορά τις γνώσεις για τη γλώσσα:
 - να αποκτήσουν νέο λεξιλόγιο,
 - να καλλιεργήσουν τον προφορικό και τον γραπτό τους λόγο,
 - να συνηθίσουν να επιλέγουν ανάμεσα στα κείμενα τα πιο σημαντικά σημεία τους,
 - να ασκηθούν στην πύκνωση του λόγου,
 - να αναπτύξουν επιχειρηματολογικό λόγο (προφορικό και γραπτό),
 - να εξοικειωθούν με την παραγωγή πολυτροπικών κειμένων (συνδυασμός λόγου-εικόνας).

- όσον αφορά την καλλιέργεια των γραμματισμών:
 - να ασκηθούν στην αναζήτηση μέσω ηλεκτρονικής μηχανής αναζήτησης,

- ο να χρησιμοποιήσουν πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου,
- ο να χρησιμοποιήσουν πρόγραμμα παρουσίασης,
- ο να γνωρίσουν τη χρήση διαδικτυακής εγκυκλοπαίδειας.

6.2.3. Λεπτομερής παρουσίαση

Ι. Μετά ή κατά τη διάρκεια των ασκήσεων της σελ. 49

Ενότητα 4
Διατροφή

2. Ο διπλανός σας θέλει να μαγειρέψει το φαγητό που σας προτείναμε, αλλά δεν έχει καταλάβει καλά τι πρέπει να κάνει. Εσείς του εξηγείτε και του περιγράφετε τη συνταγή όσο το δυνατό καλύτερα.

Δεν ξεχνάτε να του πείτε:

- ➡ ποια είναι τα απαραίτητα υλικά για τη συνταγή και
- ➡ ποια είναι η διαδικασία μαγειρέματος βήμα προς βήμα

Προσέξτε να του δώσετε σαφείς οδηγίες για να μην τα κάνει «σαλάτα»!

 Στη συνταγή τα ρήματα που δίνουν οδηγίες βρίσκονται σε έγκλιση **οριστική**. Εδώ η οριστική χρησιμοποιείται για να δείξει μια ενέργεια η οποία επαναλαμβάνεται με τον ίδιο τρόπο κάθε φορά. Θυμηθείτε, ακόμη, ότι χρησιμοποιούμε οριστική όταν μιλάμε για κάτι βέβαιο και πραγματικό.
Για παράδειγμα: *Το απόγευμα θα μαγειρέψω. Ο ήλιος λάμπει. Χτες έπαιξα μπάλα.*

3. Τα ξαδέφια σας ετοιμάζουν ένα τραπέζι-έκπληξη. Υπαγορέψτε τους τις οδηγίες της συνταγής σε δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο και προστακτική αορίστου: *Σε μια κατσαρόλα βάλτε τον κιμά...*

4. Σε ένα πάρτι, αποφασίζετε με τους φίλους σας να φτιάξετε την παρακάτω νοστιμιά. Εσείς αναλαμβάνετε να τους καθοδηγήσετε. Ξαναγράψτε το κείμενο χρησιμοποιώντας υποτακτική αορίστου: *Πρέπει πρώτα να χρησιμοποιήσουμε ένα πιάτο και μετά...*

Ρολόι για φάγωμα

Ξέφυγε από τα συνηθισμένα και ζήνησέ τους όλους με ένα ρολόι που... τρώγεται! Χρησιμοποίησε ένα πιάτο για βάση του ρολογιού σου. Κόψε, με φορμάκια της κουζίνας σε διάφορα σχήματα, ψωμί του τوست, τυρί, ζαμπόν –ακόμη και ομελέτα– και χρησιμοποίησέ τα ως αριθμούς του ρολογιού. Κόψε καρτό για δείκτες και ρύθμισέ τους στην ώρα που θέλεις.
Έτοιμο να καταπλήξει όσους βρεθούν στην κουζίνα σου!

περιοδικό *Kid's fun*, τεύχος 4, Νοέμβ. 2001

 49

1. Χωρίζονται οι μαθητές σε τέσσερις ομάδες. Η πρώτη επισκέπτεται την ιστοσελίδα <http://www.sintages.gr/recipe.php?recipeid=230>, η δεύτερη την ιστοσελίδα http://greekcook.gr/syntages/eykolo_glyko_psygeiou, η τρίτη την

ιστοσελίδα <http://www.myself.gr/Article/recipes-Easter-food/77-3691.html>

και η τέταρτη την ιστοσελίδα <http://greekcook.gr/syntages/genista>.

Ενημερώνονται ότι όλες αυτές οι ιστοσελίδες αφορούν μαγειρική/ζαχαροπλαστική.

2. Ζητείται από τις ομάδες να εντοπίσουν και να καταγράψουν τον τρόπο με τον οποίο δίνονται οι εντολές παρασκευής των φαγητών/γλυκών.

3. Οι ομάδες ανακοινώνουν τα κωδικοποιημένα ευρήματά τους και γίνεται συζήτηση –με αναφορά και στη θεωρία του βιβλίου τους (σελ. 49, μεταξύ της 2ης και της 3ης άσκησης)– για τους τρόπους εκφοράς του κατευθυντικού λόγου.

4. Οι τρόποι καταγράφονται στον πίνακα.

5. Ζητείται από τους μαθητές να συζητήσουν τους τρόπους εκφοράς του κατευθυντικού λόγου και να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές.

6. Ζητείται από την πρώτη ομάδα να επιχειρήσει μία σύνθεση των διαφόρων τύπων εκφοράς του κατευθυντικού λόγου με τα χαρακτηριστικά του καθενός, όπως προέκυψαν από τη συζήτηση, και να την αναρτήσει στον πίνακα.

7. Ζητείται κατά τον ίδιο χρόνο από τις άλλες τρεις ομάδες να επισκεφτούν μία ιστοσελίδα κατασκευής χαρταετού (<<http://www.logia.gr/quote/άγνωστος/χαρταετός-οδηγίες-κατασκευής>>), μία ιστοσελίδα συναρμολόγησης υπολογιστή (<<http://www.pcsteps.gr/tutorials/windows/359-sinarmologisi-ipologisti>>) και μία ιστοσελίδα σύνταξης βιογραφικού σημειώματος (<<http://www.cso.auth.gr/greek/CVitae.gr.htm>>). Τους προτρέπουμε να ελέγξουν αν υπάρχει κάτι διαφορετικό από ό,τι έχουν μέχρι τώρα επισημάνει, προκειμένου να το ενσωματώσουν στην κωδικοποίηση που κάνει η πρώτη ομάδα.

8. Αφού διαπιστώσουν ότι η νέα αναζήτηση δεν τους δίνει κάτι διαφορετικό, επικυρώνουν όλες οι ομάδες την κωδικοποίηση των τρόπων του κατευθυντικού

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

λόγου που έκανε η πρώτη ομάδα και αναρτούν τον πίνακα που συντάσσουν όπου εκείνοι αποφασίζουν μέσα στην τάξη.

II. Με αφορμή τα κείμενα και τις ασκήσεις των σελ. 50-51

Λέξεις... φράσεις... κείμενα
ΓΛΩΣΣΑ

Παραδοσιακές γεύσεις

Τρώγοντας απολαμβάνουν καλύτερα τη συντροφιά Έλληνες και Τούρκοι. Υπάρχουν μάλιστα τόσα κοινά έθιμα και συνήθειες που εύκολα καταλαβαίνει κανείς πόσο κοντά είναι οι δύο λαοί. Για παράδειγμα, την Πρωτομαγιά στην Ελλάδα και στην Τουρκία οι άνθρωποι πηγαίνουν στην εξοχή, **ώστε να γιορτάσουν την άνοιξη με γλέντια στους αγρούς**. Στα παράλια της Τουρκίας και την Κρήτη, τη μέρα αυτή, βράζουν φρέσκα βότανα για να αποκτήσουν δύναμη και να προστατεύονται από τα μάγια. Εξάλλου, πολλοί από τους κοινούς μεζέδες δεν είναι μαγειρεμένοι. Τα τουρσιά ή τα παστά ψάρια συντηρούνται από τους δύο λαούς με τον ίδιο τρόπο, μέσα σε ξίδι, αλάτι, άρμη ή λάδι, με αποτέλεσμα να μπορούν να τα τοιμολογήσουν ακόμα και με το χέρι.

Μ. Λαμπράκη – Ε. Ακιν, *Ελλάδα, Τουρκία στο ίδιο τραπέζι*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002

Η πρόταση «**ώστε να γιορτάσουν την άνοιξη με γλέντια στους αγρούς**» είναι μια **εξαρτημένη αποτελεσματική / συμπερασματική πρόταση** διότι φανερώνει ποιο είναι το αποτέλεσμα της πρότασης που προηγείται. Οι προτάσεις αυτές εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους **ώστε, που ή με φράσεις (ώστε να, που να, με αποτέλεσμα να)**.

5. α. Βρείτε στο κείμενο άλλες αποτελεσματικές προτάσεις.

β. Συμπληρώστε με αποτελεσματικές προτάσεις τις παρακάτω φράσεις:

- Είναι τόσο λικουδής,
- Έτρωγε τόσο λίγο,
- Το γιορτινό τραπέζι είχε τόσο επιτυχία,
- Μαγειρεύει τόσο νόστιμα,

6. Στον παρακάτω διάλογο, οι δυο φίλοι, ο σερβιτόρος και ο πελάτης έκαναν αρκετά λάθη στην προστακτική μερικών σύνθετων ρημάτων. Μπορείτε να τα βρείτε και να τα διορθώσετε;

Θυμηθείτε:

Αύξηση παίρνει μόνο η οριστική. Για παράδειγμα, λέμε **έφερε ένα φίλο του μαζί**.

Στην προστακτική, δε λέμε ποτέ **έφερε μου έναν καφέ**. Λέμε **φέρε μου έναν καφέ**.

Προσέξτε και τα παραδείγματα που ακολουθούν:

- Ο δάσκαλος μας **ανέλυσε** το μάθημα ⇒ γ' ενικό, οριστική αορίστου
- **Ανάλυσε** τι ακριβώς θέλεις ⇒ β' ενικό, προστακτική αορίστου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ενότητα 4 Διατροφή

Γάρος, το κέτσαπ των αρχαίων

Ο κοινός πολίτης της αρχαιότητας τρεφόταν με κυλό από δημητριακά ή όσπρια, πίτα άζυμου ψωμιού και λαχανικά. Για να δώσουν γεύση στη μονότονη αυτή διαίτα, πρόσθεταν στα φαγητά μια σάλτσα την οποία ονόμαζαν «γάρο» και τη χρησιμοποιούσαν όπως εμείς σήμερα το κέτσαπ.

Ο «γάρος» φτιαχνόταν από μικρά ψάρια ή από κολιούς και εντόσθια ψαριών, τα οποία ανακάτευαν με μπόλικο αλάτι, κρασί, ξίδι και μαϊντανό και τα άφηναν στον ήλιο 2-3 μήνες να ζυμωθούν και να γίνουν μια παχύρρευστη μάζα. Αυτό το καθόλου εύοσμο κατασκεύασμα το πρόσθεταν παντού, όχι μόνο στην αρχαιότητα αλλά και μετέπειτα, ως και τους Βυζαντινούς χρόνους.

Πολλοί πιστεύουν ότι η γεύση της σάλτσας αυτής θα πρέπει να έμοιαζε με σάλτσες που χρησιμοποιούνται σήμερα στην κινέζικη και άλλες κουζίνες της Άπω Ανατολής. Άλλοι, πάλι, λένε ότι, αν λιώσουμε στο μπλέντερ παστή σαρδέλα και την ανακατέψουμε με ξίδι, μυρωδικά και λίγο λάδι, θα έχουμε μια πολύ καλή απομίμηση του «γάρου».

Αγλαΐα Κρεμέζη, Συνταγές και ιστορίες για μάγειρες με ανησυχίες, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2004 (διδασκευή)

Λέξεις... φράσεις... κείμενα
Γλώσσα

7. Ο «γάρος» ήταν μια... αρχαία νοστιμιά. Τι άλλο έτρωγαν στην αρχαιότητα; Πού και πώς οργάνωναν τα γεύματά τους; Μπορείτε να βρείτε πληροφορίες και να τις παρουσιάσετε στην τάξη;

- Χωριστείτε σε ομάδες και διαλέξτε ένα θέμα.
- Αναζητήστε πληροφορίες σε βιβλία, εγκυκλοπαίδειες ή στο διαδίκτυο.
- Για να φτάσει ο χρόνος, πρέπει να κάνετε μια **περίληψη** των πληροφοριών που βρήκατε. Δώστε τίτλο στο κείμενό σας και γράψτε μόνο τα κύρια σημεία των κειμένων που διαβάσατε.
- Μπορείτε να συνοδεύσετε το κείμενο με σχετικές εικόνες.
Τώρα είστε έτοιμοι για την παρουσίαση!

8. Βρήκατε στην κουζίνα ένα παλιό τετράδιο, όπου η γιαγιά έγραφε τις συνταγές της. Τα χρόνια έχουν περάσει και έχουν σβηστεί πολλά γράμματα. Μπορείτε να τα συμπληρώσετε;

Φασολάκια βραστά

1/2 κιλό φασολάκια

2 κόκκινες πιπεριές

1/4 κούπας λάδι

2 κουταλιές ξίδι

λίγη ζάχαρη

1 σκελίδα ακόρδο τριμμένο

αλάτι πιπέρι

Καθαρ...στε και πλ...ντε τα φασολάκια. Βάλτε τα σε κατσαρόλα μέσα σε νερό που βράζει και βράστ... τα για 15', να μαλακ...σουν, χωρίς να παραβράσουν. Στραγγ...στε τα καλά, βάλτε τα σε πιατέλα και στολ...στε τα με τις πιπεριές. Σε ένα βαζάκι που κλ...νει καλά, βάλτε τα υλικά της σάλτσας, χτυπ...στε τα ν' ανακατε...τούν καλά και περιχ...στε τη σαλάτα, λίγο πριν τη σερβ...ρετ... Αν οι πιπεριές είναι διατηρημένες σε βάζο, στραγγ...στ...τες και χρ...σιμοπ...ήστε τες όπως είναι. Αν είναι φρέσκοιες, ψ...στε ή βράστε τες πρώτα και ξεφλουδ...στε τες.

Ελληνική κουζίνα – μαγειρική, εκδ. Β. Αλεξιάδου, Αθήνα, 2003

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με αφορμή το πρώτο κείμενο, το οποίο κάνει λόγο για τις κοινές διατροφικές συνήθειες Ελλήνων και Τούρκων, γίνεται μια συζήτηση για τις «εθνικές» τέτοιου είδους συνήθειες, οι οποίες χαρακτηρίζουν κάθε λαό, και προκύπτει η ανάγκη διερεύνησης των διατροφικών συνηθειών διαφόρων λαών, των οποίων είναι γνωστή η «κουζίνα» ή υπάρχουν εκπρόσωποι της στην τάξη. Έτσι δημιουργούνται τόσες ομάδες όσες και οι διατροφικές συνήθειες/δίαιτες λαών αποφασισθεί να μελετηθούν. Μελετώνται και εθνικές διατροφές/κουζίνες, π.χ. ελληνική, ιταλική, κινεζική ([\(<http://www.greekmasa.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=3004&Itemid=91>](http://www.greekmasa.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=3004&Itemid=91)), αλλά και ευρύτερων γεωγραφικών ενοτήτων, π.χ. μεσογειακή ([\(<http://el.wikipedia.org/wiki/Μεσογειακή_διατροφή>](http://el.wikipedia.org/wiki/Μεσογειακή_διατροφή)).

Από τη συζήτηση προκύπτει ότι και κάθε τοπική κοινωνία έχει τα δικά της ιδιαίτερα γνωρίσματα όσον αφορά τις διατροφικές επιλογές και συνήθειες. Έτσι σχηματίζονται ομάδες οι οποίες μελετούν κάποιες γνωστές «τοπικές» κουζίνες, π.χ. την κρητική ([\(<http://www.rethimno.gr/el/pages/cretan-food.php?sub=food>](http://www.rethimno.gr/el/pages/cretan-food.php?sub=food)), ή κουζίνες περιοχών των οποίων υπάρχουν εκπρόσωποι στην τάξη.

Με αφορμή το κείμενο για τον «γάρο», το κέτσαπ των αρχαίων, αποφασίζεται η αναζήτηση στοιχείων που αφορούν την αρχαία ελληνική διατροφή (http://el.wikipedia.org/wiki/Διατροφή_στην_αρχαία_Ελλάδα).

Μια άλλη διάσταση που μπορεί να προκύψει και από τη συζήτηση είναι ότι κάθε τόπος έχει και ένα φαγητό-σήμα κατατεθέν για κάθε σημαντική γιορτή του χρόνου. Αποφασίζεται, λοιπόν, να συγκεντρωθούν όσο γίνεται περισσότερα τέτοια φαγητά από τις μητέρες και τις γιαγιάδες –κυρίως– των μαθητών της τάξης.

Η διατροφή ακόμα σχετίζεται και με την υγεία, μια άλλη σημαντική διάσταση της διατροφής που μπορεί να μελετηθεί.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι το φαγητό σχετίζεται –εκτός από την καθημερινότητά μας– με πολλά άλλα στοιχεία της ιστορίας και του πολιτισμού στον οποίο ανήκουμε και τον οποίο μέσα και από τη μελέτη των ιδιαίτερων διατροφικών συνηθειών μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα. Για τον λόγο αυτό όλα αυτά τα στοιχεία που θα έχουν συγκεντρωθεί από τις διάφορες ομάδες μπορούν να παρουσιαστούν στην ολομέλεια της τάξης. Η παρουσίαση θα πρέπει να είναι συνοπτική, να δίνει τα βασικά στοιχεία κάθε παρουσιαζόμενου θέματος (άσκηση στην επιλογή των σημαντικών σημείων ενός κειμένου και πύκνωση του λόγου) και θα πρέπει να επιδιωχθεί η όσο το δυνατόν εποπτικότερη παρουσίαση των δεδομένων (πολυτροπικό κείμενο σε πρόγραμμα παρουσίασης με πλούσιο εποπτικό υλικό).

6.2.4. Παρατηρήσεις

Οι δραστηριότητες που αναφέρονται παραπάνω εμπλουτίζουν το μάθημα με στοιχεία που περιέχονται σε πόρους που προέρχονται και από τις ΤΠΕ, χωρίς να ξεφεύγουν από τη λογική και τη σειρά που έχει το σχολικό εγχειρίδιο.

Η χρονική έκταση και η εμβάθυνση των δραστηριοτήτων εξαρτάται από την εμπλοκή των μαθητών στη διαδικασία. Ο αριθμός των δραστηριοτήτων που θα πραγματοποιηθούν εξαρτάται από τον διαθέσιμο διδακτικό χρόνο. Γι' αυτό ο διδάσκων μπορεί να επιλέξει όποια (ή όποιες) δραστηριότητα θεωρεί περισσότερο χρήσιμη για τους μαθητές της τάξης του.

Αν υπάρχει διαδραστικός πίνακας στην τάξη, οι προτεινόμενες δραστηριότητες είναι καλό να γίνουν στην ολομέλεια με τη συμμετοχή κάποιου μαθητή.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΠΗΓΕΣ

I. Προγράμματα Σπουδών

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο. 2003. ΦΕΚ 303B/13-3-2003, 3745-3777.

Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας, της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στην υποχρεωτική εκπαίδευση. 2011, 1-222. <<http://digitalschool.minedu.gov.gr>>, (τελευταία πρόσβαση: 1/2/2012)

Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στο Δημοτικό Σχολείο. 2011, 1-146. <<http://digitalschool.minedu.gov.gr>>, (τελευταία πρόσβαση: 1/2/2012)

II. Σχολικά εγχειρίδια νέας ελληνικής γλώσσας

A' Δημοτικού

ΚΑΡΑΤΖΟΛΑ Ε. κ.ά. 2006. Γλώσσα A' Δημοτικού. Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες. Βιβλίο Μαθητή. 2 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΚΑΡΑΤΖΟΛΑ Ε. κ.ά. 2006. Γλώσσα A' Δημοτικού. Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες. Βιβλίο Δασκάλου-Μεθοδολογικές Οδηγίες. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΚΑΡΑΤΖΟΛΑ Ε. κ.ά. 2006. Γλώσσα A' Δημοτικού. Γράμματα, Λέξεις, Ιστορίες. Τετράδιο Εργασιών. 2 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

B' Δημοτικού

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ, Ζ. κ. ά. 2007. Γλώσσα B' Δημοτικού. Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας. Βιβλίο Μαθητή. 3 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ, Ζ. κ. ά. 2007. Γλώσσα B' Δημοτικού. Ταξίδι στον κόσμο της γλώσσας. Βιβλίο Δασκάλου-Μεθοδολογικές οδηγίες. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ, Ζ. κ. ά. 2007. Γλώσσα B' Δημοτικού. Ταξίδι στον κόσμο της

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

γλώσσας. Τετράδιο εργασιών. 2 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Γ' Δημοτικού

ΙΝΤΖΙΔΗΣ, ΕΥ. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Γ' Δημοτικού. Τα απίθανα μολύβια.* Βιβλίο Μαθητή. 3 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΙΝΤΖΙΔΗΣ, ΕΥ. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Γ' Δημοτικού. Τα απίθανα μολύβια.* Βιβλίο Δασκάλου-Μεθοδολογικές Οδηγίες. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΙΝΤΖΙΔΗΣ, ΕΥ. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Γ' Δημοτικού. Τα απίθανα μολύβια.* Τετράδιο Εργασιών. 2 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Δ' Δημοτικού

ΔΙΑΚΟΓΙΩΡΓΗ, ΚΛ. κ.ά. 2007. *Γλώσσα Δ' Δημοτικού. Πετώντας με τις λέξεις.* Βιβλίο Μαθητή. 3 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΔΙΑΚΟΓΙΩΡΓΗ, ΚΛ. κ.ά. 2007. *Γλώσσα Δ' Δημοτικού. Πετώντας με τις λέξεις.* Βιβλίο Δασκάλου. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΔΙΑΚΟΓΙΩΡΓΗ, ΚΛ. κ.ά. 2007. *Γλώσσα Δ' Δημοτικού. Πετώντας με τις λέξεις.* Τετράδιο Εργασιών. 2 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Ε' Δημοτικού

ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, Α. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Ε' Δημοτικού. Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι.* Βιβλίο Μαθητή. 3 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, Α. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Ε' Δημοτικού. Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι.* Βιβλίο Δασκάλου. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, Α. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Ε' Δημοτικού. Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι.* Τετράδιο Εργασιών. 2 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Στ' Δημοτικού

ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, Α. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Στ' Δημοτικού. Λέξεις... Φράσεις...Κείμενα.*

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Βιβλίο Μαθητή. 3 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, Α. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Στ' Δημοτικού. Λέξεις...Φράσεις... Κείμενα.*

Βιβλίο Δασκάλου-Μεθοδολογικές Οδηγίες. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, Α. κ.ά. 2006. *Γλώσσα Στ' Δημοτικού. Λέξεις...Φράσεις... Κείμενα.*

Τετράδιο Εργασιών. 2 τεύχη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

III. Σχολικά εγχειρίδια λογοτεχνίας

A'-B' Δημοτικού

ΤΣΙΛΙΜΕΝΗ, Τ. κ.ά. 2006. *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α' & Β' Δημοτικού.*

Το δελφίνι. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΤΣΙΛΙΜΕΝΗ, Τ. κ.ά. 2006. *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α' & Β' Δημοτικού.*

Το δελφίνι. Βιβλίο Δασκάλου-Μεθοδολογικές Οδηγίες. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Γ'-Δ' Δημοτικού

ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ, Α. κ.ά. 2006. *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Γ' &*

Δ' Δημοτικού. Στο σχολείο του κόσμου. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ, Α. κ.ά. 2006. *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Γ' & Δ'*

Δημοτικού. Στο σχολείο του κόσμου. Βιβλίο Δασκάλου-Μεθοδολογικές Οδηγίες.

Αθήνα: ΟΕΔΒ

Ε'-Στ' Δημοτικού

ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ, Α. κ.ά. 2001. *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε' &*

ΣΤ' Δημοτικού. Με λογισμό και μ' όνειρο. Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα: ΟΕΔΒ

ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ, Α. κ.ά. 2001. *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε' & ΣΤ'*

Δημοτικού. Με λογισμό και μ' όνειρο. Βιβλίο Δασκάλου-Μεθοδολογικές Οδηγίες.

Αθήνα: ΟΕΔΒ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. Ελληνόγλωσση

Λεξικό της κοινής νεοελληνικής. 1998. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

Πράξη 3.1.1. Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση. Αναλυτικές μελέτες που αποτυπώνουν τις διεθνείς επιστημονικές αναζητήσεις στον τομέα της αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. 2011. Αδημοσίευτη έκθεση. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, Δ. 1999. Περιθώρια δημιουργικής αξιοποίησης των ηλεκτρονικών υπολογιστών στη διδασκαλία του γραπτού λόγου: έρευνα σε μαθητές Α΄ Γυμνασίου. Διδακτορική διατριβή. [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης \(ΑΠΘ\). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Φιλολογίας. Τομέας Γλωσσολογίας.](#)

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, Δ. κ. ά. 2010. Η εισαγωγή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*. Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02². Πάτρα: ΕΑΙΤΥ – Τομέας Επιμόρφωσης και Κατάρτισης

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, Δ. 2011α. Εισαγωγή στις μελέτες. Στην αδημοσίευτη έκθεση με αριθμό Π.3.1.1. Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση. α1. Αναλυτικές μελέτες που αποτυπώνουν τις διεθνείς επιστημονικές αναζητήσεις στον τομέα της αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, 3-42. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, Δ. 2011β. Γενικά συμπεράσματα για τα ΠΣ της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην αδημοσίευτη έκθεση με αριθμό Π.3.1.1 *Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση. α1. Αναλυτικές μελέτες που αποτυπώνουν τις διεθνείς επιστημονικές αναζητήσεις στον τομέα της αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*, 688-702. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, Δ. 2011γ. Σύγκριση των διαπιστώσεων από τη διεθνή εμπειρία με τις διαπιστώσεις από την ελληνική εμπειρία. Τελικά πορίσματα για την Αβθμια Εκπαίδευση. Στην αδημοσίευτη έκθεση με αριθμό Π.3.1.1 *Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση. α2. Ανάλυση των ως τώρα ελληνικών δεδομένων και προσπαθειών αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση με βάση το υπο-παραδοτέο α1*, 43-64. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΜΑΤΣΑΓΓΟΥΡΑΣ, Η. 2000. *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.

ΜΠΑΤΣΙΔΟΥ, Β. 2011. Ένταξη των ΤΠΕ στη γλωσσική διδασκαλία: η περίπτωση του ελληνικού γλωσσικού προγράμματος σπουδών για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στην αδημοσίευτη έκθεση με αριθμό Π.3.1.1 *Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση. α2. Ανάλυση των ως τώρα ελληνικών δεδομένων και προσπαθειών αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση με βάση το υπο-παραδοτέο α1*, 2-42. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΝΤΙΝΑΣ, Κ. 2011. Διδασκαλία της νέας ελληνικής και ΤΠΕ. Στην αδημοσίευτη συλλογή εκπαιδευτικών σεναρίων και δραστηριοτήτων.

ΧΑΤΖΗΣΑΒΒΙΔΗΣ, Σ. 2010. Γλωσσοδιδασκτικά συνεχή και ασυνεχή της τελευταίας τριακονταετίας: από τον επικοινωνιοκεντρισμό στον κοινωνιοκεντρισμό. Στο Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.), *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)"*. Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, 4-6/9/2009, Νυμφαίο Φλώρινας.
Ηλεκτρονική έκδοση:
<http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika/files/olomelia/xatzisa_vidis.pdf>

II. Ξενόγλωσση

BRANDEN, K. van den (επιμ.) 2006. *Task-Based Language Education: From Theory to Practice*. Κάιμπριτζ: Cambridge University Press

BREEN, M. 1989. The evaluation cycle for language learning tasks. Στο *The Second Language Curriculum*, επιμ. Johnson R. Κάιμπριτζ: Cambridge University Press.

BYGATE, M., P. SKEHAN, M. SWAIN (επιμ.). 2001. *Researching pedagogical tasks: second language learning, teaching, and assessment*. Λονδίνο: Pearson.

GEE, J. P. 1990. *Social linguistics and literacies: Ideology in discourses. Critical perspectives on literacy and education*. Λονδίνο: Falmer Press

HALLIDAY, M.A.K. 1994. *An Introduction to Functional Grammar*. 2^η έκδ. Λονδίνο: Edward Arnold.

HAWISCHER, G., P. LEBLANC, C. MORAN, C. SELFE. 1996. *Computers and the Teaching of Writing in American Higher Education 1979-1994: A History*. Norwood, New Jersey: Ablex.

HYMES, D. 1962. The Ethnography of Speaking. Στο *Anthropology and Human Behavior*, επιμ. Gladwin, T. & Sturtevant, W.C., 13-53. Ουάσινγκτον: The Anthropology Society of Washington..

HYMES, D. 1971. *On communicative competence*. Φιλαδέλφεια: University of

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Pennsylvania Press.

MARKEE, N. 1997. *Managing Curricular Innovation*. Cambridge Language Teaching Library. Cambridge University Press.

NUNAN, D. 1989. *Designing tasks for the communicative classroom*. Καίμπριτζ: Cambridge University Press

RICHARDS, J.C., PLATT, J. and WEBBER, H. 1985. *Longman dictionary of applied linguistics*. Λονδίνο: Longman.

WILLIS, J. 1996. *A Framework for Task-Based Learning*. Longman Handbook for Language Teachers, Longman.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Ψηφιακό Σχολείο: <<http://digitalschool.minedu.gov.gr/>> (τελευταία επίσκεψη: 1/2/2012)

Ελληνικά Σχολεία στην Κοινωνία της Πληροφορίας (ο ιστότοπος του προγράμματος «Οδύσσεια»): <<http://odysseia.cti.gr/>> (τελευταία επίσκεψη: 1/2/2012)

Λεξικό Όρων της Επιμόρφωσης ΤΠΕ Β' Επιπέδου: <<http://b-epipedo2.cti.gr/project-m/data-dictionary-m.html>> (τελευταία επίσκεψη: 1/2/2012)

Η Δικτυακή Εκπαιδευτική Πύλη του Υπουργείου Παιδείας Δ.Β.Μ.Θ.: <<http://www.e-yliko.gr>> (τελευταία επίσκεψη: 1/2/2012)